

**T.C.
İSTANBUL OKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKİYE'DE FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU VE
ORTAYA ÇIKARILMASINA YÖNELİK ARAŞTIRMA
(BENEİŞH MODELİ)**

NesibeTOPLU

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE VE DENETİM PROGRAMI**

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Murat AZALTUN**

İSTANBUL, Nisan 2019

T.C.
İSTANBUL OKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DE FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU VE
ORTAYA ÇIKARILMASINA YÖNELİK ARAŞTIRMA
(BENEİŞH MODELİ)

NesibeTOPLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE VE DENETİM PROGRAMI

DANIŞMAN
Prof. Dr. Murat AZALTUN

İSTANBUL, Nisan 2019

T.C.
İSTANBUL OKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DE FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU VE
ORTAYA ÇIKARILMASINA YÖNELİK ARAŞTIRMA
(BENEİŞH MODELİ)

Nesibe TOPLU
(152008002)

YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE VE DENETİM PROGRAMI

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 17 Nisan 2019
Tezin Savunulduğu Tarih : 05 Nisan 2019

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Murat AZALTUN
(Yalova Üniversitesi).....

Diğer Jüri Üyeleri: Doç. Dr. Hakan TAŞTAN
(İstanbul Okan Üniversitesi).....

: Dr. Öğr. Üyesi: İlker CALAYOĞLU
(İstanbul Okan Üniversitesi).....

İSTANBUL, Nisan 2019

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	iii
ÖZET	vi
SUMMARY	vii
ŞEKİL LİSTESİ	ix
TABLolar LİSTESİ	x
BÖLÜM 1. GİRİŞ ve AMAÇ	1
BÖLÜM 2. FİNANSAL BİLGİ HAKKINDA KAVRAMSAL ÇERÇEVE	3
2.1. FİNANSAL BİLGİ KAVRAMI.....	3
2.2. FİNANSAL BİLGİNİN ÖZELLİKLERİ.....	4
2.2.1. Uluslararası/Türkiye Finansal Raporlama Standartlarında Faydalı Finansal Bilginin Özellikleri	4
2.2.1.1. Temel Niteliksel Özellikler	5
2.2.1.2. Destekleyici Niteliksel Özellikler	5
2.2.2. Büyük ve Orta işletmeler İçin Finansal Raporlama Standartında Faydalı Finansal Bilginin Özellikleri.....	7
2.2.2.1. Temel Özellikleri	7
2.2.2.2. Destekleyici Özellikler	8
2.3. FİNANSAL BİLGİNİN RAPORLANMASI.....	9
2.3.1. Tek Düzen Muhasebe Sisteminde Finansal Tablolar.....	9
2.3.1.1. Bilanço	10
2.3.1.2. Gelir Tablosu	11
2.3.1.3. Satışların Maliyeti Tablosu.....	12
2.3.1.4. Fon Akım Tablosu	12
2.3.1.5. Nakit Akım Tablosu.....	13
2.3.1.6. Öz Kaynaklar Değişim Tablosu.....	13
2.3.1.7. Net İşletme (Çalışma) Sermayesi Değişim Tablosu	14
2.3.1.8. Kar Dağıtım Tablosu.....	14
2.3.2. Türkiye Finansal Raporlama Standartında Finansal Raporlar.....	15
2.3.2.1. Türkiye Finansal Raporlama Standartı Kullanımın Faydaları	16
2.3.3. BOBİ FRS’de Finansal Raporlar	17
BÖLÜM 3.FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU	19
3.1. FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU KAVRAMI.....	19

3.2. FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU AMAÇLARI VE UYGULAMALARI	20
3.2.1. Finansal Bilgi Manipülasyonu Amaçları	20
3.2.2. Finansal Bilgi Manipülasyonu Uygulamaları.....	24
3.2.2.1. Gelirlerin Muhasebeleştirilmesi ile İlgili Finansal Bilgi Manipülasyonu	24
3.2.2.1.1. Gelirin Tahakkuk Etmeden Muhasebeleştirilmesi	25
3.2.2.1.2. Konsinye Satışların Satış Geliri Olarak Kaydedilmesi.....	25
3.2.2.1.3. Tamamlanma Oranının Değiştirilmesi	25
3.2.2.1.4. Fiktif Gelir Kaydı	26
3.2.2.2. Giderlerin Muhasebeleştirilmesi ile İlgili Finansal Bilgi Manipülasyonu	26
3.2.2.2.1. Giderlerin Aktifleştirilmesi	27
3.2.2.2.2. Amortisman Yönteminin veya Dönemin Değiştirilmesi	27
3.2.2.2.3. Şerefiyenin İtfa Süresi	27
3.2.2.2.4. Karı Gelecek Yıllara Aktarmak Üzere Karşılıkların Yüksek Gösterilmesi .	28
3.2.2.2.5. Büyük Temizlik Muhasebesi	29
3.2.2.2.6. Devam Etmekte Olan Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerine İlişkin Harcamaların Muhasebeleştirilmesi	29
3.2.2.2.7. Özel Harcamalar.....	29
3.2.2.3. Varlık ve Yükümlülüklerin Gerçeğe Aykırı Olarak Açıklanması	30
3.3. FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU YAPAN ÖRNEK OLAYLAR	31
3.3.1. Dünyadaki Finansal Bilgi Manipülasyonundaki Örnek Olaylar.....	31
3.3.1.1. Enron (ABD)	32
3.3.1.2. Parmalat (İtalya)	33
3.3.1.3. WorldCom (A.B.D.).....	34
3.3.2. Türkiye'deki Finansal Bilgi Manipülasyonundaki Örnek Olaylar	36
3.3.2.1. Çukurova Elektrik A.Ş. (ÇEAS).....	36
3.3.2.2. İmar Bankası.....	37
BÖLÜM 4. FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU TESPİTİ.....	39
4.1. FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU YÖNTEMLERİ	39
4.1.1. Kar Yönetimi (Earnings Management).....	40
4.1.2. Karın İstikrarlı Hale Getirilmesi	43
4.1.3. Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları	44
4.1.4. Agresif Muhasebe.....	47
4.1.5. Büyük Temizlik Muhasebesi.....	48
4.1.6. Finansal Hile	48

4.2. FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU ORTAYA ÇIKARILMASI İLE İLGİLİ MODELLER	49
4.2.1. Tahakkuk Esaslı Modeller.....	50
4.2.1.1. Healy Modeli	51
4.2.1.2. DeAngelo Modeli (1986)	52
4.2.1.3. Jones Modeli.....	52
4.2.1.4. Düzeltilmiş Jones Modeli	52
4.2.1.5. Endüstri Modeli	53
4.2.2. Karma Modeller	54
4.2.2.1. Beneish Modeli	54
4.2.2.1.1. Ticari Alacaklar Endeksi (Days Sales in Receivables Index)	55
4.2.2.1.2. Brüt Kar Marjı Endeksi (Gross Margin Index)	56
4.2.2.1.3. Aktif Kalite Endeksi (Asset Quality Index)	56
4.2.2.1.4. Satışlardaki Büyüme Endeksi (Sales Growth Index)	57
4.2.2.1.5. Amortisman Giderleri Endeksi (Depreciation Index).....	57
4.2.2.1.6. Pazarlama Satış Dağıtım ve Genel Yönetim Giderleri Endeksi (Sales, General and Administrative Expenses Index)	57
4.2.2.1.7. Borçlanma Yapısındaki Değişim Endeksi (Leverage Index)	58
4.2.2.1.8. Toplam Tahakkukların Toplam Varlıklara Oranı (Total Accruals to Total Assets).....	58
4.2.2.2. Spathis Modeli	59
4.2.2.3. Spathis, Doumpos ve Zopounidis (2004)	60
4.2.3. Alternatif Modeller	60
BÖLÜM 5. TÜRKİYE’DE FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONUNUN ORTAYA ÇIKARILMASINA YÖNELİK AMPİRİK ÇALIŞMA.....	62
5.1. ARAŞTIRMANIN AMACI	62
5.2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ	62
5.3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI	62
5.3.1. Türkiye’de 2011-2015 Yılları Arasında Finansal Bilgi Manipülasyonu.....	62
5.3.2. Modelin Gücünün Test Edilmesi	70
BÖLÜM 6. SONUÇ VE ÖNERİLER	73
KAYNAKLAR	75

ÖZET

TÜRKİYE'DE FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU VE ORTAYA ÇIKARILMASINA YÖNELİK ARAŞTIRMA (BENEISH MODELİ)

Piyasaların etkin ve verimli çalışabilmesi için, yeterli, doğru ve güvenilir bilgiye ihtiyaç duyar. Finansal bilgi manipülasyonu, özellikle kişisel veya kurumsal çıkarlar doğrultusunda finansal tablolara müdahale ederek değiştirilmesi anlamına gelmektedir. Finansal tablolarda yapılan hileler ve muhasebe usulsüzlüklerinin Türkiye’de ve dünya da birçok skandallara neden olmuştur. Finansal bilgi manipülasyonu sonucunda ortaya çıkan bu skandallar özellikle 21. yüzyıl daha da artmıştır. Ayrıca bağımsız denetim firmalarının bu hile ve usulsüzlüklere göz yumması da bu nedenler arasına girmektedir.

Bu çalışmanın amacı; finansal bilgi manipülasyonunun nedenleri, amaçları, yöntemleri, teknikleri ve sonuçları açıklamaktır. Finansal bilgi manipülasyonu yapan şirketleri ortaya çıkarılmasına ilişkin birçok modeller geliştirilmiştir. BİST’te işlem gören 130 şirketin 2011-2015 yıllarına ait mali verileri üzerinden analiz yapıp, şirketlerin finansal bilgi manipülasyonu yapıp yapmadıklarını tahmin edebilmek için analizler yapılmıştır. Yapılan bu çalışmalar için Beneish (1999) modelinde yararlanılmıştır. Ayrıca Türkiye ve dünyada ortaya çıkarılan örnek olayları da göz önünde bulundurularak, finansal bilgi manipülasyonunun önlenmesine yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Finansal Bilgi, Manipülasyon, Kar Yönetimi, Beneish Modeli

Tarih : Nisan, 2019

SUMMARY

A RESEARCH FOR THE UNVEILING OF FINANCIAL INFORMATION MANIPULATION IN TURKEY (THE BENEISH MODEL)

In order that markets might function in an effective and efficient way, the access to sufficient, accurate and reliable information is a must. Financial information manipulation denotes an act of intervening in financial statements for getting them spoiled in line with particular, personal or corporate interests. Tricks and accounting malpractices done on financial statements have caused many scandals both in Turkey and the world. Such scandals arising from financial information manipulation have further intensified in the 21st Century, in particular. Furthermore, the fact that independent auditing firms turn a blind eye to such tricks and malpractices plays a significant part in all this.

The purpose of this study is to identify and explain the causes, goals, methods, techniques and results of financial information manipulation. Many models have been developed to unveil the companies involved in financial information manipulation. An analysis has been made on financial data of 130 companies, traded on the Istanbul Stock Exchange, from 2011 to 2015, with an eye to ascertaining whether they have been involved in financial data manipulation or not. The Beneish model (1999) has been used to this end. Furthermore, some suggestions have been developed for the prevention of financial information manipulation taking into account the examples of incident unveiled in Turkey and the world.

Keywords: Financial Information, Manipulation, Profit Management, the Beneish Model

Date: April, 2019

KISALTMALAR

BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
BOBİ FRS	: BüyükveOrta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standartı
ÇEAŞ	: Çukurova Elektrik A.Ş.
DİBS	: Devlet İç Borçlanma Senedi
FİFO	: First In First Out (İlk Giren İlk Çıkar)
GKGMİ	: Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetle Borsası
İSMMMO	: İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası
KAYİK	: Kamu Yararını İlgilendiren Kuruluşlar
KGK	: Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetleme Kurulu
LİFO	: LastIn First Out (Son Giren İlk Çıkar)
MSUGT	: Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği
PCAOB	: PublicCompany Accounting Oversight Board
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDMS	: Tek Düzen Muhasebe Sistemi
TFRS	: Türkiye Finansal Raporlama Standardı
TMS	: Türkiye Muhasebe Standartları
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
UFRS	: Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
UMS	: Uluslararası Muhasebe Standartları
VUK	: Vergi Usul Kanunu

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 3.1. Finansal Bilgi Manipülasyonu Esasları	19
Şekil 3.2. Finansal Bilgi Manipülasyonu Sonucunda Ortaya Çıkan Refah Transferi.....	21
Şekil 4.1. Finansal Bilgi Manipülasyonu Yöntemleri.....	40

TABLolar LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 2.1. Bilanço Çeşitleri	11
Tablo 3.1. Finansal Bilgi Manipülasyonundan İlgili Tarafların Beklentileri	23
Tablo 3.2. A.B.D.'de İşletme İflaslarının Geçmişi.....	35
Tablo 4.1. Hile ve Kar Yönetimi Arasındaki Farklılıklar	42
Tablo 4.2. Yaratıcı Muhasebeye Farklı Bakış Açılıarı	45
Tablo 4.3. Makul Sunum, Yaratıcı Muhasebe ve Hile Arasındaki İlişki.....	46
Tablo 4.4. Finansal Bilgi Manipülasyonu Tespit Modelleri	50
Tablo 4.5. Beneish Modellerinde Yer Alan Bağımsız Değişkenler	55
Tablo 5.1. Modelde Yer Alan Bağımsız Değişkenlerin Manipülatör ve Kontrol Şirketleri İçin Dağılım Özellikleri (2011 – 2015).....	65
Tablo 5.2. Gruba Göre Parametrelerin Karşılaştırılması	67
Tablo 5.3. Parametreler Arasındaki İlişki Tespiti İçin Yapılan Korelasyon Analizi (Grup Ayrımı)	68
Tablo 5.4. Manipülatör ve Kontrol Şirketleri İçin Probit Analizi	70
Tablo 5.5. M_i Değerinin Yorumlanması (k-ortalama kümeleme analizi).....	70

BÖLÜM 1. GİRİŞ ve AMAÇ

Türk Dil Kurumuna göre hata, istemeyerek veya bilmeyerek yapılan yanlış, kusur manasına gelmektedir. Hile ise, hatanın aksine birini isteyerek veya bilinçli olarak kandırma anlamına gelmektedir. Özellikle muhasebe kayıtlarının da bilinçli olarak değiştirilmesi sonucunda doğan finansal manipülasyonlar çeşitli nedenlere dayanılarak yapılmaktadır.

Finansal piyasanın daha verimli işleyebilmesi ve gelişebilmesi için güven ortamının sağlanması gerekir. Mali tablolarda önemli yanlışlık ve hata riskinin olması mevcut finansal tablo kullanıcılarının karar almalarını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle mali tabloların bağımsız denetim kuruluşları tarafından denetlenerek şeffaflığın sağlanması ve güvenin artması amaçlanmıştır. Özellikle bağımsız denetim firmalarının görevlerini yerine getirmemesi yapılan usulsüzlüklere ve muhasebe hilelerine göz yumdukları ortaya çıkmıştır. Bu nedenle başta Amerika ve Avrupa olmak üzere birçok ülke de yasalar çıkarılmış ve kamu gözetim kurumları kurulmuştur. Fakat çıkarılan bu yasalar değişen piyasa koşullarına ayak uyduramadığı için skandallar devam etmiştir. (Odabaşı & Ergen, 2015, s. 1)

Enron ve Worldcom şirketleriyle başlayan ve piyasaları sarsan şirket skandalları, Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşanan ve dünyaya yayılan son finansal krizle birlikte, finansal bilgi manipülasyonunun rolünü bir kez daha ortaya koymuştur. Piyasalarda haksız rekabet ortamı yaratan finansal bilgi manipülasyonu kamuyu aydınlatma ve yatırımcının korunması ilke ve kurallarına zarar verdiği gibi piyasalarda sağlıklı fiyat oluşumuna da engel olmaktadır. Finansal bilgi manipülasyonu finansal bilgi kullanıcılarının işletmenin finansal durumu ve faaliyet sonuçları üzerindeki algılarını etkilemeye yöneliktir. (Yörük & Doğan, 2009, s. 1-2)

Finansal bilgi manipülasyonuna başvuran şirketleri tespit etmek için akademisyenlerde çeşitli modeller ortaya koymuştur. Ortaya çıkan bu modeller finansal bilgi manipülasyonuna başvuran şirketleri tespit etmeye yöneliktir. Bu çalışmalar kapsamında ortaya atılan ilk model 1985 yılında ortaya atılan Healy Modelidir. Bu

modelleri sırasıyla DeAngelo (1986), Jones (1991), Düzeltilmiş Jones (1991 ve 1995) ve Endüstri Modeli takip etmektedir. Çeşitli akademisyenler tarafından geliştirilen bu modeller tahakkuk esaslı model olup, çeşitli hesaplamalar yapılmaktadır.

Finansal bilgi manipülasyonunu tespit etmeye yönelik diğer çalışmada 1997 yılında yapılan Beneish Modelidir. Probit bir model olan bu çalışma, son zamanlarda en çok tercih edilen modellerden biridir. Fazla bir maliyete gerek duymadan sadece kamuya açıklanan verilerden yararlanarak manipülasyona başvurup başvurmadığını tespit edilmektedir.

Bu çalışmanın amacı ise, İstanbul menkul kıymetlerde işlem gören halka açık firmaların 2011 ve 2015 yıllara ait verilerinden yararlanılarak manipülasyona başvurup başvurulmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışma da Beneish Modelinden yararlanılmıştır.

BÖLÜM 2. FİNANSAL BİLGİ HAKKINDA KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. FİNANSAL BİLGİ KAVRAMI

Finansal bilgi, şirketlerin muhasebe raporlama sistemleri tarafından, şirketlerin finansal durumuna ilişkin üretilen, bağımsız denetim tarafından da gözden geçirilerek kamuoyuna duyurulmuş kantitatif çıktılardır (Tekin, 2017, s. 4).

Finansal bilgi, bir şirketin finansal durumunu ve faaliyet alanlarıyla ilgili raporların gerekli denetimlerden geçirilerek uygun raporlar çerçevesinde sunulan bilgilerdir. Bu bilgiler muhasebe departmanından çıkan raporlar sonucunda elde edilmektedir. İşletme tarafından, vergi kanunlarına ve muhasebe standartlarına uygun olarak hazırlanan bu raporlar kullanıcıların isteklerine göre değişiklik göstermektedir.

Esas olarak bir muhasebe fonksiyonu olan finansal bilgi, şirketlerin muhasebe birimlerinin yanı sıra işletmelerin tüm birimlerinin katkılarıyla ortaya çıkar. Finansal verilerin toplanmasında, analizinde ve yorumlanmasında, işletmelerin muhasebe sistemlerinin özverili çalışmalarıyla ortaya çıkarılmaktadır. (Tekin, 2017, s. 4)

Finansal bilgi kullanıcıları ise işletmenin finansal durumunu incelemek için gerek duyduğu raporları inceleyen kişilerdir. Finansal bilgi kullanıcıları bu raporlarla işletmeyle ilgili ekonomik kararlar almada yararlı bilgiler sağlamaktadır.

Finansal bilgi kullanıcıları aşağıda sıralanmıştır:

- Bankalar (işletmenin mali durumunu inceleyip uzun vadeli kredi tutarlarının zamanında ödeme gücünün olup olmadığını incelemek için)
- Kredi sağlayan finansman kurumlar (işletmenin ödeme gücünün olup olmadığını incelemek için)
- Ticari ilişkide bulunan işletmeler (mal alım satımını yaptığı işletmenin ödeme gücünü incelemek için)
- Yatırımcılar veya Ortaklar (işletmenin devamlılığını, karını ve değer artışını incelemek için)

- İşletmenin yöneticileri (işletmenin finansal durumunu faaliyet alanını incelemek ve işletmenin gidişatını kontrol etmek ve gerekli tedbirleri almak için)
- Devlet (işletmenin mali yapısını ve vergi kanunlarını uyup uymadığını incelemek için)
- Mali analistler (karşılaştırma ve değerlendirme yapmak için)
Özellikle halka açık işletmelerde, gelecek beklentisi yüksek olan yatırımcılar işletmenin kar elde etme gücünü öğrenmek ve karşılaştırma yapmak için daha detaylı incelemeler yapmaktadır.

2.2. FİNANSAL BİLGİNİN ÖZELLİKLERİ

Kavramsal çerçevede, genel amaçlı finansal raporlamanın amacı, “mevcut ve potansiyel yatırımcılara, borç verenlere, diğer veren diğer taraflara, satıcılara, müşterilere, kamuya – devlete ve hükümete raporlayan işletmeye kaynak sağlama kararlarını verirken faydalı olacak finansal bilgi sağlamak” olarak tanımlamıştır. İşletmeye yatırım yapanlar ve yapmak isteyenler, öncelikle bu işletmenin karlılık beklentileri ve nakit yaratma kabiliyeti, dolayısıyla kâr payı ödeme gücünü değerlendirmek isteyeceklerdir. Borç verenler ise, işletmenin verilen krediyi ve faizini geri ödeyebilecek şekilde kar ve nakit yaratma kabiliyetini değerlendirmek isteyeceklerdir. Farklı bakış açılarıyla farklı bilgi istekleri ve beklentileri söz konusu olabilir. UFRS finansal tablolar söz konusu kullanıcıların genel ve ortak ihtiyaçlarını karşılayacak bilgi sunumunu amaçlamaktadır (Şavlı, 2014, s. 20).

Doğan’a (2018) göre “Uluslararası muhasebe ve finansal raporlama uygulamalarıyla ve AB düzenlemeleriyle uyumlu olan BOBİ FRS, sade ve anlaşılır bir dille kaleme alınmış olup, işletmelerin genel olarak karşılaşılabileceği tüm muhasebe işlemlerine ilişkin muhasebe esaslarını belirlemektedir (s. 117).

Finansal bilginin, bilgi kullanıcılarına faydalı olabilmesi için gerek UFRS/TFRS gerekse BOBİ FRS açısından finansal tabloların temel ve destekleyici özelliklerine uygun şekilde sunulması gerekir.

2.2.1. Uluslararası/Türkiye Finansal Raporlama Standartlarında Faydalı Finansal Bilginin Özellikleri

Finansal tablolarda yer alan bilgilerin yararlılığını belirleyen niteliksel özellikler, iki grupta sıralanmıştır.

- Temel niteliksel özellikler;
- İhtiyaca uygunluk
 - Gerçeğe uygun şekilde sunum
- Destekleyici niteliksel özellikler;
- Karşılaştırılabilirlik,
 - Doğrulanabilirlik,
 - Zamanında sunum
 - Anlaşılabilirlik

2.2.1.1. Temel Niteliksel Özellikler

Temel niteliksel özellikler, ihtiyaca uygunluk ve gerçeğe uygun şekilde sunum olarak ikiye ayrılır.

İhtiyaca uygunluk, kullanıcılar tarafından verilen kararlar bakımından önemlilik arz etmektedir. Bir bilginin verilmemesi veya yanlış verilmesi kullanıcıların finansal bilgiye dayanarak verecekleri kararları etkiliyorsa bu bilgi önemlidir. Önemlilik kavramı işletmeye özgüdür. (DEHA, 2018 s. 6)

Önemlilik için rakamsal bir kriter belirlenmesi mümkün değildir. Ayrıca önemlilik sadece rakamsal boyutuyla ele alınabilecek bir kavram değildir. Bir işletme için önemli olan bir tutar başka bir işletme için önemsiz olabilir. İşletmeleri hem niceliksel hem de niteliksel boyutuyla değerlendirmek gerekir. Aynı tutardaki bir işlem niteliği gereği dipnotlarla açıklama yapılmasını gerektirirken, diğer bir işlemin açıklanmasına gerek olmayabilir. (Şavlı, 2014, s. 21)

Gerçeğe uygun sunum ise, tam, tarafsız ve hatasız sunumu gerektirir. Gerçeğe uygun sunum tam anlamıyla sağlanabilmesi için bu üç özelliğe sahip olması gerekir. Finansal bilgi, sunmuş olduğu verilerin gerçeğe uygun bir şekilde açıklamasıdır. (DEHA, 2018, s. 6)

Dürüst resim ilkesi olarak da adlandırılan gerçeğe uygun sunum, sunulan bilgilerin işlemin altında yatan gerçeği yansıtacak şekilde sunulması anlamına gelmektedir. Bir başka deyişle “özün önceliği” kavramının biraz daha geliştirilmiş halidir (Şavlı, 2014, s. 22).

2.2.1.2. Destekleyici Niteliksel Özellikler

Destekleyici niteliksel özellikler; karşılaştırılabilirlik, doğrulanabilirlik, zamanında sunum ve anlaşılabilirlik şeklinde sıralanmıştır.

Karşılaştırılabilirlik, en az iki döneme ilişkin bilgi içerir. Karşılaştırma yapabilmek için en az iki kaleme ihtiyaç vardır. Karşılaştırılabilirlik aynı zamanda tutarlı olmalıdır.

KGK kavramsal çerçeve NÖ22 (2019) göre “tutarlılık, karşılaştırılabilirlik ile ilgilidir. Fakat aynı anlama gelmemektedir. Tutarlılık raporlayan işletme bünyesinde dönemden döneme ya da işletmeler arasında tek bir dönemde, aynı kalemler için aynı yöntemlerin kullanılması anlamına gelir” (s. 9).

KGK kavramsal çerçeve NÖ26-NÖ27 (2019) göre “doğrulanabilirlik, kullanıcıların bilginin açıklamayı amaçladığı ekonomik olayı gerçeğe uygun bir şekilde sunduğundan emin olmasına yardımcı olur. Doğrulanabilirlik, farklı bilgi düzeyindeki ve bağımsız gözlemcilerin belirli bir açıklamanın gerçeğe uygun sunulduğu hususunda görüş birliğine varabilmeleri anlamına gelir. Doğrulama, doğrudan ya da dolaylı olabilir. Doğrudan doğrulama, nakit tutarının sayılması gibi doğrudan yapılan gözlem ile bir tutarın ya da diğer bir sunumun doğrulanması anlamına gelir. Dolaylı doğrulama ise, bir modelde, formülde ya da diğer bir yöntemde kullanılan verilerin kontrol edilmesi ve aynı yöntem kullanılarak sonuçların yeniden hesaplanması” anlamına gelmektedir (s. 9).

KGK kavramsal çerçeve NÖ29 (2019) göre “zamanında sunum, bilginin karar verenler açısından kararlarını etkileyebileceği zamanda mevcut olması anlamına gelir. Genellikle bilgi eskidikçe faydası da azalır. Ancak bazı bilgiler, bazı kullanıcıların eğilimleri belirlemeye ve değerlendirmeye ihtiyaç duyması gibi nedenlerle raporlama dönemi sona erdikten uzun süre sonra da kullanışlı olmaya devam eder.” (s. 10)

Anlaşılabilirlik ise, bilginin açık ve net sunulmasını ifade eder KGK kavramsal çerçeve NÖ31 (2019) göre, “Bazı ekonomik olaylar, doğası gereği karmaşıktır ve basitleştirilemezler. Bu tür olaylara ilişkin bilgilerin finansal raporların dışında bırakılması, raporlardaki bilgilerin daha kolay anlaşılmasını sağlayabilir. Ancak böyle bir durumda, bu raporların eksik olmalarından dolayı yanıltıcı olabileceklerdir.” (s. 10)

“Hazırlanmış finansal raporların anlaşılabilir olmaması durumunda okuyucunun ihtiyacını karşılaması beklenemez. Ancak anlaşılabilirlikten kasıt, işletme faaliyetleri ve ekonomik faaliyetler hakkında makul seviyede bilgisi olan, bilgileri dikkatle gözden geçiren ve analiz eden kullanıcıların söz konusu finansal bilgileri anlayabilmesidir.” (Şavlı, 2014, s. 24)

2.2.2. Büyük ve Orta İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standartında Faydalı Finansal Bilginin Özellikleri

Bağımsız denetime tabi olup TMS uygulamayan işletmeler, yapılan yeni düzenlemeyle birlikte BOBİ FRS uygulamasına tabi tutulmuştur (KGK, BOBİ FRS, s. 1).

BOBİ FRS'ye göre faydalı finansal bilginin özellikleri ise, iki başlık altında sunulmaktadır.

Temel özellikler;

- İhtiyaca uygun sunum
 - Gerçeğe uygun sunum
- Destekleyici özellikler
- Anlaşılabilirlik
 - Karşılaştırılabilirlik
 - Zamanında sunum

2.2.2.1. Temel Özellikleri

Temel özellikler, ihtiyaca uygunluk ve gerçeğe uygun sunum olarak iki gruba ayrılır.

BOBİ FRS göre, “İhtiyaca uygunluk, finansal tablolarda sunulan bilginin finansal tablo kullanıcılarının karar alma ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte olmasıdır. Finansal bilginin; geçmişteki, bugünkü ve gelecekteki olayları değerlendirmelerine yardımcı olmak, geçmiş değerlendirmelerini doğrulamak veya düzeltmek suretiyle finansal tablo kullanıcılarının kararlarını etkileme gücüne sahip olması durumunda ihtiyaca uygun olduğu kabul edilir”. (KGK, BOBİ FRS, s. 2)

İşletmeyle ilgili bir bilginin eksik ya da yanlış verilmesi, finansal tablo kullanıcılarının alacakları kararları olumlu ya da olumsuz etkiliyorsa bu bilgi önemlidir ve mutlaka finansal tabloda yer almalıdır. Önemlilikle ilgili olarak kavramsal çerçevede herhangi bir oran ya da tutar belirtilmemiştir. Özellikli bir durumda hangi bilginin önemli olabileceği de kavramsal çerçevede yer almamaktadır. (Özbirecikli, Kıymetli Şen & Tüm, 2017, s. 11)

BOBİ FRS göre, “Gerçeğe uygun sunum, işlem ve olayların etkilerinin; varlık, yükümlülük, gelir ve gider tanımlarına ve muhasebeleştirme koşullarına uygun olarak sunulmasıdır. Gerçeğe uygun bir sunumun tam anlamıyla sağlanabilmesi için bilginin

tam, tarafsız ve hatasız olması, aynı zamanda işlem ve olayların sadece yasal görünümünü değil özünü yansıtması gerekir.” (KGK, BOBİ FRS, s. 2-3)

Finansal tablolarını BOBİ FRS’ye göre hazırlayıp sunan bir işletme, finansal tablolarının BOBİ FRS’ye göre hazırlandığını finansal tablolarının dipnotlarında açık ve net bir şekilde belirtmelidir. Ayrıca finansal tablolar BOBİ FRS’nin tüm maddeleri ile uyumlu olmalıdır. İşlem ve olaylarla ilgili uyumlu olmayan bir muhasebe politikasının kullanılması durumunda, bu muhasebe politikalarının dipnotlarla açıklanması bu durumun düzeltildiği anlamına gelmemektedir. Mesela bir işletmenin garantili satış yapması durumunda, garanti gider karşılıklarını muhasebeleştirilmesi gerekmektedir. Bu karşılıkları muhasebeleştirmeyip sadece dipnotlarda ürünlerin garantili satıldığının açıklanması finansal tabloların gerçeğe uygun bir şekilde sunulduğu anlamına gelmemektedir. (Özbirecikli, Kıymetli Şen & Tüm, 2017, s. 12)

2.2.2.2. Destekleyici Özellikler

BOBİ FRS kapsamında destekleyici özellikler ise anlaşılabilirlik, karşılaştırılabilirlik ve zamanında sunum olarak üç gruba ayrılır.

BOBİ FRS göre, “Anlaşılabilirlik, finansal bilgiler; işletme faaliyetleri ve ekonomik faaliyetlerle muhasebe hakkında makul seviyede bilgisi olan, bu bilgileri dikkatli ve özenli bir şekilde analiz eden kullanıcılar tarafından anlaşılabilir şekilde sunulmasıdır.” (KGK, BOBİ FRS, s. 3)

Karşılaştırılabilirlik, finansal tablo bilgi kullanıcılarının kalemler arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları belirleyebilmelerini ve anlayabilmelerini sağlayan bir destekleyici özelliktir. Karşılaştırılabilirlik tek bir kalemle ilgili değildir. Kavramsal çerçeveye göre, tutarlılık, karşılaştırılabilirlikle ilgilidir ancak aynı anlama gelmemektedir. Kavramsal çerçeveye göre karşılaştırma yapılabilmesi için en az iki kalem gereklidir. Finansal tablo bilgi kullanıcıları bir işletme ile başka bir işletmeyi karşılaştırarak, bu işletmelerin finansal durumunu, finansal performansı ve finansal durumundaki değişiklikleri değerlendirmek imkânına sahip olması gerekmektedir. (Özbirecikli, Kıymetli Şen & Tüm, 2017, s. 13)

Zamanında sunum ise, finansal bilginin, finansal tablo kullanıcılarının kararlarını etkileyebileceği zamanda mevcut olmasıdır (KGK, BOBİ FRS, s. 3).

2.3. FİNANSAL BİLGİNİN RAPORLANMASI

Alkan'a (2018) göre, "ülkelerin çoğunda finansal raporlamaya ilişkin ayrıntılı bir kavramsal çerçeve mevcut değildir. Bu nedenle muhasebe farklı yerlerde farklı bir şekilde uygulandığı için finansal tablolar uluslararası düzeyde karşılaştırılabilir değildir. Bu nedenle dolayı kavramsal çerçevenin gelişimi hızlandırmıştır" (s. 108). Finansal raporlamanın temel amacı, bir işletmenin mali durum, performans ve finansal durumundaki değişiklikler hakkında ekonomik karar vermede mevcut potansiyel yatırımcı, borç veren gibi finansal bilgi kullanıcılarının işletmeye kaynak sağlama kararları verirken faydalı olacak finansal bilgi sağlamaktır.

2.3.1. Tek Düzen Muhasebe Sisteminde Finansal Tablolar

Finansal bilgi kaynakları deyince ilk akla gelen gelir tablosu/kar-zarar tablosu ve bilançodur. Şirketler tarafından sıkça kullanılan ve genellikle kullanıcılar tarafında ilk talep edilen tablolardır.

Avşarlıgil'e (2010) göre "Finansal tabloların amacı, finansal bilgi kullanıcılarına ekonomik kararlar alırken ihtiyaç duyacakları işletmenin finansal durumu, performansı ve finansal durumundaki değişiklikler hakkında bilgi sağlanmasıdır. Bu amaç için hazırlanan finansal tablolar kullanıcıların büyük bir kısmının ortak ihtiyaçlarını karşılar. Ancak finansal tablolar çoğunlukla geçmişteki işlemlerin etkisini gösterir ve genellikle finansal olmayan bilgileri içermezler. Bu nedenlerle kullanıcıların ekonomik kararlar alırken ihtiyaç duyacağı bilgilerin tamamını sağlamazlar" (s. 2).

Finansal bilgi kaynakları diğer bir deyişle finansal tablo ve raporları VUK'a uygun olarak hazırlanmaktadır. Aynı zamanda Muhasebe Standartlarına uygun olarak hazırlanmaktadır. İşletmenin faaliyet sonuçlarını ve finansal durumunu gösteren bu raporlar ülkeler arasında da farklılık göstermektedir.

Özellikle kamuya açıklanan işletmelerde hazırlanan bu raporlar ise, Uluslararası Muhasebe Standartlarına uygun olarak hazırlanması gerekir.

Mali tablolar, Temel Mali Tablolar ve Ek Mali Tablolar olarak ikiye ayrılır.

Temel Mali Tablolar;

- Bilanço
- Gelir tablosu

Ek Mali Tablolar;

- Satışların Maliyet Tablosu,
- Fon Akım Tablosu,
- Nakit Akım Tablosu,
- Özkaynak Değişim Tablosu
- Net İşletme Sermaye Değişim Tablosu
- Kar Dağıtım Tablosu

Mali Tabloların tanımları aşağıda kısaca açıklanmıştır.

2.3.1.1. Bilanço

Bilanço kelimesi, İtalyanca olan “bilancia” (bilancia=dengedeki terazi) den gelmektedir. Terazide olduğu gibi bilançoda da iki taraf vardır. Bunlardan sol tarafa işletmenin sahip olmuş olduğu varlıklar, sağ tarafa ise aynı işletmenin borçları ile öz sermayesi kaydedilir. Başka bir ifade ile bilanço; bir işletmenin, belirli bir tarih itibari ile sahip olmuş oldukları varlıklarının sol tarafa, aynı işletmenin borçları ile öz sermayesinin sağ tarafa kaydedildiği iki taraflı bir cetveldir. (Küçüksavaş, 2000, s. 47-48)

Bilançoyla ilgili birçok tanımlamalar yapılmıştır. Bu tanımların bazıları aşağıda ifade edilmiştir:(Akgüç, 1995, s. 19-20)

- Bilanço belirli bir tarihte bir firmanın varlıklarını (aktif değerlerini) borçlarını ve öz sermayesini tasnifli bir şekilde gösteren tablodur.
- Bilanço, muhasebe prensiplerine göre tutulan defterdeki hesapların, belirli bir tarihte fiilen veya kurumsal olarak kapatılmasıyla saptanan ve gelecek döneme devrolunan borç ve alacak bakiyelerinin bir listesi ve özetidir.
- Bilanço, bir firmanın sahip olduğu ekonomik değere sahip faaliyet araçları ile bu araçların hangi kaynaklardan sağlandığını gösteren tablodur.

Bilançonun aktifinde yer alan varlıklar, paraya dönüşme hızlarına göre en çok likitten en az likit değere doğru, pasifinde yer alan kaynaklar ise en kısa vadeli kaynaktan en uzun vadeli kaynağa doğru sıralanmaktadır.

Tablo 2.1. Bilanço Çeşitleri

Şekilsel Bakımından	Finansal Tablolar Analizi Bakımından	Kapsam Bakımından	İşletme Ve vergi Hukuku Bakımından
- Hesap tipi bilanço	- Karşılaştırmalı Bilanço	- İşletme Bilanço	- Ticari Bilanço
- Rapor tipi bilanço	- Analitik Bilanço	- Konsolide Bilanço	- Mali Bilanço

Tablo 2.1. görüldüğü üzere bilanço şekil, analiz, kapsam ve işletme ve vergi hukuku bakımından dört gruba ayrılmıştır. Şekil bakımından bilanço ikiye ayrılır; hesap tipi ve rapor tipi bilançodur. Hesap tipi bilançoda aktif ve pasif kalemler muhasebe de kullanılan hesap çizelgesine benzer biçimde karşılıklı olarak yazılır. Rapor tipi bilanço ise, aktif ve pasif hesapların altında yer alan hesaplardır. Tek düzen muhasebe sisteminde öngörülen bilançodur. Analiz bakımından bilanço; karşılaştırmalı ve analitik bilanço olarak ikiye ayrılır. Karşılaştırmalı bilanço, işletmenin herhangi bir tarihe ait bilançosunun, işletmenin diğer dönemleriyle veya diğer işletmenin bilançolarındaki tutarlarıyla karşılaştırılması anlamına gelmektedir. Analitik bilanço ise, hesap tutarlarının yanında hesap tutarlarının değişik açılardan oransal hesaplamalarını ifade eder. Kapsam bakımından bilanço türleri, işletme ve konsolide bilanço olarak ikiye ayrılır. İşletme bilançosu, bir işletmenin belirli bir tarihteki finansal durumunu gösterir. Konsolide bilanço ise, ana şirkete bağlı bulunan işletmelerin belirli bir tarihteki finansal durumların toplulaştırılmış olarak gösterildiği bilanço anlamına gelmektedir. İşletme ve vergi huku bakımından bilanço türleri ise, ticari ve mali bilanço olarak iki gruba ayrılır. Ticari bilanço, ticari yaşamın gereklerine ve muhasebe kuramı uygulamalarına göre hazırlanan bilançolardır. Mali bilanço ise, vergi yasalarındaki emredici kurallara uygun olarak hazırlanmış bilançolardır. Pratikte olabilecek değil, kavramsal olarak olabilecek bir bilanço tanımlar. (WEB_13, 2019)

2.3.1.2. Gelir Tablosu

Belirli bir dönem içinde bir işletmenin tüm gelirleri ile tüm maliyet ve giderlerini sonucu ortaya çıkan dönem net kar ve zararı gösteren mali tablodur. Küçüksavaş'a (2000) göre, "Gelir tablosunda, bir işletmenin bir dönem içerisinde elde etmiş olduğu tüm gelir ve giderler toplu olarak gösterilir. Gelir ve giderler arasındaki fark kar veya

zararı verir. Gelir tablosu bu özelliği nedeni ile bir anlık durumu tespit eden resimden ziyade belirli bir zaman içindeki durumları tespit eden filme benzemektedir.” (s. 57)

Kar-zarar rakamlarını, firmaların hangi amaçla hesapladıklarını aşağıdaki gibi sıralanabilir: (Akgüç, 1995, s. 195-196)

- Firmanın faaliyet sonucunu, bir hesap döneminde yaratılan özkaynağı ve sermayedarlarca yatırılan fonların getirini, karlılık oranını ortaya koymak,
- Firmanın izleyeceği, yatırım, pazarlama, üretim, finansman, personel ve diğer işletme politikalarına ilişkin kararlar almak,
- Firmanın kar dağıtım politikası veya firma sahiplerinin işletmeden çekebilecekleri değerlerin tutarı konusunda bir ölçü oluşturmak,
- Firmaya gerek sermaye gerek kredi şeklinde kaynak sağlayan kişi ve kuruluşlara, bu konuda alacakları kararlara temel oluşturacak veriler sağlamak,
- Firmanın hukuki şekline göre, gelir ve kurumlar vergisi matrahını belirlemek.

2.3.1.3. Satışların Maliyeti Tablosu

Bu tablo ek mali tablolar arasında sayılmaktadır. Gelir tablosunun grubunu oluşturan satışların maliyeti detayını gösteren tablodur.

Dönemde satılan malların maliyetini, mamul mallar, ticari mallar ve diğer satışların maliyeti şeklinde ayrıntılı olarak gösteren tabloya satışların maliyeti tablosu adı verilir (Küçüksavaş, 2000, s. 62).

Çağlar’a (2007) göre, “satışların maliyeti tablosu, gelir tablosundaki satışların maliyeti kısmı işletmenin dönem içindeki stok hareketleri ile satılan mamul, ilk madde ve malzeme ile ticari mal gibi maddelerin ve satılan hizmetlerin maliyetini göstermek üzere ayrı bir tablo halinde düzenlenir. Satışların maliyeti tablosunun ana kalemleri; direkt ilk madde ve malzeme giderleri, direkt işçilik giderleri, genel üretim giderleri, yarı mamul stoklarında değişim ve mamul stoklarındaki değişimdir.” (s. 8)

2.3.1.4. Fon Akım Tablosu

Çağlar’a (2007) göre, “Belirli bir hesap dönemi içerisinde sağladığı fon kaynaklarını ve bunların kullanım yerlerini gösteren tablodur. Fon Akım Tablosu; fon kaynakları ve fon kullanımları olmak üzere iki ana bölümden oluşur.” (s. 9)

Fon akım tablosunun yardımı ile finansal bilgi kullanıcıları aşağıdaki sorulara yanıt bulabilmektedir: (Yörük & Doğan, 2009, s. 18-19)

- İşletme, faaliyetlerden ne kadar fon sağlamıştır ve bunları nasıl kullanmıştır?
- İşletme dışından ne kadar fon sağlanmıştır ve bunlar nasıl kullanılmıştır?
- Borçlar nasıl ödenmiştir?
- İşletmenin büyümesi nasıl finanse edilmiştir?
- Yeni yatırımlara ve diğer duran varlıklara ne kadarlık yatırım yapılmıştır ve bunlar nasıl finanse edilmiştir?
- Dönem zararı olduğu halde toplam varlıklarda artış nasıl sağlanmıştır?
- Kar elde edildiği halde niçin kâr payı dağıtılmamıştır? Nasıl dönem karından daha fazla kar dağıtılmıştır? Dönem karı olmadığı halde nasıl kâr payı dağıtılmıştır?

2.3.1.5. Nakit Akım Tablosu

Nakit akım tablosu, bir hesap döneminde oluşan para akımı, para giriş ve çıkışlarını başka bir deyişle işletmenin para tahsilât ve ödemelerini, kaynakları ve kullanım yerlerini gösteren tablodur (Akgüç, 1995, s. 277).

Çağlar'a (2007) göre, "Nakit akım tablosu, yatırımcılara kreditorlere ve diğer taraflara işletmenin nakit oluşturma gücü, mali durumu, kar ve nakit mevcudu arasındaki farkın nedenleri hakkında bilgiler sağlamaktadır. Bu tabloda yer alan ana kalemler; dönembası nakit mevcudu, dönemiçi nakit girişleri, dönemiçi nakit çıkışları, dönemklen amortismanlar, karşılıklar, reeskontlar, vazgeçilen alacaklar, önceki dönem gelir, kar, gider ve zararları gibi nakit giriş veya çıkışını gerektirmeyen tutarların dikkate alınması gerekir." (s. 11)

2.3.1.6. Öz Kaynaklar Değişim Tablosu

Berberoğlu'na göre, "Özkaynak değişim tablosu, işletmenin ilgili dönemde öz kaynak kalemlerinde meydana gelen artış veya azalışları bir bütün olarak gösteren tablodur. Özkaynak değişim tablosunun düzenleniş amacı özellikle sermaye şirketlerinde dönem içinde özkaynak kalemlerinde meydana gelen değişmelerin topluca gösterilmesini sağlamaktır." (s. 42)

Öz kaynak değişim tablosu ana ortaklığın sahiplerine ve kontrol gücü olmayan paylara isabet eden tutarları göstermek suretiyle, döneme ilişkin toplam kar veya zararı göstermektedir. Öz kaynak değişim tablosu cari dönemi gösterdiği gibi geçmiş döneme ait verileri de göstermektedir. Bu nedenle dönem dönem farklılık gösterebilir. Özkaynak değişim tablosunda veya dipnotlarda dönem içinde ortaklara dağıtılmak üzere

muhasebeleştirilen temettü tutarını ve hisse başına düşen tutarlar da açıklanır. (DEHA, 2018, s. 21)

2.3.1.7. Net İşletme (Çalışma) Sermayesi Değişim Tablosu

Çalışma sermayesi işletmenin bir yıl içinde nakde dönüşebilen, hazır değerler, menkul kıymetler, ticari alacaklar, stoklar gibi likitidesi yüksek kalemlerinden oluşmaktadır. Çalışma sermayesi yönetiminin konusu, bilanço da dönen varlık kalemlerini oluşturmaktadır. Bu nedenle işletme sermayesi veya dönen varlıklar olarak da adlandırılabilir. Net işletme sermayesi dönen varlıklar ile kısa süreli borçlar arasındaki farkı ifade etmektedir. Net işletme sermayesinin negatif olması işletme sermayesinin negatif olduğunu gösterir (DEHA, 2018, s. 64-65).

Akgüç (1995) göre, “net işletme sermayesi, dönen varlıklarla kısa süreli yabancı kaynaklar arasındaki olumlu farktır. Bir firmanın kısa süreli borçları toplamı, dönen varlıklarının tutarından daha fazla ise, o teşebbüs için net işletme sermayesi açığı söz konusudur. Net işletme sermayesi, bir firmanın borç ödeme gücünü belirten önemli göstergelerden biridir. Bu nedenle kredi kurumları için, borç isteyenlerin net işletme sermayesi durumu her zaman için önem verilen bir etmen olmaktadır.” (s. 256)

2.3.1.8. Kar Dağıtım Tablosu

Karın dağıtımını ile ilgili bilgiler kar dağıtım tablosu ile bilgi kullanıcılarına sunulur. Kar dağıtım tablosu;

- Ortaklara ve diğer ilgililere ana sözleşme ve/veya yasa hükümleri uyarınca dağıtılacak kâr payını belirlemek,
- Dönem karından ödenecek vergileri ve ayrılacak yedek akçeleri göstermek,
- Dönem kar veya zararının finansal yapısını ortaya koymak,
- Yatırım alanı arayan birikim sahiplerine şirketin kar dağıtımını hakkında bilgi vermek amacıyla özellikle sermaye şirketlerince düzenlenmektedir. (Akgüç, 1995, s. 213)

Ortaklara, yöneticilere ve işletmeyle ilgili üçüncü kişilere karın paylaşımı açısından bilgi vermesinden dolayı önem arz etmektedir. Kar dağıtım tablosu, brüt kardan hesaplanan vergiler, yasal yedekleri, hisse başına dağıtılacak karı ve hisse başına temettüyü göstermektedir. (Çağlar, 2007, s. 14)

Avşarlıgil'e (2010) göre, “Bir işletmenin birden fazla döneme ilişkin işlemlerinin benzerlik ve farklılıkların ortaya konabilmesi için finansal tabloların karşılaştırabilir

olması gerekmektedir. Bir işletmenin değişik dönemlerine ait finansal tablolarına bakarak farklılıklar ve benzerliklerin ortaya konabilmesi için aşağıdaki bazı koşulların var olması gerekir:

- Finansal tabloların hazırlanışında bir tek düzelik sağlanmış olmalıdır.
- Finansal tablolarda yer alan aynı kalemler aynı bölüm başlıkları altında toplanmalıdır. Böylece dönemlerin karşılaştırılarak dönemler itibariyle farklılıkların ortaya çıkmasına olanak verilmelidir.
- Uygulanan muhasebe ilkeleri imkânlar dâhilinde olsa bile değiştirilmemelidir. Her dönemde farklı ilkelerin uygulanması karşılaştırma yapılmasını güçlendirir.’ (s. 7)

2.3.2. Türkiye Finansal Raporlama Standartında Finansal Raporlar

TFRS 1 Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının ilk uygulaması, 31.12.2005 tarihinden sonra başlayan hesap dönemi için uygulanmak üzere ilk olarak 31.03.2006 tarih ve 26125 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır. Söz konusu standartlar, uluslararası finansal raporlama standartlarında meydana gelen değişikliklere paralel olarak zaman zaman güncellemeler yapılmıştır. Bu güncellemeler Tebliğ aracılığıyla yapılmıştır. (WEB_2, 2018)

Bu TFRS’nin amacı, TFRS’lerin ilk kez uygulandığı finansal tabloların ve söz konusu finansal tabloların kapsadığı ara dönem finansal raporlarının;

- Şeffaf ve sunulan tüm dönemler açısından karşılaştırılabilir nitelikte olan,
- Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına (TFRS’lere) göre gerçekleştirilecek muhasebe uygulamaları açısından uygun bir başlangıç sağlayan ve
- Faydasını aşmayan bir maliyetle elde edebilecek yüksek kalitede bilgiler içermesini sağlamaktır. (WEB_2, 2018)

Ülkemizde 1 Temmuz 2012 yılında yürürlüğe giren 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda yapılan düzenlemeye göre 1 Ocak 2013 tarihi itibariyle finansal tabloların hazırlanmasında TFRS’lerin uygulanmaya başlama zorunluluğu getirilmiştir.

TTK’nın getirdiği zorunlu uygulamalara hazır olabilmek için tavsiye edilen tarihler aşağıda sıralanmıştır: (WEB_3, 2018)

- (Temmuz 2011); TFRS’ye geçiş için yazılım seçimi veya mevcut sistemin geliştirilmesi. Şirket çalışanlarının TFRS konusunda eğitime başlanması ve TFRS geçiş çalışmalarına başlanması.
- (Haziran 2012); Denetçinin seçilmesi.

- (Eylül 2012); Web sitesi çalışması ve diğer elektronik işlemlere başlanması (e-imza gibi).
- (31.12.2012); Kapanış mali tablolarının VUK'a göre hazırlanması ve stok sayımı.
- (01.01.2013); Açılış mali tablolarının TFRS'ye göre hazırlanması.
- (01.03.2013); Denetçinin seçilmesi için son tarih, aksi takdirde mahkemenin denetçi ataması.

TFRS, UFRS'nin Türkçe çevirisidir. Yeni yasa ile finansal raporlama ve muhasebe alanında tekdüzen ve ortak bir disiplin oluşturularak finansal tabloların uluslararası düzeyde kabul edilmesi ve Türk şirketlerin dış pazarda rekabet avantajı kazanması amaçlanmaktadır. (WEB_3, 2018)

2.3.2.1. Türkiye Finansal Raporlama Standartı Kullanımın Faydaları

TFRS kullanımının sağladığı faydaları iç ve dış faydalar olarak incelenebilir.

Dış faydalar; TFRS uyulması gereken yasal düzenlemelerden biridir. Aynı zamanda TFRS'ye geçiş yapan firmalar hem itibarını hem de finansal piyasalar arasındaki ilişkilerini geliştirebilir. TFRS kullanımının sağladığı dış faydalarda uyum, şeffaflık, piyasalar ve risk derecelendirmesindeki gelişmeler aşağıdaki gibi şekilde sıralanmıştır: (WEB_3, 2018)

- Uyum; iç ve dış raporlama arasında artan tutarlılık
- Şeffaflık; uluslararası rakiplerle karşılaştırılabilirlik
- Piyasalar; uluslararası piyasalara erişimde artış
- Risk derecelendirmesinde gelişme; grup raporlamasının karşılaştırılabilirliğinden artış ve firma dışı derecelendirme kuruluşları yoluyla riskin tutarlı değerlendirilmesi

İç faydalar ise; TFRS'nin benimsenmesi sayesinde, üst yöneticiler kurumu dünya standartlarında uygulamalara bir adım daha yaklaştırma fırsatı bulmaktadır.

TFRS kullanımının sağladığı iç faydalarda ise aşağıda sıralanmıştır: (WEB_3, 2018)

- Grup çapında uyum; yasal yönetim raporlaması yapan kurumları birleştirerek grup yapısındaki değişikliklerin desteklenmesi
- Raporlama hızı; fiili finansal bilgilerin hızlı sunulması, Otomasyon yoluyla raporlama döngüsünün potansiyel olarak kısalması
- Performans yönetimi; temel performans ölçütlerinin tanımı ve bu ölçütlere

erişime dayalı potansiyel olarak gelişmiş performans yönetimi ve ölçümü

- Planlama / Tahmin; planlama, tahmin ve performans yönetiminin kalitesi, hızı ve kapsamının potansiyel gelişimi
- Yönetim desteği; tüm yasal kurumlar ve iş birimleri için tutarlı raporlar, Tutarlı bir çerçevede iş birimlerinin proaktif yönetimi
- Sinerji; diğer firma girişimleriyle sinerji oluşturma
- Maliyet azaltma; kurum içinde manüel/değer katmayan faaliyetlerin azaltılması potansiyeli.

2.3.3. BOBİ FRS’de Finansal Raporlar

Büyük ve orta boy işletmeler için finansal raporlama standardı kısa adıyla BOBİ FRS, 29 Temmuz 2017 tarihinde 30138 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Uygulamaya geçileceği tarih ise 01 Ocak 2018 olarak belirlenmiştir.

Büyük ve orta boy işletmeler için finansal raporlama standardı (BOBİ FRS), bağımsız denetime tabi olup Türkiye Finansal Raporlama Standartlarını (TFRS) uygulamayan işletmelerin uygulayacakları finansal raporlama standardıdır. BOBİ FRS’nin amacı, mümkün olduğunca gerçeği yansıtan, bilgi kullanıcılarının finansal bilgi ihtiyacına uygun ve karşılaştırılabilir finansal tablolar düzenlenmesini sağlamaktır.

BOBİ FRS’nin uygulanması açısından, aşağıdaki üç ölçütten en az ikisinin eşik değerlerini, varsa bağlı ortaklıklarıyla birlikte, art arda iki raporlama döneminde aşan işletmeler müteakip raporlama döneminde büyük işletme olarak değerlendirilir:

- Aktif toplamı 40 milyon ve üstü Türk Lirası.
- Yıllık net satış hâsılatı 80 milyon ve üstü Türk Lirası.
- Ortalama çalışan sayısı 200 ve üstü.

BOBİ FRS’nin genel özelliklerini aşağıdaki şekilde sıralanmıştır: (Tuncez, 2018, s. 1020)

- İşletmelerin genel olarak karşılaşılabileceği tüm muhasebe işlemlerine ilişkin muhasebe ilkelerini belirleyerek, finansal tabloların hazırlanmasında başka bir standart setine ihtiyaç kalmamıştır.
- Kabul edilebilir bir finansal raporlama çerçevesinin gerektirdiği tüm özellikleri taşımaktadır.
- Uluslararası muhasebe ve finansal raporlama uygulamalarıyla ve AB düzenlemeleriyle uyumludur.

- AB Muhasebe Direktifindeki “önce küçükleri düşün” yaklaşımına da uygun olarak, orta büyüklükteki işletmeler için genel olarak maliyet esaslı bir finansal raporlama öngörülmüş; büyük işletmelere yönelik ise ilave yükümlülükler getirilmiştir,
- Ekinde münferit ve konsolide finansal tablo örneklerine ve terimler sözlüğüne yer verilmiştir.
- Konular sade ve anlaşılabilir bir dille kaleme alınmıştır.

BOBİ FRS’yi uygulayan işletmeler iki yıl geçmedikçe isteğe bağlı olarak TMS/IFRS’yi uygulayamazlar. Diğer taraftan isteği bağlı olarak TMS/IFRS’ye geçmiş olan işletmelerin BOBİ FRS’ye uygulayabilmesi için en az iki yıl TMS/IFRS’yi uygulamış olması zorunluluğudur. (WEB_4, 2018)

Yeni standart bağımsız denetime tabi olmakla birlikte IFRS uygulamayan ve uygulamayı seçmemiş olan tüm işletmeler tarafından uygulanacak olup, standart içerisindeki bazı bölümlerde büyük işletmelere yönelik ilave yükümlülükler getirilmiştir. Bu yükümlülükler aşağıda sıralanmıştır: (WEB_5, 2018)

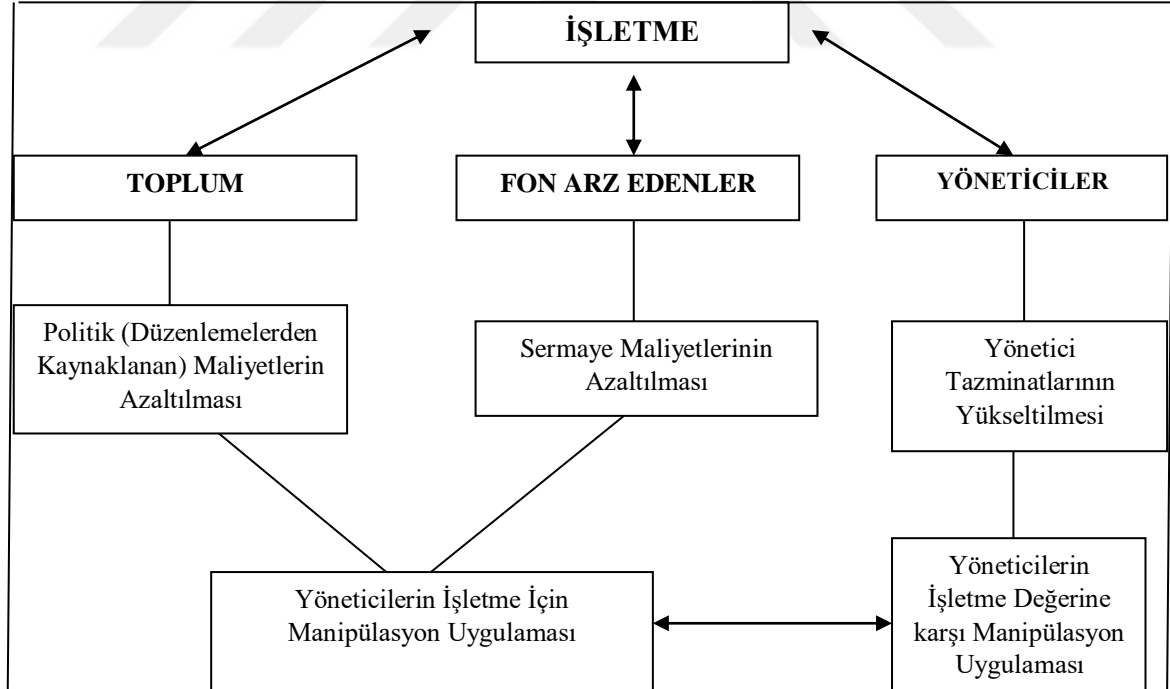
- Büyük işletmelerin konsolide finansal tablo hazırlaması zorunlu olup bunlar dışındaki işletmeler isterlerse düzenleyebileceklerdir.
- Konsolide finansal tablo hazırlayan şirketlerin, bu tabloların yanı sıra münferit (solo) finansal tablolarını da hazırlamaları zorunlu olup, ilave olarak hazırlanan münferit finansal tablolarına ilişkin dipnotlarını sunması gerekmektedir.
- Büyük işletmelerin konsolide ve solo finansal tablolarında ertelenmiş vergi tutarlarını sunmaları zorunludur.
- Bağılı ortaklık edinimini şeklindeki işletme birleşmelerine, büyük işletmeler dışındakiler genel olarak “IFRS 3 İşletme Birleşmeleri” standardının esaslarının benimsendiği bölüm 21 iş birleşmeleri uygulamayabileceklerdir.
- Yalnızca büyük işletmeler tarafından yapılacak ilave açıklamalar (faaliyet bölümleri ve ilişkili taraflarla gerçekleştirilen işlemler) bulunmaktadır.

BÖLÜM 3. FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU

3.1. FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU KAVRAMI

Manipülasyon, dilimize Fransızcadan geçmiştir. Kelime anlamıyla seçme, ekleme, çıkarma yoluyla bilgileri değiştirme anlamına gelmektedir (WEB_6, 2018).

Manipülasyon, Menkul kıymet piyasalarında arz ve talebin serbest bir şekilde karşı karşıya gelerek fiyatları belirlemesine yönelik sürecin kasıtlı olarak engellenmesidir. Menkul kıymet piyasalarında işlem gören hisse senetlerine ilişkin, bilinçli olarak yanlış yönlendirici bir izlenim uyandırma ve yanıltıcı bir piyasa yaratmak amacıyla yapılan işlemler manipülasyon niteliğini taşımaktadır. Buna göre, yapay yollarla menkul kıymet piyasa fiyatlarının yükseltilmesi, düşürülmesi veya belli bir seviyede tutulmasına yönelik tüm faaliyetler manipülasyon tanımı içerisinde yer almaktadır. (WEB_7, 2018)

Şekil 3.1. Finansal Bilgi Manipülasyonu Esasları

Kaynak: (Fındık & Öztürk, 2016, s. 485)

Fındık ve Öztürk'e (2016) göre, "Şekil 3.1'de, işletme üzerinde toplum, fon arz edenler ve işletme yöneticilerinin çıkar çatışmaları bulunmaktadır. Finansal bilgi manipülasyonu, toplum ve fon arz edenlerin beklentileri doğrultusunda işletmeyi daha güçlü bir finansal yapıda göstermek amacıyla yapılabilirken; yöneticilerin tazminat beklentilerine yönelik olarak işletmeye karşı da yapılabilmektedir." (s. 486).

Küçüksözen ve Küçükkocaoğlu'na (2005) göre, "Finansal bilgi manipülasyonu; işletmelerin finansal tablolarında sunulan bilgiler üzerinde, yöneticilerin istekleri ile uyumlu olması amacıyla finansal tabloların hazırlanma sürecine müdahale de bulunarak değişiklik yapması olarak tanımlanabilir. Bu değiştirme işlemi muhasebe standartları çerçevesinde veya bunun dışında da olabilecektir." (s. 2)

Manipülatif işlemler; finansal piyasalarda, yatırımcıların alım satım kararlarını etkileyecek gerçeğe uygun olmayan bilgiler doğrultusunda hisse senedinin değerini farklı bir şekilde ortaya koymaktadır. Manipülasyon ile yapılan aldatma, yanıltma ve dolandırmayla yatırımcılar zarar görmektedir. Manipülasyon yapanlar ise aşırı gelir sağlamaktadırlar. Bu ve benzeri nedenlerden dolayı yatırımcıların piyasaya olan güveni kaybolmakta ve sonuçta menkul kıymet ve sermaye piyasasının gelişmesi engellenmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin piyasaları olumsuz etkilenmektedir. (Tekin, 2017, s. 8)

3.2. FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU AMAÇLARI VE UYGULAMALARI

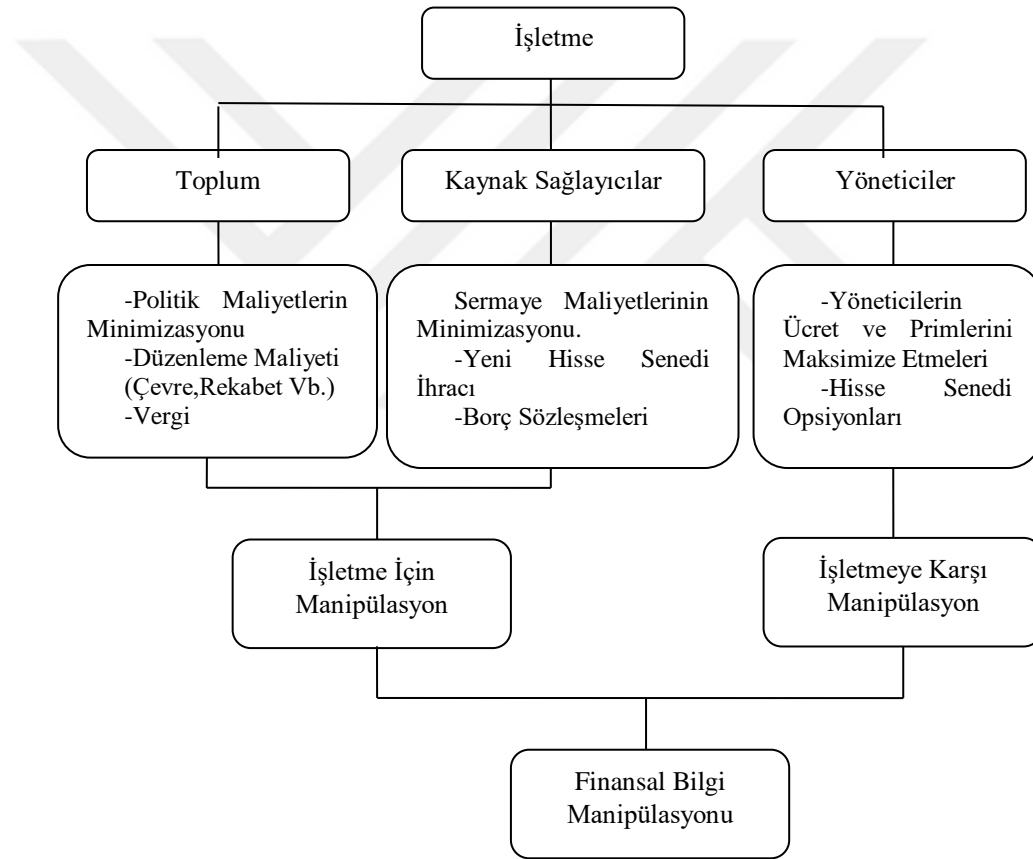
Muhasebe bilgileri hem işletme içi hem de işletme dışı bilgi kullanıcılarına bilgiler sunmaktadır. Muhasebenin temel amacı, bilgi kullanıcılarına kaliteli (doğru, güvenilir ve gerçeği uygun) bilgiler sunmasıdır. Bu açıdan muhasebe manipülasyonu uygulamalarının muhasebe bilgi kalitesi üzerinde etkileri açıklanmaktadır. (Elitaş, 2013, s. 41)

3.2.1. Finansal Bilgi Manipülasyonu Amaçları

Yörük ve Doğan'a, (2009) göre, "Finansal bilgi manipülasyonu ile yöneticiler, işletme ile toplum, işletme ile kaynak sağlayıcılar veya işletme ile işletme yöneticileri arasındaki refah transferini etkileyecek işlemleri tasarlamaktadırlar. Bu ilişkilerde, işletme ile toplum ve işletme ile kaynak sağlayıcılar arasındaki refah transferinden işletme fayda sağlarken; işletme ile işletme yöneticileri arasındaki refah transferi, yöneticilerin lehine gelişmektedir. Finansal bilgi manipülasyonu, işletme

performansının ve finansal yapısının, gerçekte olması gerektiğinden farklı gösterilerek işletme çevresindeki aktörler arasındaki refah transferinin gerçekleştirilmesi olarak ortaya çıkmaktadır.” (s. 47-48)

Finansal bilgi manipülasyonlarındaki amaç, kullanıcılarına göre farklılık göstermektedir. Finansal tablo veya raporlar üzerinde yapılan manipülasyonlar sadece kullanıcıları yanıltmakta kalmaz halkı da yanıltmış olur. Kendi çıkarları doğrultusunda yanlış beyan edilen bu bilgiler özellikle firmalarının olduğundan daha farklı göstererek finansal bilgi kullanıcılarının da pozitif karar vermesine neden olmaktadır.

Şekil 3.2. Finansal Bilgi Manipülasyonu Sonucunda ortaya Çıkan Refah Transferi

Kaynak: (Demir&Bahadır, 2007, s. 3).

Demir ve Bahadır’a (2007) göre, “Muhasebe manipülasyonunun genel amacı hisse senedi fiyatlarını arttırmak, işletmenin kredibilitesini iyileştirmek, borçlanma maliyetini azaltmak ve yöneticilerin raporlanan dönem karına dayalı olarak elde ettikleri primleri arttırmaktır. Bunlara ek olarak, büyük işletmelerde daha fazla düzenlemelerden ya da

daha yüksek vergilerden kaçınarak politik maliyetlerin azaltılması da muhasebe manipülasyonu amaçları içerisinde yer almaktadır.” (s. 107).

Kar elde etmek isteyen yatırımcılar, ellerinde bulunan mevcut verilere dayanarak adım atmaktadır. Özellikle yüksek kar beklentisi olan yatırımcılar bu yola başvurmaktadır. Söz konusu bu durum günümüzde de klasikleşen “talep ne kadar artarsa, fiyat da o kadar artar” sözüne dayandırmamız mümkündür.

Kredi kuruluşları veya bankalar tarafından bakıldığında ise, finansal raporlarındaki manipülasyon önemli bir rol oynamaktadır. Kredibilitesinin yüksek olabilmesi için firmanın varlıklarının yüksek yükümlülüklerinin düşük olması gerekir. Kısaca borçlarını ödeyebilme gücünü görülmek istenmektedir.

Firma içi yöneticiler içinde ise bu durum çıkar ilişkisi çerçevesinde ortaya çıkmaktadır. Özellikle prim esaslı çalışan personellerin daha yüksek kar elde ettiklerini göstererek yanıltıcı bilgi sunmaktadır. Söz konusu bu durum muhasebe departmanının esnekliğinden ve kontrol seviyesinin düşüklüğünü de göstermektedir.

Bu ve bunun gibi sonuçlar finansal bilgi manipülasyonuna başvurulmasına neden olmaktadır.

Finansal bilgi manipülasyonu ve ilgili tarafların beklentileri ayrıntılı olarak Tablo 3.1’de gösterilmiştir.

Tablo 3.1. Finansal Bilgi Manipülasyonundan İlgili Tarafların Beklentileri

Taraflar	Manipülasyondan Potansiyel Kazançlar
Yöneticiler	Sermaye maliyetinin azaltılması İş güvencelerinin sağlanması Tazminat ve ücretlerin sağlanması Vergi ödemelerinin azaltılması Vergi avantajlarının kazanılması Temettü dağıtımlarından süreklilik sağlanması
İlk Hissedarlar	Servetlerini arttırmak
Hissedarlar	Hisselerinin piyasa değerini arttırmak Sermaye maliyetini azaltmak İşlem hacmini azaltmak Çalışanların şikâyetlerini kontrol altına almak
Azınlık Payları	Hisselerinin piyasa değerini arttırmak
İşçiler	İşlerini güvence altına almak Ücretlerini arttırmak
Tedarikçiler	Müşterilerinin bağlılıklarını arttırmak
Müşteriler	Hizmet alımında süreklilik sağlamak İtibarı olan bir güvence sağlamak
Devlet	Vergi toplamak İşgücü sağlamak, istihdamı arttırmak
Bankalar	Verdikleri kredinin geri ödenmesini sağlamak

Kaynak: (Fındık & Öztürk, 2016, s. 486).

Küçüksözen ve Küçükkocaoğlu'ne (2005) göre, “Literatürde ortaya konan finansal bilgi manipülasyonu amaçlarına (motivasyonlarına) bakıldığında bunlar arasında;

- Şirketin hisse senedi fiyatını ve riskini etkileme,
- Borç sözleşmelerindeki finansal koşulları sağlamak,
- Kreditorler, yatırımcılar ve çalışanlarla ilişkileri iyi tutmak,
- Yönetici ücretlerini manipüle etmek,
- Halka açılmak veya sermaye artırımı suretiyle sağlanacak fon tutarını arttırmak,
- Politik ve hukuki düzenlemelerden kaynaklanabilecek risklerden kaçınmak,
- Yatırımcıların şirketle ilgili olarak algıladıkları riski azaltmak,
- Şirketin gelecekteki performansı hakkında piyasaya olumlu sinyal göndermek
- Vergi avantajı sağlamak, sayılabilir” (s. 8).

3.2.2. Finansal Bilgi Manipülasyonu Uygulamaları

Küçüksözen'e (2004) göre, "Finansal bilgi manipülasyonun en temel tekniği, muhasebe standartları içinde yer alan esneklikten yararlanılmasıdır. Bu durum muhasebe standartlarının, olması gerektiği gibi değil, amaca uygun yorumlanmasıdır ve finansal bilgi kullanıcılarının yanıltılması sonucu doğurduğundan uygun görülmemektedir. Finansal bilgi manipülasyonunda temel de iki teknik kullanılmaktadır. İlki finansal tablolarda yer alan kalemlerin sınıflandırılmasının değiştirilmesi, diğeri dönemler arası gelir gider kaydırmalarıdır." (s. 204)

Finansal bilgi manipülasyonunda kullanılan birçok uygulamalar bulunmaktadır. Bu uygulamaların bazıları aşağıda yer almaktadır: (Yörük & Doğan, 2009, s. 89)

- Muhasebe politikalarında değişiklik yapılması
- Araştırma ve geliştirme giderlerinin muhasebeleştirilmesi (aktifleştirme ya da dönem gideri olarak kaydetme kararı)
- Hızlandırılmış amortisman yönteminden doğrusal amortisman yöntemine geçiş
- Borçlanma maliyetlerinin aktifleştirilmesi ya da dönem gideri olarak kaydedilmesi
- Stok değerlendirme yönteminin değiştirilmesi
- Satın alınan işletmenin gerçeğe uygun değer üzerinden ya da defter değeri üzerinden kaydedilmesi

Küçüksözen'e (2004) göre, "Düzenleyici kurumlar manipülasyona işlem ya da uygulamanın aldatıcı olup olmadığı açısından bakmaktadır. Diğer bir deyişle herhangi bir şekil ya da yöntemle şirketin finansal durum ya da faaliyet sonuçları ilgililere gerçek durumdan farklı bir şekilde sunulmuş ise, bu tür işlem ve uygulamalar finansal bilgi manipülasyonu olarak değerlendirilmekte ve ilgililer hakkında gerekli idari, hukuki ya da cezai işlemler uygulanmaktadır." (s. 206)

3.2.2.1. Gelirlerin Muhasebeleştirilmesi ile İlgili Finansal Bilgi Manipülasyonu

Gelirlerin muhasebeleştirilmesi ile ilgili finansal bilgi manipülasyonu uygulamalarını dört başlık altında incelenmiştir. Bunlar; gelirin tahakkuk etmeden muhasebeleştirilmesi, Konsinye satışların satış geliri olarak kaydedilmesi, tamamlanma oranının değiştirilmesi ve fiktif gelir kaydı şeklinde açıklanmıştır.

3.2.2.1.1. Gelirin Tahakkuk Etmeden Muhasebeleştirilmesi

Tekin'e (2017) göre, "Şirket kazançlarını şişirmeleri yollarından biri henüz müşteriye fiili olarak teslim edilmeyen mal ve hizmetleri, mal teslim edilmiş veya hizmet tamamlanmış gibi gelir olarak kaydetmeleridir. Böylece işletmeler henüz doğmamış bir geliri muhasebeleştirme yoluyla dönem karını kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla değiştirme yoluna gidebilmektedir." (s. 42) Örneğin, tahakkuk yoluyla söz konusu mal veya hizmetin satın alıp almaması ile ilgili karar aşamasında olduğu ve satışın henüz tamamlanmadığı durumlarda kayıt yapılarak kazançlar şişirilmektedir.

Yörük ve Doğan (2009) tarafından verilen diğer bir örneğe göre, "Gelecek döneme ait olduğu açıkça belli olan mal sevkiyatları (döneme ilişkin muhasebe kayıtlarının kapatılmaması suretiyle) cari dönem satış geliri olarak kaydedilmektedir." (s. 90)

3.2.2.1.2. Konsinye Satışların Satış Geliri Olarak Kaydedilmesi

Konsinye satışlar, malların şube ya da acentelere veya perakendecilere satılmak üzere gönderilmesi satışın gerçekleştiği anda işletme açısından gelirin tahakkuk ettirildiği bir satış yöntemidir. Satışın gerçekleştiğinin işletmeye bildirildiği tarihte işletmenin satış gelir kaydını yapması gerekir.

Küçüksözen'e (2004) göre, "Finansal bilgi manipülasyonu ile ilgili olaylarda, işletmelerin konsinye satışları şube ya da perakendeciye sevk ettikleri tarihte gelir olarak kaydettikleri, hatta dönem sonlarına doğru konsinye mal sevkiyatını hızlandırarak o döneme ilişkin karı arttırmaya gittikleri görülmektedir." (s. 210)

Yörük ve Doğan'a (2009) göre ise, "Türkiye'de konsinye satış geliri olarak adlandırılan uygulamalarda işletmeler, siparişi almış, malı hemen göndermemiştir. Ancak geliri yüksek göstermek amacıyla işletmeler henüz satışı gerçekleşmemiş olan malı gelir olarak yazmaktadır." (s. 91)

3.2.2.1.3. Tamamlanma Oranının Değiştirilmesi

Canbulut'a (2008) göre, "İnşaat sektöründe, gemi yapımında, kara yolu ya da demir yolu yapımında, makine ve teçhizat üretiminde, mühendislik hizmetlerinde ve yazılım geliştirilmesinde üretilen ürün ya da verilen hizmete ilişkin gelirin tahakkuk ettirilmesi ürün ya da hizmetin tamamlanma oranı dikkate alınarak yapılmakta ya da ürün tamamen üretilmesi ya da hizmetin verilmesi ile gelir tahakkuku yapılmaktadır.

Tamamlanma oranının olması gerekenden farklı gösterilmesi finansal bilgi manipülasyonunda en sık rastlanan teknik olarak ortaya çıkmaktadır.” (s. 54)

3.2.2.1.4. Fiktif Gelir Kaydı

Fiktif gelir kaydı, var olmayan bir satışa ait gelirin muhasebeleştirilmesi sonucunda yapılan finansal bilgi manipülasyonudur (Demir & Bahadır, 2007, s. 116).

Fiktif gelir kaydında mallar sevk edilmiş gibi gösterilerek satış geliri kaydedilmektedir. Beklenen sipariş sonradan alınmış olsa bile bu durum işlemin fiktif gelir olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. (Yörük & Doğan, 2009, s. 92)

“Midisoft Şirketi (ABD), 1994 yılında yaklaşık 811 milyon dolar tutarında (satışlarının %16’sı oranında) fiktif satış geliri kaydı yapmıştır. Şirketin diğer birimlerine yapılan mal sevkiyatının satış geliri gibi kaydedilmesi de başka bir örnek olarak verilmiştir.” (Canbulut, 2008, s. 55)

“Fiktif gelir kaydıyla ilgili olarak Türkiye meydana gelen bir örnek vermemiz gerekirse, 1998 yılında Söksa Anonim Şirketi’nin yaptığı uygulamadır. Şirket gerçeğe aykırı belgeler düzenleyerek satış hasılatı kaydı yapmak, böylece gelir tablosunda fiktif satış hasılatı, bilançoda ise fiktif ticari alacak göstermek suretiyle 31.12.1998 tarihinde finansal tablolarında en az 1 trilyon TL zarar açıklanması gerekirken, 80 milyar kar şeklinde açıklanmıştır” (Küçüksözen, 2004, s. 214-215).

3.2.2.2. Giderlerin Muhasebeleştirilmesi ile İlgili Finansal Bilgi Manipülasyonu

Genel olarak gider ve karşılıkların muhasebeleştirilmesi ile ilgili manipülasyon yöntemleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (Tekin, 2017, s. 47):

- Dönem giderlerine kaydedilmesi gerekli harcamaların aktifleştirilmesi,
- Harcama veya giderlerin daha az ya da daha çok gösterilmesi,
- Düşük karşılık gösterilmesi,
- Amortisman süresinin olduğundan çok veya az gösterilmesi ya da amortisman yönteminde değişiklik yapılması
- Gelecek dönem ya da dönemlere ilişkin giderlerin cari dönemde gösterilmesi
- Genellikle şirketlerin birleşmelerinde ya da şirket ele geçirilmesi durumlarında ortaya çıkan şerefiyenin tümünden cari dönem giderlerinde belirtilmesi ya da şerefiye için itfa süresinin çok uzun tahmin edilmesi,
- Yeniden yapılanma giderlerinin tamamen cari dönemde gösterilmesi veya itfa

paylarının az ya da çok gösterilmesi uygulamaları.

3.2.2.2.1. Giderlerin Aktifleştirilmesi

Yörük ve Doğan'a (2009) göre "İşletmelerde farklı gider çeşitleri bulunmakta ve işletmeler bu giderleri seçtikleri muhasebe politikalarıyla aktifleştirmekte veya doğrudan gider yazabilmektedirler. Seçtikleri aktifleştirme yöntemi, işletmenin daha yüksek ya da daha düşük kar raporlamalarına neden olmaktadır. Bu sebeple gider konusu çeşitli düzenlemelerle Vergi Usul Kanunu (VUK), Sermaye Piyasası Kanunu (SPK), Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) ve Uluslararası Muhasebe Standartları (UMS) farklı kapsam ve boyutta düzenlenmiş olup farklı muhasebeleştirmeleri gerektirmektedir." (s. 92)

Küçüksözen'e (2004) göre, "Dönem karının beklenen ya da hedeflenen seviyenin altında gerçekleşeceği dönemlerde, herhangi bir aktifin edinilmesi ile doğrudan ilgili olmayan, işletme sermayesini ihtiyacı için kullanılan dolayısıyla, doğrudan dönem giderlerine aktarılması gereken borçlanma maliyeti ile ilgili faiz giderleri ve kur farkları duran varlık ya da üretilen ürün maliyetine ilave edilerek aktifleştirilmektedir. Böylece dönem giderleri daha az gösterilerek istenilen kar hedefine ulaşılmış şeklinde finansal tablolarda kamuya sunulmaktadır." (s. 216-217)

3.2.2.2.2. Amortisman Yönteminin veya Dönemin Değiştirilmesi

Dönem karını amaca uygun olarak değiştirmek için başvuru olan bir başka araç amortismanların hesaplanma tekniğidir. Küçüksözen'e (2004) göre, "Cari dönemde karını yüksek göstermek isteyen şirketler amortisman yöntemini azalan bakiyeler yönteminden, normal yönteme dönüştürmekte veya amortisman süresini uzatmaktadır." (s. 217)

Yörük ve Doğan'a (2009) göre "Bazı işletmeler duran varlığın hizmet ömrünü belirlerken ulaşmak istedikleri hedeflere varabilmek için gerçek hizmet ömrünü amortismanına tabi tutmamaktadır. Sabit kıymetlerini çok uzun sürede amortismanına tutan işletmeler dönem karını arttırıcı finansal bilgi manipülasyonu yapmaktadırlar." (s. 93)

3.2.2.2.3. Şerefiyenin İtfa Süresi

Arapça kökenli olan şerefiye, Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre, "bir yer bayındır duruma getirildiğinde çevrede bulunan mülklerin değeri arttığından, sahiplerinden belediyece alınan para" ayrıca "kooperatiflerde üst katlardaki evlerin veya caddeye

bakan evlerin sahiplerinden alınan fazla ücret” şeklinde tanımlanmıştır (WEB_1, 2018).

Ertürk ve Yardımcıoğlu’na (2017) göre, “TFRS 3 İşletme Birleşmeleri standardında şerefiyenin tanımı, satın alma bedeli ile edinilen işletmenin azınlık paylarının tutarı arasındaki farktır. TFRS 3 Standardında şerefiye tutarının, iktisap edenin iktisap oranı değil, ortaklık oranı %100’den az olsa bile hesaplama tüm işletme bazında yapıp, muhasebeleştirilmesine izin verilmektedir. Bu yöntem ise, tam şerefiye adı verilmektedir.” (s. 37)

Canbulut’a (2008) göre, “Şerefiye, edinilen varlıklardan gelecekte sağlanacak faydanın varlıkların kayıtlarda görülen tutarından daha fazla olacağı (tek tek aktiflerin değerinden bu aktiflerin toplamının değerinin daha fazla olduğu) kabulüne dayanmaktadır. Şerefiyenin ödenmesinde amaç, ele geçirilen şirketin sahip olduğu marka, müşteri, iyi bir dağıtım sistemine sahip olması veya üretim teknolojisi ve tecrübesi gibi ekonomik nedenler bulunmaktadır. Şerefiyenin ilgili varlıkların tahmin edilen ekonomik ömrü içinde ya da en çok 40 yıllık bir sürede giderleştirilmesi söz konusu olup, bu sürenin tahminine bağlı olarak giderleştirilecek tutar da farklı olabilmektedir.” (s. 57)

3.2.2.2.4. Karı Gelecek Yıllara Aktarmak Üzere Karşılıkların Yüksek Gösterilmesi

Gelecek dönemlerde belli oranda kar büyümesi için hedeflenen işletmelerde kar hedeflerinin gerçekleşmeyeceği beklentisinin oluşması ve gelecek dönemlerdeki giderlerin cari döneme aktararak finansal tablolar manipüle edilmektedir. (Dağar & Pekin, 2011, s. 28).

Şirketler genellikle kâr için yıllık bir büyüme oranını hedeflemektedirler. Bu nedenle karlılığın yüksek izlendiği yıllarda; alacaklarının tahsilinde tutucu yöntemlere başvurarak karı gelecek dönemlere aktarma isteğinde olabilirler. Muhafazakâr gelir muhasebeleştirme uygulamaları olarak değerlendirilebilecek tüm gerçekleşen dönem gelirini izleyen dönemlere aktararak mevcut dönemde gerçekleşen kârını azaltma politikaları olup risksiz ve tatlı rezervler olarak nitelendirilmektedir. (Tekin, 2017, s. 52)

Küçüksözen’e (2004) göre, “İşletmeler şüpheli alacak karşılıklarının düşük tutulması, sabit kıymetler için daha uzun faydalı ömür tahmin edilmesi ve hurda değerinin yüksek tahmin edilmesigibi işlemler yaparak, ilgili yılki giderlerin düşük tutulması, önceki yıllarda ayrılan yüksek karşılıkların zarar ya da gider gerçekleşmediği için “konusu kalmayan karşılık geliri” olarak kaydedilmesi suretiyle karın istenilen

hedefe uygun hale getirmektedirler.” (s. 220)

3.2.2.2.5. Büyük Temizlik Muhasebesi

Büyük temizlik muhasebesi, işletmenin kötü mali görünümüne yol açan kapsamlı gelir tablosunu daha da kötü göstermek yoluyla uygulanan bir kar yönetimi stratejisidir. Büyük temizlik teknikleri “kötü haber vermek (yeniden yapılandırmalara bağlı ortaya çıkan büyük zararlar gibi) zorunlu kalınması durumunda hepsini bir defada bildirmek ve yolun üstünden kaldırmak en iyisidir” inancı üzerine kuruludur (Tekin, 2017, s. 53).

Demir ve Bahadır’a (2007) göre, “Büyük temizlik muhasebesi, şirketlerde yönetimlerin değiştiği dönemlerde, yeni yönetimin bazı verimsiz aktifleri gider yazmak suretiyle bilançosundan çıkarması, böylece bir taraftan geçmiş yönetimin görevde olduğu dönemlerin olduğundan daha zararlı, diğer taraftan gelecek dönemlerin daha karlı olduğu izleniminin yaratılmasına yönelik işlem ve uygulamalardır.” (s. 12)

3.2.2.2.6. Devam Etmekte Olan Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerine İlişkin Harcamaların Muhasebeleştirilmesi

Araştırma ve geliştirme giderleri muhasebe kayıtları açısından büyük öneme sahiptir. Özellikle araştırma ve geliştirme giderlerinin muhasebeleştirilmesinde temel problem, bu giderlerin ne zaman gelir tablosunda dönem gideri yazılacağı ya da ne zaman bilançoda maddi olmayan duran varlık olarak aktifleştirileceğidir. (Tekin, 2017, s. 55)

Küçüksözen’e (2004) göre, “Özellikle teknoloji firmalarının birleşmelerinde veya devralınmalarında ortaya çıkan bir durum, henüz tamamlanmamış araştırma ve geliştirme çalışmalarının başka bir şirket tarafından devralınmasıdır. Bu tür çalışmalar için, bir ilaçla ilgili henüz tamamlanmamış klinik çalışmaları ile yine henüz tamamlanmamış yeni bir elektronik ürün prototipini örnek olarak verilebilir.” (s. 223)

3.2.2.2.7. Özel Harcamalar

Birleşme ve ele geçirme sonrasında özel giderler şişirilerek bunlar özel duruma ilişkin harcamaymış gibi raporlanır. Birleşme sırasında gösterilecek özel harcamalar; (Yörük & Doğan, 2009, s. 94)

- Kıdem tazminatı
- İşten çıkarma tazminatı
- Kiralama işlemlerinin sona erdirilmesinden kaynaklanan giderler
- Yeniden yapılandırma harcamaları

- Varlıkların sökülüp takılmasından kaynaklanan zararlardır.

Küçüksözen'e (2004) göre, "Yatırımcılar birleşme ele geçirme ile ilgili kaydedilen giderleri ve harcamaları ihmal ederek, gelecekteki, birleşme – ele geçirme sonrası karlılığa yoğunlaşmaktadır. Bu durum birleşme sürecinde, birleşme ile ilgili belirtilen nitelikte harcamalar yüksek kaydedilmek suretiyle, gelecekte finansal tablolara yansıtılacak harcamalar azaltılmakta ve gelecek dönemlerin daha karlı olması sağlanmaktadır." (s. 226)

3.2.2.3. Varlık ve Yükümlülüklerin Gerçeğe Aykırı Olarak Açıklanması

Dalğar ve Pekin (2011) göre, "Bir varlığın değerinde ani ve önemli bir değer azalışı söz konusu olduğunda, varlıkların gelecekte yarar sağlanamayacağı belirlendiğinde veya demirbaş kapsamındaki bir varlık kullanılamayacak hale geldiğinde bu varlık hemen ilgili hesaptan alınarak gider hesabına aktarılmalıdır. İlgili varlığa ilişkin bu işlem yavaş yavaş değil tamamı gidere aktarılarak yapılmalıdır. Bu nokta da yönetimin varlıkta yer alan bir hesabın ne zaman "değersiz" olduğuna karar vermesi gerekmektedir. Pratikte bunu uygulamak oldukça zordur bu tür ilgili gider hesabına aktarmalar genellikle miktar olarak büyük olduğu için hem cari yılı hem de gelecek yılları etkilemektedir." (s. 29)

Küçüksözen'e (2004) göre, "Bilanço ve gelir tablosunun birbirleri ile olan bağlantısı nedeniyle bazı varlık ve yükümlülüklerin gerçeğe aykırı bir şekilde sunulmaktadır. Belirli varlık ve yükümlülüklerin gerçeğe uygun olmayacak şekilde sunulması işlemlerinin sonucunda;

- Satış gelirlerinin öne çekilmesi veya fiktif gelir kaydı ya da şüpheli alacaklar için düşük karşılık ayrılması nedeniyle ticari alacaklar olması gerekenden daha yüksek,
- Stokların yüksek değerlemesi veya gösterilmesi ya da stok değer düşüş karşılıklarının düşük ayrılması nedeniyle stoklar olması gerekenden daha yüksek
- Stokların değerlendirilmesi ile ilgili; ilk giren ilk çıkar (FIFO) veya son giren ilk çıkar (LIFO) metodlarına bağlı olarak, bilançoda stoklar daha yüksek, gelir tablosunda satılan malın maliyeti daha düşük, dolayısıyla mal satış karı daha yüksek ya da bilanço da stoklar daha düşük, gelir tablosunda satılan malın maliyeti daha yüksek, dolayısıyla mal satış karı daha düşük,
- Menkul kıymet ve iştirak şeklindeki yatırımlar için değer düşüklüğü karşılığının ayrılması ya da düşük ayrılması nedeniyle, bu yatırımlar bilançoda olması gerekenden

daha yüksek,

- Faaliyet giderlerinin düşük gösterilmesi nedeniyle bilançoda gelecek dönem giderleri olması gerekenden yüksek,
- Satıcılara olan borçların düşük gösterilmesi nedeniyle satın alınan stokların dolayısıyla satılan malın maliyetinin daha düşük,
- Amortisman giderlerinin daha düşük ya da daha yüksek gösterilmesine bağlı olarak, bilançoda duran varlıkların daha yüksek ya da daha düşük gösterilmesi söz konusu olabilmektedir.” (s. 231-232)

3.3. FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU YAPAN ÖRNEK OLAYLAR

Finansal bilgi manipülasyonu sonucunda ortaya çıkan skandallar 21. yüzyılda daha da artmıştır. Bu skandalların başlıca nedeni finansal tablolarda yapılan hileler ve muhasebe usulsüzlüklerinin yapılmasıdır. Ayrıca bağımsız denetim firmalarının bu hile ve usulsüzlüklere göz yumması da bu nedenler arasına girmektedir.

Son yıllarda finansal bilgi manipülasyonu yapılan firmalardan bazıları aşağıda sıralanmıştır:

- Enron (Amerika)
- Worldcom (Amerika)
- Parmalat (İtalya)
- Ahold (Hollanda)
- Kanebo (Japonya)
- İmar Bankası (Türkiye)
- Çukurova Elektirk A.Ş. (Türkiye)

Sayılan bu firmalar finansal bilgi manipülasyonu sonucunda iflas eden firmalardan bazılarıdır. Bu firmaların ortak özelliği denetimin eksik ve yetersiz yapılmasıdır.

Amerika tarihinde en büyük iflası olarak geçen Enron şirketinin batışı aynı zamanda muhasebe hilelerini ve denetim sorunlarını üzerinde durarak bu süreç sonucunda 2002 yılında Sarbanes-Oxley yasası kabul edilmiştir (Pehlivanlı, 2011, s. 23).

3.3.1. Dünyadaki Finansal Bilgi Manipülasyonundaki Örnek Olaylar

İşletmelerin bağımsız denetim kuruluşları tarafından denetlenerek mali tabloların güvenilir ve açık olması hedeflenilmiştir. Fakat denetim kuruluşlarının görevini tam

anlamıyla yerine getirmediklerini ve şirket içinde yapılan usulsüzlüklerin bilinçli olarak göz ardı ettikleri anlaşılmıştır. Bu durumun giderek yaygınlaşması sonucunda birçok ülkelerde çeşitli skandallar meydana gelmiştir.

21. yüzyılda ortaya çıkan bu skandallardan sonra Amerika, Avrupa ve Japonya başta olmak üzere yasalar çıkarılmış ve kamu gözetim kurumları kurulmuştur. Fakat çıkarılan bu kanunlara ve kurulan kamu gözetim kurumlarına rağmen skandallar devam etmiştir. Bunun nedeni yasaların değişen piyasa koşullarına geç uyum sağlamaları ve etkin bir pro-aktif politikaların uygulanamamasıdır. (Odabaşı & Ergen, 2015, s. 1)

3.3.1.1. Enron (ABD)

Büyük şirketlerin özellikle daha fazla kazanç elde edebilmek için çeşitli manipülasyonlara başvurulmaktadır. Özellikle Amerika'da meydana gelen Enron Vakası kazanç manipülasyonuna verilecek en güzel örneklerden biridir.

Amerika da 1985 yılında kurulan Enron, iki şirketin birleşmesi sonucunda kurulmuştur. Başta enerji ve gaz dağıtıcı şirketi olarak faaliyete başlamış ve bunun dışında da birçok faaliyette bulunulmuştur. 2000'li yıllara gelindiğinde dünyanın en büyük enerji firması olmasının yanı sıra diğer faaliyet alanlarında da büyük başarıya imza atarak uluslararası dev bir şirket haline dönüşmüştür.

Enron şirketinin yükselişi gibi batışı da çok kısa bir zamanda gerçekleşmiştir. Şirket batışına neden olan en önemli etkenlerden biri de şirketin mevcut durumunu yatırımcılara olduğundan farklı gösterilmesidir. Şirketin mevcut durumunun zarar etmesine rağmen farklı şirketler aracılığıyla finansal verilerini gizleyerek gerçek dışı veriler kamuoyuna sunulmuştur. Yapılan muhasebe hileleri sonucunda zarar eden şirketi kar ediyormuş gibi gösterilerek hisse senetlerinin yükselmesi sağlanmıştır. Bu nedenle Aralık 2001 yılında iflas etmesi sonucunda paralarını Enron hissesine yatıran yatırımcılar da büyük zarara uğramışlardır.

Enron iflasının en önemli nedenleri aşağıda sıralanmıştır: (Odabaşı & Ergen 2015, s. 2-3)

- Şirket yöneticileri maaş, prim ve gelirlerini arttırmak için yasal olmayan yollara girişmişler ve yapılan muhasebe hileleriyle şirket zarar etmesine rağmen kar elde ediyormuş gibi göstermişlerdir.
- Şirketin güçlü siyasal bağlantılarının bulunmasıdır. Şirketin yüklü miktarda bağışta bulunması ve bu bağış karşılığı denetim dışında tutulmasıdır. Ayrıca Enron'un Bush

yönetimini parasal olarak desteklediği de ortaya çıkmıştır.

- Enron’u iflasa götüren bir neden de denetim firması olan Arthur Andersen’in yaptığı usulsüzlüktür. Andersen denetim firması Enron’dan hem danışmanlık ücreti hem de bağımsız denetim ücreti almaktadır. Bu da mevcut gelirin dörtte birini tekabül etmektedir. Şirket milyonlarca dolar zarar ederken bile kar ediyormuş gibi gösterilerek yatırımcıları yanıltmıştır. Denetim firması da müşteri kaybetmemek ve gelirlerini arttırmak için bu duruma göz yummuştur. Şirket iflas kararından 4 gün önce denetim firmasının yöneticileri tarafından Enron’daki yetkililere belgelerin yok edilmesi hususunda e-posta atılmıştır.

Dünya tarihinin en büyük iflası olan Enron vakası sonucunda ABD 30 Temmuz 2002 tarihinde Sarbanes-Oxley yasasını çıkartmıştır. Bu yasayla bağımsız denetim firmalarını denetleyecek kamu gözetim kurumu (PCAOB) kurulmuştur.

3.3.1.2.Parmalat (İtalya)

1961 yılında kurulan Parmalat şirketi ilk olarak süt ve süt ürünleri alanında faaliyet göstermeye başlamıştır. Daha sonraki yıllarda da farklı alanlarda da faaliyet gösteren bu firma aynı zamanda aile şirketidir. 1990 yılında da Milan Sermaye Piyasasına kaydolmuş ve kısa zamanda İtalya’nın en büyük şirketleri arasında yerini almıştır.

“Skandal Bank of America’nın 500 milyon Euro tutarındaki bono ödemesini geri çevirmesi ile ortaya çıkmıştır. Şirketin bilançosunda 4,2 milyar euro nakit para gözükmemesine rağmen, 8 Aralıkta vadesi gelen 150 milyon Euro’luk tahvili banka ve hükümet kredileriyle ödeyebilmesi tüm şüpheleri üstüne çekmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda 4 milyar Euro tutarındaki paranın Cayman Adalarında bulunan Bonlet Finans Şirketi hesaplarında olduğu anlaşılmıştır. Cayman Adasındaki hesaplarda olması gereken 4 milyar Euro paranın gerçekte olmadığı ve şirket hesaplarının 8 milyar Euro şişirildiği tespit edilmiştir. Aynı zamanda savcılık tarafından yapılan inceleme sonucunda şirket hesaplarında 15 yıldan beri oynama yapıldığı ortaya çıkmış ve aynı gün içinde de borsa da Parmalat şirketine ait bütün hisseler askıya alınmıştır.” (Odabaşı & Ergen 2015, s. 4)

Parmalat iflasına neden olan etmenlerden biri de aile şirketi olması dolayısıyla hiçbir zaman kurumsallaşamamış olmasıdır. Buna bağlı olarak şirketin kontrollerini elinde bulunduran hissedarlar çıkarları doğrultusunda usulsüzlüğe başvurulmuş ve yasalara aykırı olarak para aktarımları yapmışlardır.

Parmalat firması son 12 yıl boyunca hesaplarda yapılan usulsüzlükler nedeniyle hep kar gösterilmiştir. Yapılan inceleme sonucunda bu süre zarfında gerçekte sadece bir yıl kar elde ettiği görülmüştür. Bununla birlikte mevcut şirket borçlarının sadece sekizde birini kayıtlarda göstererek hesap tutarlılığı açısından da kayıt dışı işlemler yapmıştır. Böylece yıllardır firmanın zarar etmesine rağmen firma hep kar ediyormuş gibi gösterilerek kamuoyu ve yatırımcıların aldatılarak büyük zarara uğramalarına neden olunmuştur.

Parmalat vakasının ortaya çıkmasındaki başka etken, Enron vakasında da görüldüğü gibi bağımsız denetimin bu duruma göz yummasıdır. İtalya yasalarına göre bağımsız denetim kuruluşları bir firmanın sadece 9 yıl denetimini yapabilmektedir. Buna bağlı olarak firmanın halka açıldığı yıl itibarıyla (1990) Grant Thornton tarafından 9 yıl boyunca denetime tabi tutulmuştur.

Küçüksözen'e (2004) göre, "Parmalat'ın İtalya dışında bulunan ve faaliyetlerin çoğunluğunu gerçekleştiren bağlı ortaklıklarının bağımsız denetimi, Parmalat'ın eski bağımsız denetim kuruluşu olan Grant Thornton tarafından yapılmaktadır. Bu durum Parmalat olayının finansal bilgi manipülasyonunun kaynağı olan Cayman Adasındaki Bonlati'nin bağımsız denetimi Grant Thornton tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu durumda Grant Thornton, denetim süresi dolmasına rağmen dolaylı olarak da olsa Parmat'ın bağımsız denetimini sürdürmeye devam etmiştir." (s. 388)

3.3.1.3. WorldCom (A.B.D.)

1983 yılında kurulan Worldcom şirketi 1999 yılında A.B.D.'nin en büyük ikinci telekomünikasyon şirketi haline gelmiştir. 21 Temmuz 2002 yılında ise kendi isteğiyle istifasını açıklamıştır.

WorldCom çeşitli muhasebe hileleriyle 3,8 milyar doları muhasebe oyunları ile gizlediği belirlenmiştir. Son 15 ayın kar rakamlarını yeniden hesaplanarak açıklanacağını duyurmuş, sonrasında ise şirketin 2001 yılında 1,4 milyar dolar kar ettiği yolunda daha önce yapılan açıklamanın gerçek olmadığını söylemiştir. Ayrıca 2001 yılında ve 2002 yılının ilk üç aylık döneminde toplam 3,8 milyar dolarlık şirket giderinin "yanlışlıkla" sermaye yatırımı olarak gösterildiği bildirmiştir. (Odabaşı & Ergen, 2015, s. 3)

Worldcom şirketinin bağımsız denetmeni ise, Enron olayında da konu edilen Arthur Andersen ait denetim firmasıdır. Enron olayında olduğu gibi Worldcom firmasının mali

denetim ve danışmanlık hizmeti yürütmüştür.

Bütün bu olaylar neticesinde şirket yetkililerinin Worldcom'un Yönetim Kurulunun Denetim Komitesine sundukları raporda bu hususlardan bahsetmemişlerdir. 2001 yılı için imzalanan denetim görüşlerinde gelir tablosu ve bilançoların ABD'de genel olarak kabul edilen muhasebe prensiplerine ve gerçeğe uygun olarak sunulduğunu ve Worldcom'un finansal tablolarının gerçek durumu yansıttığını raporlanmıştır. Bu durum Arthur Andersen hazırlamış olduğu raporda hesapların incelendiği ve herhangi bir usulsüzlük olmadığını belirtmiştir. (Odabaşı & Ergen, 2015, s. 4)

Tablo 3.2. A.B.D.'de işletme iflaslarının geçmişi

İşletme Adı	İflas Tarihi	Aktif Büyüklüğü (Milyon Dolar)
WorldComInc.	21.07.2002	107.000
Adelphia Com.	25.06.2002	24.409
NTL Inc.	08.05.2002	16.834
KmartCorp.	22.01.2002	17.007
Global Crossing Ltd.	28.01.2002	25.511
EnronCorp.	02.12.2001	63.932
Pacific Gas	06.04.2001	21.470
FinovaGroup	07.03.2001	14.050
HomeFedCorp.	22.10.1992	13.885
SoutheastBankingCorp.	20.09.1991	13.390
First Exe. Corp.	13.05.1991	15.193
Gibraltar Fin. Corp.	08.02.1990	15.011
MCorp	31.03.1989	20.228
TexacoInc.	04.12.1987	35.892
Financial Corp.	09.09.1988	33.864

Kaynak:(Elitaş, 2012, s. 45)

Tablo 3.2'de A.B.D.'de bazı büyük işletmelerin ekonomik büyüklüğüne göre iflas tarihleri gösterilmektedir. Bu işletmelerin iflas etmesine neden ortak ortak noktaları ise aşağıdaki gibi sıralanabilir: (Elitaş, 2012, s. 45-46)

- İflas eden işletmelerde kurumsal yönetim eksikliği (şeffaflık ve kamuya açıklama noktasında),

- Muhasebe hilelerinin yaşanması,
- Adli muhasebe imkânlarından gerektiği ve yeterli miktarda yararlanamamaları,
- Hilelerin kanuni düzenleme eksikliklerinden yararlanılarak yapılmış olması.

3.3.2. Türkiye’deki Finansal Bilgi Manipülasyonundaki Örnek Olaylar

SPK tarafından, Türkiye de halka açık şirketlerin finansal bilgi manipülasyonuna başvurup başvurmadığına ilişkin denetlemeler ve incelemeler yapılmaktadır. Aynı zamanda, yapılan bu incelemeler sonucunda finansal bilgi manipülasyonuna başvurduğunu tespit edilen firmalara ilişkin bağımsız denetim şirketlerinin düzenlemiş olduğu raporda şartlı görüş bildirmekte ve söz konusu bu raporu ise kamuya açıklamaktadır. (Küçüksözen, 2004, s. 394)

3.3.2.1. Çukurova Elektrik A.Ş. (ÇEAŞ)

1952 yılında kurulan Çukurova A.Ş. Bakanlar Kurulu kararı ile “Seyhan barajı ve hidroelektrik santralından elektrik enerjisi üretilmesi, üretilen bu elektrik enerjisinin Seyhan, İçel illerine ve yeterli olduğu takdirde Çukurova bölgesine sanayi tesislerine toptan satış imtiyazını 49 yıllığına verilmiştir. 1953 yılında bu sözleşme imzalanmış ve TBMM onayından geçmiştir. 1986 yılında İMKB’de işlem görmeye başlamış ve kamu payının Uzan Grubuna satılması ve piyasadan satın aldığı diğer hisselerle birlikte şirket yönetimi Uzan Grubuna geçmiştir.

SPK tarafından ÇEAŞ nezdinde 2000 yılı içerisinde gerçekleştirilen denetim sonucunda 01.01.1998 – 30.06.2000 döneme ilişkin olarak;

- Daha önce grup şirketleri tarafından satın alınan iştirak hisselerinin emsallerine göre düşük fiyattan yine grup şirketlerine satılması,
- İştiraklerdeki sermaye artırımına katılmayarak rüçhan hakkının grup şirketleri tarafından kullanılmasına müsaade edilmesi,
- Hakim ortağın sahibi olduğu grup bankalarından alınan kredilere, kredi sözleşmesine aykırı olarak emsallerine göre bariz şekilde yüksek oranda faiz ödenmesi,
- Hakim ortağın sahibi olduğu grup bankalarından tutulan şirket mevduatına emsallerine göre düşük oranlarda faiz yürütülmesi, suretiyle halka kapalı grup şirketlerine yaklaşık 96 milyon dolar örtülü kar aktarımında bulunduğu tespit edilmiştir. (Küçüksözen, 2004, s. 401)

Küçüksözen’e (2004) göre, “ÇEAŞ yapılmakta olan yatırımların finansmanında

kullanılan kredilerle ilgili finansman giderlerini, ilgili duran varlığın maliyetine ekleyerek aktifleştirmek yerine doğrudan dönem gideri olarak kaydetmiştir. Böylece 1998 yılında olması gerekenden daha düşük kar açıklamış, 1999 ve 2000 yıllarda ise kar elde ediyorken zarar raporlanmıştır. ÇEAŞ’da gerçekleştirilen finansal bilgi manipülasyonu uygulamaları ve şirketin sermaye piyasası mevzuatı yanında, faaliyet gösterdiği sektöre ilişkin düzenlemelere de uymaması, şirketin imtiyaz sözleşmesi ise verilen ana faaliyet konusundan mahrum kalmasına ve hisse senetlerinin işlem gördüğü İMKB kotundan çıkarılmasına neden olmuştur.” (s. 408)

3.3.2.2. İmar Bankası

22 Mart 1928 tarihinde kurulan İmar Bankası Ekim 1984 yılında Uzan Grubu tarafından satın alınmıştır. 1985 yılında bankalar yeminli murakıbbının raporunda bankanın mali yapısı bozuk olarak raporlanmıştır. 1987 yılındaki bankalar yeminli murakıbbının raporunda ise durum daha da kötüye gitmiştir. Raporda banka karının sahte olduğundan, usulsüz krediler verildiğinden ve bankanın durumunun kötüye gittiğinden bahsedilmiştir. Banka 8 Şubat 1988’de hazine gözetimine alınmıştır ve 16 Nisan 1990’da hazine gözetiminden çıkarılmıştır. 1992 yılında İmar Bankasına tanınan ayrıcalıklara ilişkin olarak meclis soruşturması açılmış ve banka 20 Haziran 1994’de yakın izleme kapsamına alınmıştır. Yakın izleme döneminde bankaların yeminli murakıpları denetimler yapmış ve denetim sonucunda yapılan tespitler aşağıda sıralanmıştır: (WEB_8, 2018)

- Banka kayıtlarının yoğun olarak Uzan Grubu’na kullandırıldığı, kredi portföyünün hemen hemen tamamının Grup kredilerinden oluşturduğu,
- KKTC’de kurulmuş olan İmar Off-Shore’a yapılan mevduatın Uzan Grubu’nun dolaylı finansmanında kullanıldığı,
- Uzan Grubu’na kaynak aktarımının müteaddit uyarılara rağmen devam ettiği,
- Birikmiş zararın özkaynakları aşarak yabancı kaynaklara sirayet ettiği,
- Sermaye yeterliliği rasyosunun negatif olduğu,
- Likidite zafiyetinin bulunduğu,
- Tüm yetkilerin Yönetim Kurulu’nda toplandığı, genel müdür ve genel müdür yardımcılara dahi yetki devri yapılmadığı,
- İhtiyacı karşılayabilecek düzeyde bilgi işlem ağının bulunmadığı.

Temmuz 2003 tarihinde bankacılık sistem kayıtları silinmiş, bilgi sistem devre dışı bırakılmış ve banka yasal defterleri ortadan kaldırılmıştır. Bu eylemleri takip eden günlerde bankaya devlet tarafından el konulmuş ve yönetimi Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'na (BDDK) devredilmiştir. (Pehlivanlı, 2011, s. 104) BDDK tarafından 4 yeni Yönetim Kurulu üyesi atanmıştır. Sistematik bir krizi engellemek için tasarruf mevduatlarına uygulanan 50 bin TL devlet güvencesi sınırsız hale getirilmiştir. 19 Şubat 2004'de İmar Bankasının iflası talep edilmiş ve 8 Haziran 2005'de bankanın iflasına karar verilmiştir. (WEB_8, 2018)

İmar Bankasının bu aşamalara kadar gelmesindeki başlıca nedenlerinin başında kuşkusuz denetim eksikliği gelmektedir. İç denetimin yetersiz kalması, BDDK denetiminin eksik olması, üst düzey yöneticilerinin istediği takdirde bankanın sistemine müdahale ederek uygun gördüğü kayıtları silme, değiştirme gibi olaylara müsaade edilmesi gibi nedenleri sıralamak mümkündür.

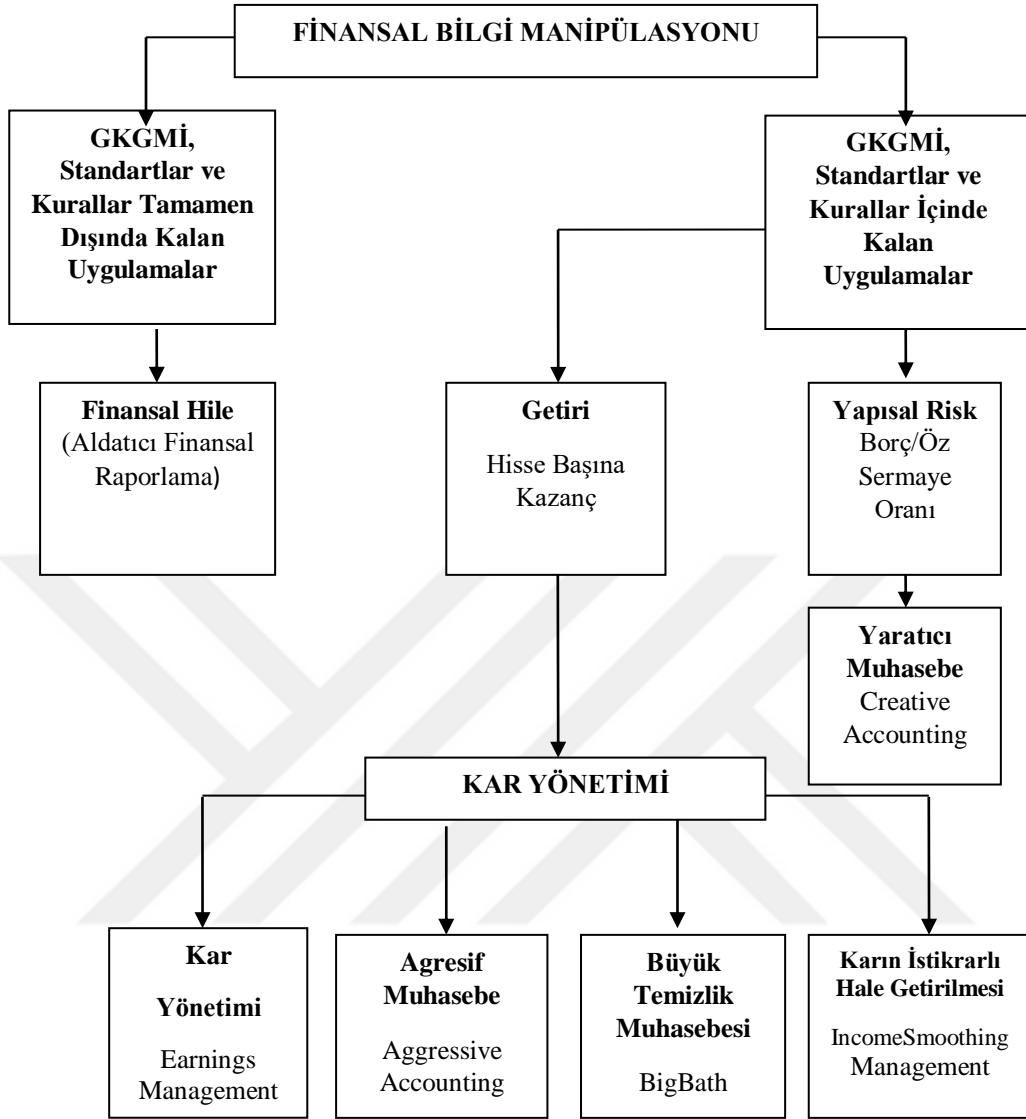
İmar Bankasına yönelik 1988-2003 yılları arasında yayınlanan bankalar yeminli denetçilerin olumsuz raporlarına rağmen bağımsız denetim raporlarında denetimi görüşünün açıklanmadığı raporlarda mevcuttur. Denetim görüşünün açıklanmaması olumlu görüş anlamına gelmemektedir. Fakat çok açık kural ihlallerini ve yasa dışı faaliyetleri içeren mali tablolar hakkında bağımsız denetim firmasının olumsuz görüş açıklamaması kabul edilebilir bir uygulama değildir. (Pehlivanlı, 2011, s. 105)

BÖLÜM 4. FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU TESPİTİ

4.1. FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU YÖNTEMLERİ

Bilgiye dayalı manipülasyon işletme içi bilgileri duyurmak, yönlendirici nitelikte bilgi açıklamak ya da açıklaması gereken bilgiyi paylaşmamaktır. Bunun yanı sıra finansal bilginin olduğundan farklı ve yanıltıcı olduğu durumlardan finansal bilgi manipülasyonundan söz edilebilir. Manipülasyon ile yapılmak istenen finansal tablolarda yer alan bilgiler ile şirket değerini olduğundan farklı göstererek yatırımcıların yönlendirilmesidir. Bu amaç için birçok yöntem kullanılmaktadır. (Tekin, 2017, s. 8-9)

Şekil 4.1’de finansal bilgi manipülasyon yöntemi yer almaktadır. Genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri, standartları ve kuralları içinde kalan uygulamalar ve genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri, standartları ve kuralları dışında kalan uygulamalar olarak iki başlık altında sıralanmıştır. Genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri, standartları ve kuralları dışında kalan finansal bilgi manipülasyonu finansal hile diğer adıyla aldatıcı finansal raporlamadır. Genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri, standartları ve kuralları içinde kalan finansal bilgi manipülasyonu ise, kendi içinde getiri ve yapısal risk adı altında iki gruba sıralanmıştır. Yapısal risk adı altında yaratıcı muhasebe (creative accounting) açıklanabilir. Getiri ise, kar yönetimi altında dört başlık halinde ele alınmıştır. Bunlar; kar yönetimi (earnings management), agresif muhasebe (aggressive accounting), büyük temizlik (big bath accounting) ve karın istikrarlı hale getirilmesidir (income smoothing management).

Şekil 4.1. Finansal Bilgi Manipülasyonu Yöntemleri

Kaynak : (Yörük&Doğan, 2009, s. 68).

4.1.1. Kar Yönetimi (Earnings Management)

Kar yönetiminin literatürde çeşitli tanımları bulunmaktadır. Yapılan her tanımlar birbirlerinden önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Kar yönetimine ilişkin yapılan tanımlamaların bazıları aşağıda sıralanmıştır: (Altuk Özden & Ataman, 2014, s. 14-15)

- Healy ve Wahlen'e göre, "kar yönetimi, işletmenin ekonomik durumu hakkında birtakım çıkar sahiplerini yanıltmak veya raporlanan muhasebe rakamlarına bağlı sözleşmeye dayalı sonuçları etkilemek için finansal tabloları değiştirmek amacıyla yöneticilerin hem finansal raporlama sürecinde hem de işlemleri gerçekleştirirken kendi takdirlerini kullanmaları sonucunda ortaya çıkmaktadır."

- Schipper göre, “kişisel çıkar sağlamak amacıyla dışsal finansal raporlama sürecine kasıtlı olarak müdahale edilmesi” olarak tanımlamaktadır.
- Giroux göre, “istenilen sonuca ulaşmak amacıyla karların birtakım işlemler ve isteğe bağlı muhasebe yöntemleri yoluyla düzeltilmesi” olarak tanımlamaktadır.
- Mulford ve Comiskey göre ise, “kar yönetimi önceden belirlenmiş bir hedefe ulaşmak için karların etkin bir şekilde manipüle edilmesidir. Bu, yönetimin belirlediği hedef finansal analistler tarafından yapılmış bir tahmin ya da daha istikrarlı, daha sürdürülebilir bir kar akışıyla tutarlı bir rakam olabilir. Çoğu zaman kar yönetimi, finansal açıdan iyi durumda olunan yıllarda elde edilen karların, finansal durumun durağan olduğu yıllarda kullanılması amacıyla düşük gösterilerek saklanmasını sağlamaktadır” şeklinde tanımlamışlardır.

Yukarıda çeşitli araştırmacılar tarafından dört farklı tanımlamaların yapılmasının en önemli nedeni algıdan kaynaklanmaktadır. Kimilerine göre fırsatçı yaklaşım kimilerine göre ise, faydacı yaklaşım algısı oluşturmaktadır.

Fırsatçı yaklaşım, yöneticilerin yatırımcıları yanlış yönlendirmek amacıyla karları yönettiklerini savunmaktadır. Faydacı yaklaşım ise, yöneticilerin kar yönetimini işletmenin gelecekteki nakit akışlarıyla ilgili olarak, yatırımcılara bilgi vermek amacıyla uyguladıklarını ileri sürmektedir (Altuk Özden & Ataman, 2014, s. 15).

Bazı araştırmacılara göre genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri, standartları kapsamında yapılan bu kar yönetimi uygulamalarında herhangi bir yanlışlık olmadığını ileri sürerken bazı araştırmacılara göre ise, birtakım hilelerle finansal tabloların değiştirilmesi ve karşı tarafın yanıltılmasının doğru olmadığını ileri sürmektedir.

Raporlanan karın yatırım ve kredi kararlarını etkilediğine inanıldığı için, yöneticiler raporlanan karı bilinçli olarak değiştirmeye çalışabilirler. 1990'lı yıllarda birçok yönetici hedeflenen kara ve finansal analistlerin işletmeleri için yaptıkları kar tahminlerine ulaşabilmek için yoğun baskıyla karşı karşıya kalmışlardır. Bu baskı sonucunda, bazı yöneticiler agresif ve hileli finansal raporlama uygulamalarına başvurarak raporlanan dönem karını hedeflenen boyutlara ulaştırmaya çalışmışlardır. Bu tür amaçların yanında, kar yönetimi uygulamaları hisse senedi piyasasını etkilemeye, yönetici ücret ve primlerini artırmaya, borçlanma maliyetlerini azaltmaya ve piyasa düzenleyicilerinin müdahalelerinden kaçınmaya yönelik olabilir. Birçok çalışma kar

yönetimi tekniklerinin raporlanan karları artırmak ve/veya işletmenin sermaye maliyetini azaltmak için tasarlandığını ortaya koymuştur. (Demir & Bahadır, 2007, s. 9)

Genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinin ihlal edilmesi hileli finansal raporlamanın en önemli unsurudur. Kar yönetimi, hilenin aksine Genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri çerçevesinde yapılmakla birlikte bunun sınırlarını zorlayan bir uygulamadır. Ayrıca hileli finansal raporlama, masum kar yönetimi uygulamalarıyla başlayıp zamanla Genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinin ihlaline kadar varabilir. (Altuk Özden & Ataman, 2014, s. 17)

Tablo 4.1.Hile ve Kar Yönetimi Arasındaki Farklılıklar

	Standartlar Çerçevesinde Muhasebe Tercihleri	Nakit Akımına Dayalı Tercihler
Muhafazakar Muhasebe (Conservative Accounting)	Karşılık ve rezervlerin çok yüksek olması Bir devralma işleminde devralınan şirketteki AR-GE harcamalarının yüksek değerlendirilmesi, Kayıtlarda çıkarılan aktifler ile yeniden yapılanma harcamalarının fazla gösterilmesi.	Satışların geciktirilmesi Pazarlama harcamaları ile AR-GE harcamalarının hızlandırılması
Tarafsız Muhasebe (Neutral Earnings)	İşlemlerin ve faaliyetlerin normal bir süreç içinde gerçekleşmesi sonucunda ortaya çıkan kar.	
Agresif Muhasebe (Aggressive Accounting)	Şüpheli ya da tahsili zor olacaklar için gerektiğinde az karşılık ayrılması, Karşılık ve rezervlerin çok düşük düzeyde belirlenmesi.	Pazarlama giderleri ile AR-GE giderleri ertelenmesi Satışların hızlandırılması
Hileli Muhasebe (Fraudulent Accounting)	Standartları İhlal Eden Uygulamalar Satışların gerçekleştirilmeden gelir kaydedilmesi Fiktif satış kaydı yapmak Satış faturalarına geçmiş tarih vermek Fiktif stok kaydı yaparak stokları yüksek gösterilmesi	

Kaynak: (Küçüksözen, 2005, s. 55)

Tablo 4.1’de hile ve kar yönetimi arasındaki farklılıkları ele almaktadır. Hile ve kar yönetimi arasındaki ayrımı dört gruba ayrılmıştır. Muhafazakâr muhasebe, tarafsız

muhasabe ve agresif muhasabe genel kabul görmüş muhasabe ilkeleri sınırları içinde yer alırken, hileli muhasabe ise genel kabul görmüş muhasabe ilkeleri ve standartları ihlal eden, dışında kalan uygulama olarak yer almaktadır. Genel olarak bütün uygulamalarda bir aldatma söz konusudur. Kimi zaman şirket yetkililerinin kandırılması, kimi zaman ise, yetkililerin yatırımcıları kandırması söz konusudur.

4.1.2.Karın İstikrarlı Hale Getirilmesi

Uçma'ya (2010) göre, “bir işletmenin ortaklarının ve yöneticilerinin, kendi yetkileri dahilinde, diğer bir ifade ile muhasabe standartlarının elverdiği esneklik ölçüsünde; kamuya açıklanan karı istikrarlı hale getirmek ve karın büyüme oranını istikrarlı hale getirmek amacıyla yaptıkları uygulamalardır.” (s. 52)

Karın istikrarlı hale getirilmesi, karın genel trendinden sapmasına en aza indirgeyecek ölçüm ve raporlama kurallarının kullanılmasını zorunlu kılmaktadır. Bir muhasabe uygulamasının ya da ölçüm kuralının istikrar sağlayıcı bir araç olarak kullanılması için birtakım özelliklere sahip olması gerekir. Bazı muhasabe uygulamaları her zaman karın istikrarlı hale getirilmesinde kullanılabilir araç niteliği taşırlarken, bazıları da yalnızca özel durumlarda karın istikrarlı hale getirilmesine katkı sağlamakta; ya da hiçbir zaman istikrar sağlayıcı bir araç olarak kullanılamamaktadırlar. İyi bir istikrar aracı aşağıdaki özellikleri taşımalıdır: (Demir & Bahadır, 2007, s. 112-113)

- Bir defa kullanıldıktan sonra, işletmeyi gelecekte özel bir hareket yapmak zorunda bırakmamalıdır.
- Kullanımı profesyonel görüşe dayanmalı ve “genel kabul görmüş muhasabe ilkeleri ve uluslararası finansal raporlama standartlarının” çizdiği sınırların içerisinde yer almalıdır.
- Kardaki farklılıkları ortadan kaldırabilmelidir.
- Tek başına veya diğer uygulamalarla uyumlu olarak birbirini takip eden dönemlerde kullanılmalıdır.

Yöneticiler tarafından, bilinçli olarak karın istikrarlı hale getirildiği önerisi Hepworth tarafından ilk kez 1953 tarihinde ileri sürülmüş, Gordon da 1964 tarihinde bu iddiayı geliştirilmiştir (Tekin, 2017, s. 13).

Hepworth ve Gordon'un ileri sürdüğü bu teze göre, şirket yöneticileri, menfaatlerine en üst seviyede hizmet edecek muhasabe uygulamalarını seçip hayata geçirirler. Yönetici menfaatleri ise aşağıda sıralanmıştır: (Tekin, 2017, s. 13)

- Pozisyonlarının devamlılığı,
- Maaşlarının artış oranı,
- İşletme potansiyelinin yükseltilmesinin arttırılması ile bağlantılıdır.

Uçma'ya (2010) göre, “Karın istikrarlı hale getirilmesi yönteminin finansal bilgi manipülasyonu yöntemleri içerisinde sayılmasının temel nedeni, karın ne kadarlık kısmının üzerinde artış yapılması gerekliliği konusudur. Özellikle karın düşürülmesinde, muhasebe ilkeleri ve muhasebe standartları kapsamında anormal gözüken giderleri veya maliyetleri aşağıya çekmek suretiyle geçmiş dönemin verileri üzerinden yapılmasında bir sorun yani manipülasyon ortaya çıkmamaktadır.” (s. 52-53).

4.1.3.Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları

Uçma'ya (2010) göre, “yaratıcı muhasebe uygulamaları, işletmelere kısa süreli borsada değerini ve işletme değerini arttırmak, hisse senedi ihracının kolaylaştırarak, daha düşük maliyetle kaynak sağlamak, hisse senedi opsiyonlarının değerini arttırmak, daha düşük maliyetle, daha yüksek tutarlarda borçlanma imkânı sağlamak, yüksek tutarda kar, yüksek prim ve ikramiye olanağı sağlamak, daha az vergi, daha çok kar dağıtımı ve imkânı yaratmak gibi bazı yararlar sağlamaktadır (s. 56).

Aygün'e (2013) göre “ABD’ de kabul gören geniş kapsamlı bir tanımlamada yaratıcı muhasebe “Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri dahilinde veya bu sınırlar dışında hileli finansal raporlama, kazanç yönetimi ve gelirin yıllar itibariyle belirli bir düzeyde tutulmasına ilişkin uygulamaları da kapsayacak saldırgan tercihlerin benimsenmesinden hareketle finansal verilerle oynamaya yönelik herhangi bir adım” biçiminde açıklanmıştır. İngiltere’ de kabul gören daha dar kapsamlı bir tanımlamaya göre yaratıcı muhasebe; “Avantaj elde etme, gerçeği göstermekten kaçınma veya mevcut sonuçları yanıltıcı bir şekilde olduğundan daha iyi gösterme amacıyla kanuni düzenlemelerdeki boşluklardan yararlanma” biçiminde açıklanmıştır.” (s. 50-51)

Yaratıcı muhasebe uygulamalarının birçok tanımı bulunmaktadır. Yapılan tanımlamalarla birlikte birçok benzetmelerde yapılmıştır. Tablo 4.2’de 1986 – 1998 yılları arasında çeşitli araştırmacılar tarafından yapılan benzetmeler yer almaktadır. Genel olarak aynı düşüncüyü paylaşmakla birlikte, her araştırmacı farklı bakış açılarıyla dikkat çekmektedir.

Tablo 4.2.Yaratıcı Muhasebeye Farklı Bakış Açıları

Griffiths (1986)	Bilgilerin pişirilmesi
Bertolus (1988)	Kayıtlarda hile yapma sanatı
Jameson (1988)	Manipülasyon, hileli raporlama
Lignon (1989)	Kendi karını hesaplama sanatı
Gounin (1991)	Bilanço sunma sanatı
Pourquery (1991)	Para tasarruf etme sanatı ya da onun karşılığı
Mathews ve Perera (1991)	Kayıtlarda dalavere yapmak Makyajlı raporlama Vitrin süsleme
Smith (1992)	Muhasebenin el çabukluğu
Schilit (1993)	Finansal kurnazlık, maskaralık
Pasqualini ve Castel (1993)	Muhasebe amaçları için finansal yaratıcılık
Black, Sellers ve Manly (1998)	Bilanço yönetimi

Kaynak: (Avşarlıgil, 2010, s. 38)

Gerek hile gerekse yaratıcı muhasebe uygulamalarında kasıt unsuru vardır. Her ikisinde de yanıltıcı bilgi sunma gerek finansal tablolardaki rakamlarla ve gerekse şirket hakkında yapılan açıklamalarla şirket daha farklıymış gibi gösterme yani bu şirketin olduğundan daha iyi ya da daha kötü gösterilmesi söz konusudur. Yaratıcı muhasebeyi hileden ayıran en önemli unsur, onun yasal olmasından kaynaklanmaktadır. Bir başka ifadeyle, yaratıcı muhasebe genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri'nin de esnekliğinden yararlanarak bir şirketi olduğundan daha iyi ya da daha kötü gösterme işlemlerinden oluşmaktadır. Hile, tamamıyla kurallara aykırı bir şekilde yapılan ve yasal olmayan işlemlerden oluşan uygulamalardandır. Yaratıcı olarak adlandırılan muhasebecilik ile anlatılmak istenen her zaman bilinen çeşitli muhasebe seçenekleri arasında istenilene seçmektir. Bu seçeneklerde aynı zamanda değerlendirmenin göreceli özgürlüğüne dayandırılmaktadır. (Çıtak, 2009, s. 88)

Yaratıcı muhasebe çoğunlukla genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun bir şekilde işletmenin finansal sonuçlarının işletmenin finansal faaliyetlerini gerçekte yansıtmayacak şekilde oynamalar ve değişiklikler yapılarak yeniden düzenlenmesidir.

Bu doğrultuda da yaratıcı muhasebe uygulamaları temelinde aldatıcı finansal raporlamayı ve muhasebe manipülasyonlarını kapsayan bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 4.3. Makul Sunum, Yaratıcı Muhasebe ve Hile Arasındaki İlişki

DOĞRU VE MAKUL SUNUM	MUHASEBE MANİPÜLASYONU	
Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri, Standartlar ve Yasal Düzenlemelere Uyumlu	Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri, Standartlar ve Yasal Düzenlemelere Aykırı	
Doğru ve Makul Sunum Ne İster?	Yaratıcı Muhasebe Ne Yapar?	Hile Ne Yapar?
Güvenilir, Anlaşılır, Karşılaştırabilir, İhtiyaca Uygun Bilgiler, Böylece Gerçeği Yansıtan Sunum Örneğin; Mümkün Olduğunca Muhasebe İlişkin Kesin Tahminler	Güvenilir, Anlaşılır, Karşılaştırabilir, İhtiyaca Uygun Olmayan Bilgiler, Böylece Gerçeği Yansıtmayan Sunum Örneğin; Makul Sunumdan Uzaklaşmaya Neden Olan İyimsel Tahminler	Güvenilir, Anlaşılır, Karşılaştırabilir, İhtiyaca Uygun Olmayan Bilgiler, Böylece Gerçeği Yansıtmayan Sunum Örneğin; Makul Sunumdan Uzaklaşmaya Neden Olan İyimsel veya Kötümsel Tahminler
Tarafsız ve Objektif Bir Görüntü Ortaya Koymak	Bir Amaca Hizmet Edildiğinden Dolayı Yanlı Bir Görüntü	Bir Amaca Hizmet Edildiğinden Dolayı Yanlı Bir Görüntü
Finansal Tablo Hatalarından, Çarpıklarından Yoksun	Sınırlar Dahilindeki Esneklikler veya Boşluklar Kullanılarak Finansal Tabloların Olduğundan Farklı Sunumu	Sınırlar Dışında Hareket Ederek Finansal Tabloların Olduğundan Farklı Sunumu
Kasıt Mevcut Değildir	Kasıt Unsuru Mevcuttur	Kasıt Unsuru Mevcuttur

Kaynak: (Ocak & Güçlü 2014, s. 129)

Tablo 4.3 makul sunum, yaratıcı muhasebe ve hile arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Tabloda görüldüğü üzere yaratıcı muhasebe ile hile arasındaki fark, yaratıcı muhasebe genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri, standartlar ve yasal düzenlemelere uyumlu kabul edilirken, hileyi, muhasebe genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri, standartlar ve yasal düzenlemelere aykırı kabul edilmektedir. Her iki durumda da kasıt söz konusu olsa bile

yaratıcı muhasebenin makul sunumdan uzaklaşma sebebinin iyimsel bir dayanağa bağlarken, hileli durumu ise, iyimsel ve kötünsel dayanağa bağlamaktadır.

4.1.4. Agresif Muhasebe

Agresif muhasebe, işletmenin finansal tablolarının süslenmesi kapsamında muhasebe standart ve politikalarının zorlanarak gerçekleştirilmiş veya kesinleşmemiş gelirlerin kaydedildiği ve döneme ait giderlerin gelecek dönemlere aktarıldığı yöntemdir. Bu yöntemde asıl amaç karı yükseltmektir. (Elitaş, 2013, s. 48)

Tekin ve Kabadayı'ya (2011) göre, agresif muhasebe, yürürlükteki genel kabul görmüş muhasebe standartlarına uygun ya da uygun olmayan yöntemler kullanılarak arzulan bir finansal sonuca ulaşmak üzere muhasebe ilkelerinin bilinçli ve zorlayıcı şekilde tercih edilmesi ve uygulanmasıdır (s. 140).

Agresif muhasebe genel kabul görmüş muhasebe ilke ve standartlarıyla uyumlu olmamasına bakılmaksızın, tipik olarak daha yüksek kazanç elde etmek gibi muhasebe ilkelerinin zorlanarak veya kasıtlı olarak istenilen sonucu elde etme yönünde harcanan çabalaradır. Kısaca istenilen amaçlara ulaşmak için muhasebe ilke ve standartlarının bilinçli olarak seçilmesi ve uygulanmasıdır. (Erol & Aslan, 2016, s. 23)

Tekin ve Kabadayı'ya (2011) göre, yöneticiler muhasebe teknikleri üzerindeki takdir haklarını işletmelerinin çıkarlarına uygun finansal sonuçlar elde etmek üzere kullanmaktadır. Kazanç hedeflerine ulaşma ve analistlerin kazanç tahminlerini yakalama çabası yöneticiler üzerinde büyük baskı yaratmaktadır. Bu baskı yöneticilere vaat edilen finansal teşviklerle de birleşince yöneticileri agresif muhasebe uygulamaları ve doğru olmayan muhasebe yorumları yapmaya yöneltmiştir. (s. 128)

Etkin iç kontrol sisteminin olduğu firmalarda hile, agresif muhasebe ve benzer aktivitelere kalkışan yöneticilerin kontrol edilebilmesi için kurumsal yönetim mekanizmaları bulunmaktadır. Bu mekanizmaların bulunması bu tarz uygulamaların tamamen bitebileceği anlamına gelmez. Benzer davranışları önleyerek iç kontrol mekanizmasını oluşturma ve üst yönetici değiştirme her ikisi de son derece maliyetlidir. Ancak ortaya çıkan hile ve agresif muhasebe uygulamaları sonuçları firma değerinde büyük düşüşe neden olursa firma bu değişimi / maliyeti göz önünde bulundurabilmesi mümkündür. (Erol & Aslan, 2016, s. 23-24)

4.1.5. Büyük Temizlik Muhasebesi

Büyük temizlik muhasebesi, genellikle işletmelerde yönetim değişikliği dönemlerinde mevcut verimsiz aktiflerin gider yazılması yoluyla bilanço ve envanterden çıkarılması durumudur. Bu durum geçmiş dönemlerin ve eski yöneticilerin işletmeyi mevcut durumdan daha zararlı bir şekilde bıraktıkları izlenimini verir. Bu yolla yeni yönetim olduğundan daha başarılı gösterilmektedir (Elitaş, 2013, s. 48).

Herhangi bir yılda faaliyetlerinden zarar eden bir şirket, kar beklentilerini karşılayamayacağını dikkate alarak, bilançosunda yer alan ve itfa edilecek olan maddi olmayan duran varlıklarının tümünü gider kaydederek bilançosunu temizlemektedir. Bu uygulamanın getirisi gelecek yıllarda karlılığın yüksek görünmesidir. Bir başka deyişle, şirket bugün bazı aktiflerini tamamen gider yazarak yani bilançosunu temizleyerek daha tutucu bir politika uygulamakta ve gelecek yıllardaki karını bu işlemi kullanarak artırma imkânına kavuşmaktadır. (Avşarlıgil, 2010, s. 29)

Uygulamada aynen hükümet değişimlerinde olduğu gibi, bir şirketin yönetimi değiştiğinde yeni yönetim, gelecek karın istikrarlı hale getirilmesi veya yükseltilmesi için kullanılabilir kalemleri finansal tablolardan temizlemek suretiyle, geçmiş yönetimin aslında kamuya açıklanandan daha kötü sonuçlar devrettiği izlenimi yaratmaya ve kendileri için karı ileri dönemlerde artırma imkânı sağlamaya çalışmaktadır (Dalğar & Pekin, 2011, s. 31).

4.1.6. Finansal Hile

Hile kelime anlamıyla birini aldatmak, yanıltmak için yapılan düzen, dolap, oyun, entrika ve çıkar sağlamak için bir şeye değersiz bir şey katma şeklinde tanımlanmıştır (Çatıkkaş, 2011, s. 18).

Hile ilk insan zamanından beri varolan günümüzde de işletmelerin ciddi tutarlarda zarara uğramalarına ve hatta iflaslarına neden olan bir takım etik dışı eylemlerdir. Her bir hile işlemi genellikle beraberinde etik kurallara aykırılıkları da içermekle beraber her etik krala aykırı eylem de bir hile değildir. (Pehlivanlı, 2011, s. 3)

Birçok ülkede genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri belirli bir derece de yoruma açıktır. Yasal olmak için yorumlar standartların genel çerçevesine uygun olmakta ya da yasal sınırlar içinde kalarak standartların genel çerçevesini derinleştirmektedir. Yorumlar hatalı olabilirler ancak asla hileye dönük değildir. Hile bir kişinin yasal olmayan bir faaliyette bulunduğu ortaya çıkmaktadır. Finansal tabloları

oluştururken, satışları yüksek göstermek için fatura üretmek hile; konsinye satışları sıradan satışlar olarak tanımlamak bir hatadır. Hile gerçek anlamda, belge ve dökümanları değiştirmek veya önemli bilgileri yok etmek şeklinde tanımlanmaktadır (Demir & Bahadır, 2007, s. 115).

Yönetim tarafından yapılan ve salt kendilerine veya dar bir yapıda işletme sahiplerini avantajlı kılabilecek, bunun yanında diğer bütün üçüncü kişilere önemli zararlar verebilecek düzenlemeleri iki ana grupta sıralanmıştır: (Çatıkkaş, 2011, s. 20)

- İşletmeyi olduğundan iyi gösterebilecek düzenlemeler.
- İşletmeyi olduğundan kötü gösterebilecek düzenlemeler.

Hile yöntemleriyle fail, karı yüksek göstermek için gelir ya da harcama kalemleriyle oynayarak, mali yapıyı iyi göstermek için aktifleri yükselterek ya da borçları düşürerek, likidite durumunu düzeltmek için uzun ya da kısa dönem aktifleri ya da borçları yeniden sınıflandırarak mali tabloları, dolayısıyla şirketin durumunu daha iyi göstermeye çalışır. Ayrıca hile oluşturmadan, mali tabloları daha iyi göstermek için kullanılan bazı yöntemler vardır. Örneğin hesapların, işlemlerin ya da mali bazı rakamların bir grup haline getirilerek olumsuz bazı hususların gizlenmesi, göze batmasının engellenmesi buna örnek olarak gösterilebilir. Burada şunu belirtmek gerekir ki, hileli mali tabloları tesadüfi olma eğiliminde olan bilinçsiz hatalardan, personelin zimmetine para geçirmesi, çevre ya da ürün güvenliği düzenlemelerinin ihlal edilmesi ve mali tabloların doğruluğuna önemli bir hale getirmeyen diğer şirket içi sayılan uygunsuzluklardan ayırmak gerekir. (Çatıkkaş, 2011, s. 20)

Hile muhasebe verilerinin manipülasyonu ve varlıkların çalınması şeklinde gerçekleştirilebileceği gibi işletmeye ait önemli verilerin kişisel bir menfaat sağlamak amacıyla işletme dışına çıkartılması şeklinde de gerçekleştirilebilir. Hile ve hata terimleri aralarındaki temel fark işlemin ardındaki “niyet-kasıt”tır (Pehlivanlı, 2011, s. 3).

4.2. FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU ORTAYA ÇIKARILMASI İLE İLGİLİ MODELLER

Bu modellerin ilki 1985 yılında Healy tarafından ortaya sunulan çalışmadır. Bu çalışmayla birlikte birçok modeller öne sürülmüştür. Bu modeller finansal bilgi manipülasyonu tespit etmek amacıyla yapılmıştır.

Finansal bilgi manipülasyonunda kullanılan modelleri aşağıda da belirttiğim gibi iki ana başlık altında inceleyebiliriz. Bunlardan ilki Tahakkuk Esaslı Modeller diğeri ise, Karma Modeller.

Tablo 4.4. Finansal Bilgi Manipülasyonu Tespit Modelleri

Tahakkuk Esaslı Modeller	Karma Modeller	Alternatif Modeller
Healy Modeli (1985)	Beneish Modeli (1999)	Yapay Sinir Ağları
DeAngelo Modeli (1986)	Spathis Modeli (2002)	Regresyon Modeli
Jones Modeli (1991)	Spathis, Doumpos ve Zopounidis (2004)	Karar Ağacı Modeli
Düzeltilmiş Jones Modeli (1991)		Genetik Algoritma
Endüstri Modeli (1991)		Diskriminant Analiz

Kaynak: (Fındık & Öztürk, 2016, s.488)

4.2.1. Tahakkuk Esaslı Modeller

Finansal bilgi manipülasyonunu ortaya çıkaran modellerde öncelikle toplam tahakkuk üzerinde durulmaktadır.

“Toplam tahakkukları esas alan modeller, ihtiyari tahakkukları ölçmek üzere, kamuya açıklanan net kar ile faaliyetlerden sağlanan nakit arasındaki fark olarak belirlenen “toplam tahakkukları” tahmin etmeye odaklanmıştır. “satışlar” ve “brüt maddi duran varlıklar” gibi değişkenlerle regresyona tabi tutulmaktadır. Regresyona tabi tutulurken satışlar kaleminin baz alınması tipik çalışma sermayesi ihtiyacını ortaya koyma sebebidir. Diğer taraftan normal ölçülerdeki amortismanları ortaya koymak üzere de brüt maddi duran varlıklar değişken olarak alınıp tahakkuklarla regresyona tabi tutulmaktadır.” (Yörük & Doğan, 2009, s. 102)

Bazı çalışmalarda ise toplam tahakkuklar, faaliyetlerin gerektirdiği (ihtiyari olmayan) ve gerektirmediği (ihtiyari) tahakkuk şeklinde ayrıştırılmakta ve ihtiyari tahakkuk tutarları şirketin aktif toplamına veya satış hâsılatı tutarına endeksenerek, bu endekste yıllar itibariyle ortaya çıkan eğilim, çeşitli amaçlara yönelik finansal bilgi manipülasyonunun göstergesi olarak kabul edilmektedir (Küçüksözen, 2004, s. 251).

İhtiyari tahakkukları esas alan modeller bazılarında ise bankalarda kredi karşılıkları, sigorta şirketlerinde sonuca bağlanmamış hasar karşılıkları ve ertelenmiş vergi gibi spesifik tahakkukların açıklanma ihtimali olmayan bölümlerini tahmin için yöntemler geliştirilmiştir. Buna karşın istatistiksel çalışmaların sadece çağrışım yaparak ipucu vermek olaylara tanımlama imkânı verdiğine ancak bir neden-sonuç ilişkileri arasındaki bağlantılarına sahip olmadıklarına ilişkin görüşler de bulunmaktadır. (Yörük & Doğan, 2009, s. 102)

Finansal tablolar üzerinde birçok çalışma ve modeller uygulanmıştır. Söz konusu olan bu Tahakkuk Esaslı Modeller, Healy Modeli, DeAngelo Modeli, Jones Modeli, Düzeltilmiş Jones Modeli ve endüstri Modeli olmak üzere beş ana başlıkta sıralanabilir.

4.2.1.1. Healy Modeli

Finansal bilgi manipülasyonunun tespiti için literatürde ilk olarak 1985 yılında Healy modeliyle başlanmıştır. Ardından birçok akademisyenler çeşitli modeller üzerinde çalışmalar yapmıştır.

Healy 1985 yılında yapmış olduğu çalışmaya göre, “teşvik primleri ile ödüllendirilen yöneticilerin alacakları teşvik primi tutarlarını arttırmak için toplam tahakkukları kullanarak finansal bilgi manipülasyonu yaptıkları hipotezini ortaya atmış ve bunu aşağıda belirtilen modeli kullanarak test etmiştir” (Yörük & Doğan, 2009, s. 103).

$$NDA_t = 1/n \sum (TA_t/A_{t-1})$$

NDA = İhtiyari tahakkukları

TA = Toplam tahakkuklar

A = Toplam varlıklar

Healy'nin ileri sürdüğü varsayıma göre yöneticilerin görevli oldukları sürece yapabilecekleri finansal bilgi manipülasyonu toplamının “0” olacağıdır. Mevzuatla birlikte getirilen sınırlamalar ve bağımsız denetim gibi etkenler de göz önünde bulundurulduğunda gelirleri azaltarak veya arttırarak manipüle etme imkânı söz konusu değildir. Healy varsayımına göre, “yöneticilerin birbirini takip eden dönemlerde finansal bilgi manipülasyonu yöntemini izleyeceğini” ileri sürmektedir. Buna göre, yöneticiler dönem sonlarında gerçekleşen faaliyetlerden kaynaklanan nakit akımlarını ve ihtiyari olmayan tahakkuk tutarlarını dikkate alarak, ihtiyari olan muhasebe kalemleri

değiştirerek; gelirleri, kendi teşvik primlerini en yüksek seviyeye çıkaracak bir şekilde düzenlemektedir. (Küçüksözen, 2004, s. 253)

4.2.1.2. DeAngelo Modeli (1986)

DeAngelo 1986 yılında yapılan bu çalışma, halka açık şirketlerin hisse senetlerini yatırımcılardan geri alabilmek için değerini düşük gösterilmesi nedeniyle finansal bilgi manipülasyonuna başvurup başvurmadığını inceleyen modeldir (Küçükkocaoğlu, Benli & Küçüksözen, 2007, s. 10).

$$NDA_t = TA_{t-1}/A_{t-2}$$

NDA = İhtiyari tahakkukları

TA = Toplam tahakkuklar

A = Toplam varlıklar

4.2.1.3. Jones Modeli

“Jones 1991 tarihinde ileri sürdüğü çalışmaya göre, işletmenin faaliyet seviyesindeki farklılıkları göz önünde bulundurmamak amacıyla, ihtiyari tahakkukların seviyesinin sabit olmadığını varsayarak; tahakkuk farklılıklarını toplam varlıklara göre derecelendirmiştir. Yani modelde sabit olarak “toplam tahakkuklar / bir önceki yıl toplam aktifi” oranını kullanmıştır. Modelde aynı zamanda büyüklüğün kontrol edilmesi için maddi duran varlık seviyesini bağımsız değişkenler arasına eklemiştir. Sonuç olarak işletmelerin hacimlerindeki büyümeyle ihtiyari tahakkuklar arasındaki ilişkiyi dikkate almıştır” (Tepeli & Kayıhan, 2016, s. 252).

$$TA_{it}/A_{it-1} = \alpha_i[1/A_{it-1}] + \beta_{1i}[\Delta REV/A_{it-1}] + \beta_{2i}[PPE/A_{it-1}] + \varepsilon_{it}$$

TA = Toplam tahakkuklar

A = Toplam varlıklar

ΔREV = Gelirlerdeki değişim

PPE = Brüt maddi duran varlıklar

4.2.1.4. Düzeltilmiş Jones Modeli

Araştırmada kazanç yönetimi uygulamalarını tespit etmek amacıyla ilk olarak Jones tarafından 1991 yılında ortaya konulan ve daha sonra Dechow, Sloan, ve Sweeney tarafından 1995 yılında geliştirilen ve literatürde "Düzeltilmiş Jones Modeli" olarak

geçen model kullanılacaktır. Bu model yardımıyla analiz kapsamındaki şirketlerin isteğe bağlı tahakkukları, bir başka ifade ile kazançlarını çeşitli nedenlerle yönetip yönetmedikleri ya da manipülasyon yapıp yapmadıkları ortaya konulmaya çalışılacaktır (Memiş&Çetenak, 2012, s. 217).

Dechow, Sloan ve Sweeney’e 1995 yılında savundukları teze göre manipülasyonun sadece gelirler üzerinden yapılması halinde ihtiyari tahakkuklar hatalı ölçülmektedir. Bunun yerine Dechow, Sloan ve Sweeney gelirdeki değişimin alacaklardaki net değişimden çıkartılmak suretiyle kullanılmasının daha doğru sonuçlar vereceği savunarak Düzeltilmiş Jones modelini geliştirmişlerdir (Tepeli&Kayıhan, 2016, s. 252).

Buna göre model aşağıdaki şekildedir.

$$NDA_t = \alpha_1 [1/TA_{t-1}] + \alpha_2 [(\Delta REV_t - \Delta REC_t)/TA_{t-1}] + \alpha_3 [PPE_t/TA_{t-1}]$$

NDA = İhtiyari tahakkukları

TA = Toplam tahakkuklar

ΔREV = Gelirlerdeki değişim

ΔREC = Alacaklardaki değişim

PPE = Brüt maddi duran varlıklar

4.2.1.5. Endüstri Modeli

“Endüstri modeli, isteğe bağlı olmayan tahakkukların bütün dönemlerde sabit olduğu varsayımını değiştirerek, biraz daha gevşetmiştir. Bu yöntemin temel dayanağı, incelemeye alınan örnek firmalar dışında aynı sektörde yer alan firmaların aktif büyüklüğüne göre ölçeklendirilerek hesaplanan tahakkuk oranlarının medyan değerlerinin kullanılmasıdır.” (Sezgin, 2017, s. 161)

$$\frac{TA_{it}}{A_{it-1}} = \hat{I}_{1t} + \hat{I}_{2t}[\text{Endüstri Meydanı}] \frac{TA_{it}}{A_{it-1}} + e_{it}$$

TA_{it} = Toplam tahakkuklar

A_{it-1} = Bir önceki yıl Toplam Aktifleri

e_{it} = Hata Terimi

4.2.2.Karma Modeller

Karma modeller, özellikle muhasebe hesaplarında finansal verilerle birtakım analizler sonucunda tespit edilmektedir. Bu modellerin başında Beneish modeli çok önemli bir değişime yol açmıştır.

4.2.2.1.Beneish Modeli

Beneish modeli, finansal tablolardaki çeşitli değişkenler kullanılarak kazanç manipülasyonunu tahmin etmek için geliştirilmiş probit modeldir. Beneish modeli, sadece isteğe bağlı tahakkukları değil, aynı zamanda kazanç yönetimini de belirlemek için kullanılan bir modeldir. Bu modelde, manipülasyon ihtimali ile seçilmiş finansal tablo bilgileri arasındaki sistematik ilişkiye yönelik bulgular sağlanmaya çalışılmaktadır. (Sezgin, 2017, s. 161)

“Beneish Modeli’nde; finansal bilgi manipülatörü şirketlerle kontrol şirketlerinin verileri probit analize tabi tutarak her bir değişken için katsayılar bulunmaktadır. Bu katsayıları kullanarak her bir işletmenin finansal bilgi manipülasyonu yapıp yapmadığı, Mi sonucunun sıfıra yakın olması halinde manipülatör değil, bire yakın olması halinde manipülatör şeklinde değerlendirmek üzere model çerçevesinde hesaplanmaktadır.” (Tepeli & Kayıhan, 2016, s. 253)

Beneish Modeli (1997,1999) (Probit Analizi)

$$M_i = \beta^i X_i + \varepsilon_i$$

M_i = Bağımlı bir değişkendir. Finansal manipülasyonuna başvuran şirketlerde 1, finansal manipülasyonuna başvurmayan şirketlerde ise 0 değeri kullanılmaktadır.

ε_i = Hata terimini

X_i = Değişkenlerin oluşturduğu matrisi

β_i = Her bağımsız değişken için kullanılan katsayıyı ifade etmektedir.

Tablo 4.5. Beneish Modellerinde Yer Alan Bağımsız Değişkenler

	Beneish 1997	Beneish 1999
1	Ticari Alacaklar Endeksi	Ticari Alacaklar Endeksi
2	Brüt Kar Marjı Endeksi	Brüt Kar Marjı Endeksi
3	Aktif Kalitesi Endeksi	Aktif Kalitesi Endeksi
4	Amortisman Endeksi	Satışlardaki Yıllık Değişim (Büyüme) Endeksi
5	Pazarlama, Satış, Dağıtım ve Genel Yönetim Gideri Endeksi	Amortisman Endeksi
6	Toplam Tahakkukların Toplam Varlıklara Oranı	Pazarlama, Satış, Dağıtım ve Genel Yönetim Gideri Endeksi
7	Satışlardaki Yıllık Değişim	Borçlanma Yapısındaki Yıllık Değişim
8	Hisse Senetleri Fiyatlarındaki Yıllık Değişim	Toplam Tahakkukların Toplam Varlıklara Oranı

Kaynak: (Tekin, 2017, s. 82)

Beneish modelinde (1999) kullanılan bağımsız değişkenler;

- Ticari alacaklar endeksi (DSRI),
- Brüt kâr marjı endeksi (GMI),
- Aktif kalitesi Endeksi (EQI),
- Satışlardaki büyüme endeksi (SGI),
- Amortisman giderleri endeksi (DEPI),
- Pazarlama satış dağıtım ve Genel yönetim giderleri endeksi (SGAI),
- Borçlanma yapısındaki değişim endeksi (LVGI),
- Toplam tahakkukların toplam varlıklara oranı (TATA),

Sekiz bağımsız değişkende kullanılan formüller zaman kavramını t ve t-1 terimleri doğrultusunda gösterilmektedir. Sözkonusu şirketin araştırması sonucunda baz aldığı yıl t, t-1 ise baz alınan dönemin bir önceki yılını göstermektedir.

4.2.2.1.1. Ticari Alacaklar Endeksi (Days Sales in Receivables Index)

Şirketin brüt satışlarının ve ticari alacaklarının baz alındığı yıl ve bir önceki yıla ait verileri karşılaştırarak meydana gelen değişimleri göstermektedir. Şirketin kredili satış politikasında çok önemli bir değişiklik olmadığı sürece bu endeksin doğrusal bir trend izlemesi beklenir. Bu endekste önemli bir artış; şirketin gelirlerinin, dolayısıyla

karının artırılmasına yönelik, konsinye satışların ticari alacak ve satışlar şeklinde muhasebeleştirilmesi ya da grup içi şirketlerin cari hesapları üzerinden ticari alacak oluşturmak suretiyle gerçekleştirilebilecek finansal bilgi manipülasyonu uygulamalarının bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir (Küçüksözen, 2004, s. 304).

$$\text{Ticari Alacaklar Endeksi (DSRI)} = \frac{\text{Ticari Alacaklar}_t / \text{Brüt Satışlar}_t}{\text{Ticari Alacaklar}_{t-1} / \text{Brüt Satışlar}_{t-1}}$$

4.2.2.1.2. Brüt Kar Marjı Endeksi (Gross Margin Index)

Bu endeksin hesaplanması ise, içinde bulunduğu dönemden önceki dönemin satışların brüt satışlarına oranı ile içinde bulunduğu dönemin satışlarının brüt satışlarına oranının karşılaştırılması sonucunda elde edilen sonucu göstermektedir. Bu çıkan sonucun 1'den küçük olması beklenmektedir. Aksi durumda şirketin brüt kâr marjının kötüye gittiğini göstermektedir. Söz konusu şirketlerin gelirlerindeki artış veya giderlerindeki azalış yapabilmek için çeşitli finansal bilgi manipülasyonuna başvuracağı göstermektedir. (Küçüksözen, 2004, s. 304)

$$\begin{aligned} \text{Brüt Kar Marjı Endeksi (GMI)} \\ &= \frac{(\text{Brüt Satışlar}_{t-1} - \text{Satışların Maliyeti}_{t-1}) / \text{Brüt Satışlar}_{t-1}}{(\text{Brüt Satışlar}_t - \text{Satışların Maliyeti}_t) / \text{Brüt Satışlar}_t} \end{aligned}$$

4.2.2.1.3. Aktif Kalite Endeksi (Asset Quality Index)

Bu endeksin hesaplanması dönem varlıkların ve maddi duran varlıkların içinde bulunduğu yıl ve önceki yıla ait verilerin değişimini göstermektedir. Bu değer de 1'den büyük çıkması durumunda finansal bilgi manipülasyonu yaptığını göstermektedir. O şirketin giderlerini gelir tablosunda yansıtmak yerine aktifleştirdiğini göstermektedir. Bu durum ise manipülasyon uyguladığına dair şüpheleri arttırmaktadır. (Yörük & Doğan, 2009, s. 119)

Aktif Kalitesi Endeksi (EQI) =

$$\frac{(1 - \text{Dönen Varlıklar}_t + \text{Maddi Duran Varlıklar}_t) / \text{Varlıklar}_t}{(1 - \text{Dönen Varlıklar}_{t-1} + \text{Maddi Duran Varlıklar}_{t-1}) / \text{Varlıklar}_{t-1}}$$

4.2.2.1.4. Satışlardaki Büyüme Endeksi (Sales Growth Index)

Satışlardaki büyüme endeksi hesaplaması ise, içinde bulunduğu döneme ait brüt satışların bir önceki döneme ait brüt satışlarının oranını göstermektedir. Satışlarda meydana gelen büyümeler her zaman finansal bilgi manipülasyonu yapıldığı anlamına gelmemektedir. Büyümekte olan şirketlerin, finansal bilgi manipülasyonu yapma olasılığının yüksek olduğu varsayılmaktadır. Çünkü söz konusu şirketlerde satışlarını arttırabilmek için yöneticiler üzerinde baskı olduğu görülmektedir. Söz konusu bu şirketlerdeki büyümelerin yavaşlamaya başlaması ve bununla birlikte hisse senedi fiyatlarında bir düşüş olması durumunda, şirket yöneticileri açısından finansal bilgi manipülasyonu yapma yönünde daha büyük bir baskı olduğu varsayılmaktadır. (Küçüksözen & Küçükkocaoğlu, 2005 s. 28)

$$\text{Satışlardaki Büyüme Endeksi (SGI)} = \frac{\text{BrütSatışlar}_t}{\text{BrütSatışlar}_{t-1}}$$

4.2.2.1.5. Amortisman Giderleri Endeksi (Depreciation Index)

Amortisman giderleri endeksi birbirini takip eden iki yıla ait amortisman ve maddi duran varlıkların karşılaştırılması sonucunda elde edilen orandır.

Aşağıda belirtilen formüle istinaden elde edilen bu oran, 1'den büyük çıkması, karı yüksek göstermek için, amortisman giderlerini azaltarak manipülasyona başvurduğu anlamına gelmektedir. Bu gibi durumlar demirbaşların kullanım ömürlerini uzatma veya amortisman yöntemlerini değiştirerek gideri azaltmaya çalışmak bu uygulamaya örnek olarak verilebilir. (Küçüksözen, 2004, s. 306)

Amortisman Giderleri Endeksi (DEPI) =

$$\frac{\text{AmortismanGideri}_{t-1}/(\text{AmortismanGideri}_{t-1} + \text{MaddiDuranVarlıklar}_{t-1})}{\text{AmortismanGideri}_t/(\text{AmortismanGideri}_t + \text{MaddiDuranVarlıklar}_t)}$$

4.2.2.1.6. Pazarlama Satış Dağıtım ve Genel Yönetim Giderleri Endeksi (Sales, General and Administrative Expenses Index)

Birbirini takip eden yıllara ait bilgilerin hesaplanması sonucunda elde edilen verilerdir. İdari giderlerin çoğu sabittir, bu nedenle satışlara göre idari giderler orantısız bir biçimde yüksekse, şirketin yönetim maliyetlerini kontrol edemediğinin veya olağandışı bir satış çabası gösterdiğinin sinyalinin verebilmektedir. Bu nedenle geleceği

hakkında endişe duyan şirketlerin manipülasyona başvurma olasılıkları artmaktadır (Kara, Sakarya & Aksu, 2016, s. 17).

Pazarlama Satış Dağıtım ve Genel Yönetim Giderleri Endeksi (SGAI) =

$$\frac{(Paz.Sat.Dağ.Gid._t + Gen.Yön.Gid._t) / BrütSatışlar_t}{(Paz.Sat.Dağ.Gid._{t-1} + Gen.Yön.Gid._{t-1}) / BrütSatışlar_{t-1}}$$

4.2.2.1.7. Borçlanma Yapısındaki Değişim Endeksi (Leverage Index)

Borçlanma yapısındaki yıllık değişim endeksi, içinde bulunduğu yılın bir önceki yıla oranla mevcut vadeli borçların varlıkların toplamına bölünmesi sonucunda elde edilen verilerdir.

Bu verilerin 1'den büyük olması şirketin borçluluk oranının arttığını göstermektedir. Bu endeks borçlanma koşullarını yerine getirememeye durumundan kaçınmak amacıyla yapılacak finansal bilgi manipülasyonu uygulamalarını ortaya çıkarmaya yöneliktir. Türkiye'de özellikle kısa vadeli banka kredilerinin daha düşük gösterilmesinin amacıyla, bu hesap tutarı alıcılar ya da gider hesapları ile birbirlerine mahsup edilebilmektedir. (Küçüksözen, 2004, s. 308)

Borçlanma Yapısındaki Değişim Endeksi (LVGI) =

$$\frac{(UzunVad.Borçlar_t + KısaVad.Borçlar_t) / ToplamVarlıklar_t}{(UzunVad.Borçlar_{t-1} + KısaVad.Borçlar_{t-1}) / ToplamVarlıklar_{t-1}}$$

4.2.2.1.8. Toplam Tahakkukların Toplam Varlıklara Oranı (Total Accrualsto Total Assets)

“Toplam tahakkukların varlıklara oranı değişkeninin kullanılmasındaki amaç ise, şirket yönetiminin tahakkuk esasına göre gelirleri arttırmak ya da maliyetleri azaltmak gibi finansal bilgi manipülasyonuna başvurup başvurmadığının tespit edilebilmesidir. Ayrıca işletme sermayesinde yüksek oranda bir artış ya da azalış olması, olası bir finansal bilgi manipülasyonuna başvurduğunu göstermektedir.” (Küçüksözen, 2004, s. 309)

Toplam Tahakkukların Toplam Varlıklara Oranı (TATA) =

$$\frac{SürdürülenFaal.DönemKarı/Zararı_t - FaaliyetlerdenSağlananNakitAkışı_t}{ToplamVarlık_t}$$

Yukarıda belirtilen sekiz bağımsız değişkenin formülü, herhangi bir firmanın en az iki yıla ilişkin finansal verilerin karşılaştırılması sonucunda elde edilen değerler sonucu o firmanın manipülasyona başvurup başvurmadığını tahmin etmektedir. Söz konusu bu veriler probit analizi sonucunda uygulanan formül ile M_i değeri hesaplanmış normal dağılım fonksiyonuna göre manipülasyon olasılığını tahmin etmektedir.

Beneish modeli kullanılarak elde edilen verileri probit analizine tabi tutularak ortaya çıkan formül aşağıda belirtilen şekildedir:

$$M_i = -4.840 + (0,920 \cdot DSRI) + (0,528 \cdot GMI) + (0,404 \cdot EQI) + (0,892 \cdot SGI) + (0,115 \cdot DEPI) + (-0,172 \cdot SGAI) + (-0,327 \cdot LVGI) + (4,679 \cdot TATA)$$

Bu denklemin sonucunda bulunan M_i değerinin normal dağılım fonksiyonuna göre manipülasyon olasılığı (Küçüksözen, 2004, s. 285-286);

$M_i < \%2,94$ söz konusu firmanın finansal bilgi manipülasyonu uyguladığına belirten hiçbir bulgunun bulunamadığını,

$\%2,94 < M_i < \%5,99$ olması durumunda, firmanın finansal bilgi manipülasyonu yapma olasılığının bulunduğu,

$\%5,99 < M_i < \%11,32$ olması durumunda, söz konusu şirketin finansal bilgi manipülasyonu uyguladığına belirten ciddi bulgular olduğunu,

$\%11,32 < M_i$ olması durumunda ise, o şirketin finansal bilgi manipülasyonu uyguladığına dair çok önemli bulgular olduğunu, değerlendirmesi yapılmaktadır.

4.2.2.2.Spathis Modeli

Spathis modeli 2002 yılında kullanılan Logit bir modeldir. Spathis modelinde (2002) finansal bilgi manipülasyonunu tespit ederken logistic regresyon analizi kullanılmaktadır. Beneish modeliyle benzer özellikleri bulunan bu model, Beneish modelinde kullanılan Probit analiz yerine Logistic Regresyon analizi kullanılmıştır.

$$E(y) = \frac{\exp(b_0 + b_1x_1 + b_2x_2 + \dots \dots \dots b_nx_n)}{1 + \exp(b_0 + b_1x_1 + b_2x_2 + \dots \dots \dots b_nx_n)}$$

Yukarıda belirmiş olduğum denkleme göre finansal manipülasyon yapan şirketlerde 1, finansal manipülasyona başvurmayan kontrol şirketlerde ise 0 değeri kullanılmaktadır. b_0 kesişim değerini, $b_1, b_2 \dots b_n$ bağımsız değişkenlerin katsayılarını, $x_1, x_2 \dots x_n$ ise aşağıdaki bağımsız değişkenleri göstermektedir (Küçükkocaoğlu, Benli & Küçüksözen, 2007, s. 9) :

$$\text{FFS} = b_0 + b_1(D/E) + b_2(\text{Sales}/TA) + b_3(NP/\text{Sales}) + b_4(\text{Rec}/\text{Sales}) + b_5(NP/TA) + b_6(WC/TA) + b_7(GP/TA) + b_8(INV/\text{Sales}) + b_9(TD/TA) + b_{10}(FE/GE) + b_{11}(\text{Taxes}/\text{Sales}) + b_{12}(\text{Altman } Z - \text{score})$$

Spathis (2002) çalışmasında, Atina Menkul Kıymetler Borsasında işlem gören 76 şirkete yönelik 2000 yılı verilerini kullanarak gerçeğe aykırı finansal tabloları belirlemek için bakılması gereken rasyoları; stokların satışlara oranı, toplam borçların toplam aktifler oranı ve Altman Z score'u olarak açıklamıştır” (Sezgin, 2017, s. 161).

4.2.2.3. Spathis, Doumpos ve Zopounidis (2004)

Küçükkocaoğlu, Benli ve Küçüksözen’e (2007) göre, “Spathis’in (2002) Logit Modelinde yer alan değişkenleri kullanarak bir fayda fonksiyonu oluşturan Spathis, Doumpos ve Zopounidis (2004), fonksiyonun alt ve üst sınırlarını belirledikten sonra finansal bilgi manipülasyonuna başvuran ve başvurmayan şirketlerin ayrımını yapmaya çalışmışlardır. UTADIS metodolojisinin kullanıldığı bu yöntemde, hesaplamalarda kullanılan veri setinin küçüklüğü ve kapsamı dikkate alındığında çalışma sonuçlarının yanıltıcı olduğu kanıtına varılmıştır.” (s. 10)

4.2.3. Alternatif Modeller

Günden güne teknolojinin gelişmesi işlem hızı ve bilgisayar kullanımının hızlanarak çoğalması sonucunda matematik ve istatistik verilerden yararlanarak modeller kullanılmaya başlanmıştır. Bu modeller ise, yapay sinir ağları, regresyon modelleri, karar ağacı modelleri, genetik algoritmeler ve diskriminant analiz gibi modellerdir.

Günümüz teknolojisine rağmen, el yazısını tanıma, konuşmayı tanıma ve görme gibi işlevleri bilgisayarlarla otomatik gerçekleştirilmesi konusunda yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum araştırmacılar bilgisayarlardan farklı seçenek olarak bilgi işleme sistemlerini geliştirmeye yöneltmiş, ilk adım olarak da insan beyninin çalışmasıyla ilgili bir takım biyolojik bulgulardan faydalanmaya çalışmak olmuştur. Nörofizyologların ve psikologların çalışmalarından elde edilen sonuçlardan faydalanarak insan beynindeki sinir ağlarının yapısal ve işlevsel özelliklerinin basite

indirgenip matematiksel olarak modellenmesine çalışılmıştır. Bu matematiksel modellere ise, sinir ağıları denilmektedir. (Küçükkocaoğlu, Benli & Küçüksözen, 2007, s. 10)

BÖLÜM 5. TÜRKİYE’DE FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONUNUN ORTAYA ÇIKARILMASINA YÖNELİK AMPİRİK ÇALIŞMA

5.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın amacı, finansal manipülasyonun ortaya çıkarılmasının önemini ortaya koymak ve Beneish modeli kullanılarak BİST işlem gören 130 firmanın 2011-2015 yıllarına ait verileri inceleyerek, bu firmaların muhasebe manipülasyonu yapıp yapılmadığının tespitidir.

5.2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ

Bu araştırmada, BİST’te hisse senetleri işlem gören ve reel sektörde faaliyet gösteren 130 adet işletmenin mali tabloları kullanılmıştır. Beneish yöntemi kullanılarak manipülasyon yapan firmalar istatistiksel işlemler dahilinde tespit edilmeye çalışılmıştır.

5.3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Küçüksözen tarafından Türkiye’ye uyarlanan Beneish Modelinden yararlanılarak, BİST’de işlem gören 130 firma ile ilgili hesaplamalar ve sonuçlar takip eden başlıklarda açıklanmıştır.

5.3.1. Türkiye’de 2011-2015 Yılları Arasında Finansal Bilgi Manipülasyonu

Araştırma kapsamındaki 130 firmanın 2011-2015 yılları arasındaki bir yıllık mali verileri BİST Kamuyu Aydınlatma Platformu adı altında yer alan bilgi sorgulama sekmesindeki işletmenin faaliyet raporları, finansal tabloları ve dipnotlardan yararlanılarak elde edilmiştir. Finansal manipülasyon yapan veya yapmayan şirketler ayrımını ise 2011-2015 yılları arasında BİST’in günlük ve haftalık bültenleri incelenilerek elde edilmiştir.

Çalışma kapsamındaki 130 firmanın 2011-2015 yılları arasında yayınlanan gelir tablosu ve bilançoları analiz edilmiştir. 2015 yılı baz yılı olarak seçilmiştir. 26 şirketin finansal bilgi manipülasyonu yaptığı tespit edilmiştir. Aynı sektörde işlem gören 104 şirket ise kontrol şirketi olarak belirlenmiştir.

Finansal bilgi manipülasyonunu ortaya çıkarmak için Beneish Modeli (1999) kullanılmıştır.

$$M_i = \beta^i X_i + \varepsilon_i$$

M_i = Bağımlı bir değişkendir. Finansal manipülasyonuna başvuran şirketlerde 1, finansal manipülasyonuna başvurmeyen şirketlerde ise 0 değeri kullanılmaktadır.

ε_i = Hata terimini

X_i = Değişkenlerin oluşturduğu matrisi

β_i = Her bağımsız değişken için kullanılan katsayı ifade etmektedir.

Manipülatör ve kontrol şirketlerinin aşağıda belirtilen bağımsız değişken modellerine göre probit analizi kullanılarak analiz edilmiştir.

M_i bağımlı değişken olup, manipülasyon uygulayan işletmeler için 1, kontrol şirketleri için 0 değeri verilmiştir.

Modelde kullanılan bağımsız değişkenler aşağıda sıralanmıştır:

- Ticari alacaklar endeksi (DSRI)
- Brüt kâr marjı endeksi (GMI)
- Aktif kalitesi endeksi (EQI)
- Satışlardaki büyüme endeksi (SGI)
- Amortisman giderleri endeksi (DEPI)
- Pazarlama satış dağıtım ve genel yönetim giderleri endeksi (SGAI)
- Borçlanma yapısındaki değişim endeksi (LVGI)
- Toplam tahakkukların toplam varlıklara oranı (TATA)

Çalışmada için belirlenen sekiz bağımsız değişkenin hesaplanmasında aşağıdaki formüller kullanılmıştır.

Ticari Alacaklar Endeksi(DSRI) =

$$\frac{TicariAlacaklar_t \frac{Satışlar_t}{Brüt}}{TicariAlacaklar_{t-1} / BrütSatışlar_{t-1}}$$

Brüt Kar Marjı Endeksi (GMI) =

$$\frac{(BrütSatışlar_{t-1} - SatışlarınMaliyeti_{t-1}) \frac{Satışlar_{t-1}}{Brüt}}{(BrütSatışlar_t - SatışlarınMaliyeti_t) \frac{Satışlar_t}{Brüt}}$$

Aktif Kalitesi Endeksi (EQI) =

$$\frac{(1 - DönenVarlıklar_t + MaddiDuranVarlıklar_t)/Varlıklar_t}{(1 - DönenVarlıklar_{t-1} + MaddiDuranVarlıklar_{t-1})/Varlıklar_{t-1}}$$

Satışlardaki Büyüme Endeksi (SGI) =

$$\frac{BrütSatışlar_t}{BrütSatışlar_{t-1}}$$

Amortisman Giderleri Endeksi (DEPI) =

$$\frac{AmortismanGideri_{t-1}/(AmortismanGideri_{t-1} + MaddiDuranVarlıklar_{t-1})}{AmortismanGideri_t/(AmortismanGideri_t + MaddiDuranVarlıklar_t)}$$

Pazarlama Satış Dağıtım ve Genel Yönetim Giderleri Endeksi (SGAI) =

$$\frac{(Paz. Sat. Dağ. Gid._t + Gen. Yön. Gid._t)/BrütSatışlar_t}{(Paz. Sat. Dağ. Gid._{t-1} + Gen. Yön. Gid._{t-1})/BrütSatışlar_{t-1}}$$

Borçlanma Yapısındaki Değişim Endeksi (LVGI) =

$$\frac{(UzunVad. Borçlar_t + KısaVad. Borçlar_t)/ToplamVarlıklar_t}{(UzunVad. Borçlar_{t-1} + KısaVad. Borçlar_{t-1})/ToplamVarlıklar_{t-1}}$$

Toplam Tahakkukların Toplam Varlıklara Oranı (TATA) =

$$\frac{SürdürülenFaaliyetlerDönemKarı/Zararı_t - FaaliyetlerdenSağlananNakitAkışı_t}{ToplamVarlık_t}$$

Bu bağımsız değişkenler çerçevesinde manipülatör şirketler ve kontrol şirketlerin

2011-2015 yıllarına ait veriler analiz edilerek ortaya çıkan merkezi dağılımlar Tablo 5.1’de yer almaktadır.

Tablo 5.1. Modelde yer alan Bağımsız Değişkenlerin Manipülatör ve Kontrol Şirketleri İçin Dağılım Özellikleri (2011 – 2015)

BAĞIMSIZ DEĞİŞKEN	MANİPÜLATÖR (26)		KONTROL (104)	
	ORTALAMA	ORTANCA	ORTALAMA	ORTANCA
TİCARİ ALACAK ENDEKSİ (DSRI)	1,116528136	0,989203179	1,220134927	0,973166357
BRÜT KAR MARJİ ENDEKSİ (GMI)	0,72512157	0,731687145	0,678474637	0,732007347
AKTİF KALİTESİ ENDEKSİ (EQI)	0,38710527	0,560632914	0,553956088	0,52349285
SATIŞLARDAKİ BÜYÜME ENDEKSİ (SGI)	2,284290698	0,476407769	0,474766484	0,479386308
AMORTİSMAN GİDERLERİ ENDEKSİ (DEPI)	0,34194187	0,208000633	0,242846906	0,219385454
PSDGYG ENDEKSİ (SGAI)	0,831329157	0,725587536	1,535926583	0,73980717
BORÇLANMA YAPISINDAKİ DEĞİŞİM ENDEKSİ (LVGI)	0,915338009	0,888275476	0,934136747	0,901783707
TOPLAM TAHAKKUKLARIN TOPLAM VARLIKLARA ORANI (TATA)	0,013800145	-0,011111525	-0,008695733	-0,003734832

Tablo 5.1’de manipülatör ve kontrol şirketlerinin analiz sonuçları yer almaktadır. Bu sonuçlara göre aşağıdaki tespitler yapılabilir:

- Ticari Alacak Endeksi (DSRI), manipülasyon yapan şirketler kontrol şirketlerinden daha düşük çıkmaktadır. Bu durum manipülasyon yapan şirketlerin kredili satışların daha düşük olduğu şeklinde yorumlanabilir.
- Brüt Kar Endeksi (GMI), manipülasyon yapan şirketler kontrol şirketlerinden daha fazla kâr marjına sahip olduğu görülmektedir.
- Aktif Kalite Endeksi (EQI), manipülasyon yapan şirketler kontrol şirketlerine göre daha düşük çıkmaktadır.
- Amortisman Giderleri Endeksi (AME), tablodaki çıkan sonuçlara bakıldığında, amortisman yoluyla manipülatör şirketlerin finansal bilgi manipülasyonu yapıldığı görülmektedir.

- Toplam Tahakkukların Toplam Varlıklara Oranına (TATA) bakıldığında ise, hem kontrol şirketlerde hem de manipülatör şirketlerde işletme sermayesini borçla finanse ettiğini göstermektedir.

Sürekli değişkenleri tanımlamak için deskriptif istatistikler kullanılmıştır (ortalama, standart sapma, minimum, medyan, maksimum).

Bağımsız ve normal dağılıma uygunluk göstermeyen iki değişkenin karşılaştırması Mann Whitney U testi ile, bağımsız ve normal dağılıma uygunluk gösteren iki değişkenin karşılaştırması Student t testi ile yapılmıştır.

Normal dağılıma uygunluk göstermeyen sürekli değişkenler arasındaki korelasyon SpearmanRho Korelasyon katsayısı ile incelenmiştir. Normal dağılıma uygunluk gösteren sürekli değişkenler arasındaki korelasyon Pearsonkorelasyon katsayısı ile incelenmiştir. Korelasyon katsayısı yorumları aşağıdaki gibi yapılmıştır.

0,90-1,00 Çok yüksek; 0,70-0,89 Yüksek

0,50-0,69 Orta; 0,30-0,49 Düşük; 0,00-0,29 Zayıf ilişki

Bağımsız değişkenlerin, iki kategorili bağımlı değişken üzerindeki etkisini incelemek amacıyla probit ve lojistik regresyon modellemesi yapılmıştır.

İstatistiksel anlamlılık düzeyi 0,05 olarak belirlenmiştir. Analizler MedCalc Statistical Software version 12.7.7 Programı (MedCalc Software bvba, Ostend, Belgium; <http://www.medcalc.org>; 2013) ve R-Programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Tablo 5.2. Gruba Göre Parametrelerin Karşılaştırılması

	Kontrol	Manipülasyon	p
	(n=104)	(n=26)	
	Ort.±SS	Ort.±SS	
	Med. (Min.-Maks.)	Med. (Min.-Maks.)	
TicariAlacakEndeksi	1,32±1,7	1,21±0,8	0,621
(DSRI)	1,05 (0-16,1)	1,07 (0-4)	
BrütKarMarjıEndeksi	0,93±0,64	0,99±0,06	0,596
(GMI)	0,99 (-5,1-1,5)	0,99 (0,9-1,2)	
AktifKalitesiEndeksi	1,03±1,9	0,72±1,55	0,604
(EQI)	0,98 (-6,9-16,2)	1,05 (-5,7-3,4)	
SatışlardakiBüyümeEndeksi (SGI)	1,06±0,3	5,09±21,06	0,749
	1,07 (0-2,9)	1,06 (0,3-108,3)	
AmortismanGiderleriEndeksi (DEPI)	1,1±0,6	1,55±2,8	0,415
	0,9 (0,4-5,7)	0,9 (0,4-15,4)	
PSDGYGEndeksi	2,16±10,3	1,17±0,53	0,688
(SGAI)	1,04 (0,2-106,5)	1,02 (0-2,4)	
BorçlanmaYapısındakiDeğişimEndeksi (LVGI)	1,07±0,28	1,05±0,58	0,269
	1,04 (0,2-2,2)	1,02 (0,3-3,7)	
ToplamTahakkuklarınToplamVarlıklaraOranı (TATA)	-0,02±0,09	0,03±0,19	0,889
	-0,007 (-0,3-0,2)	-0,02 (-0,2-0,6)	

Tablo 5.2 tabloda görüleceği üzere parametrelerin dağılımı açısından istatistiksel anlamlı farklılık yoktur (Mann-Whitney U $p>0,05$).

Tablo 5.3. Parametreler Arasındaki İlişki Tespiti İçin Yapılan Korelasyon Analizi (Grup Ayrımı)

Kontrol		DSRI	GMI	EQI	SGI	DEPI	SGAI	LVGI	TATA
DSRI	r	1,000	0,083	0,064	-0,247	-0,006	0,185	0,065	0,079
	p	.	0,400	0,520	0,011	0,950	0,060	0,514	0,424
GMI	r	0,083	1,000	-0,047	-0,036	0,079	0,030	-0,232	0,090
	p	0,400	.	0,633	0,716	0,426	0,760	0,018	0,363
EQI	r	0,064	-0,047	1,000	0,117	-0,160	-0,050	0,105	-0,028
	p	0,520	0,633	.	0,236	0,106	0,611	0,287	0,779
SGI	r	-0,247	-0,036	0,117	1,000	-0,232	-0,577	-0,045	0,215
	p	0,011	0,716	0,236	.	0,018	<0,001	0,650	0,028
DEPI	r	-0,006	0,079	-0,160	-0,232	1,000	0,083	-0,025	-0,206
	p	0,950	0,426	0,106	0,018	.	0,400	0,800	0,036
SGAI	r	0,185	0,030	-0,050	-0,577	0,083	1,000	0,041	-0,220
	p	0,060	0,760	0,611	<0,001	0,400	.	0,679	0,025
LVGI	r	0,065	-0,232	0,105	-0,045	-0,025	0,041	1,000	-0,296
	p	0,514	0,018	0,287	0,650	0,800	0,679	.	0,002
TATA	r	0,079	0,090	-0,028	0,215	-0,206	-0,220	-0,296	1,000
	p	0,424	0,363	0,779	0,028	0,036	0,025	0,002	.

Kontrol grubunda DSRI ile SGI, GMI ile LVGI, SGI ile DEPI, TATA ile DEPI, SGAI, LVGI arasında negatif yönlü zayıf istatistiksel anlamlı korelasyon vardır. SGI ile SGAI arasında negatif yönlü orta düzeyde istatistiksel anlamlı korelasyon vardır. SGI ile TATA arasında pozitif yönlü zayıf istatistiksel anlamlı korelasyon vardır. (Spearman'srho $p < 0,05$)

Tablo 5.3. Parametreler Arasındaki İlişki Tespiti İçin Yapılan Korelasyon Analizi (Grup Ayrımı)
(Devamı)

Manipülasyon		DSRI	GMI	EQI	SGI	DEPI	SGAI	LVGI	TATA
DSRI	r	1,000	-0,286	-0,113	-0,438	-0,108	0,211	-0,030	0,176
	p	.	0,156	0,582	0,025	0,601	0,301	0,883	0,390
GMI	r	-0,286	1,000	0,202	0,378	-0,174	-0,220	-0,076	0,001
	p	0,156	.	0,322	0,057	0,395	0,281	0,711	0,996
EQI	r	-0,113	0,202	1,000	0,026	-0,236	0,067	-0,119	0,056
	p	0,582	0,322	.	0,901	0,245	0,746	0,564	0,787
SGI	r	-0,438	0,378	0,026	1,000	0,192	-0,517	0,099	-0,125
	p	0,025	0,057	0,901	.	0,346	0,007	0,629	0,541
DEPI	r	-0,108	-0,174	-0,236	0,192	1,000	0,076	0,069	-0,022
	p	0,601	0,395	0,245	0,346	.	0,714	0,736	0,917
SGAI	r	0,211	-0,220	0,067	-0,517	0,076	1,000	-0,242	-0,042
	p	0,301	0,281	0,746	0,007	0,714	.	0,234	0,838
LVGI	r	-0,030	-0,076	-0,119	0,099	0,069	-0,242	1,000	-0,505
	p	0,883	0,711	0,564	0,629	0,736	0,234	.	0,009
TATA	r	0,176	0,001	0,056	-0,125	-0,022	-0,042	-0,505	1,000
	p	0,390	0,996	0,787	0,541	0,917	0,838	0,009	.

Manipülasyon grubunda DSRI ile SGI arasında negatif yönlü düşük düzeyde istatistiksel anlamlı korelasyon vardır. SGI ile SGAI, LVGI ile TATA arasında negatif yönlü orta düzeyde istatistiksel anlamlı korelasyon vardır. (Spearman'rho $p < 0,05$)

Tablo 5.4'de görüldüğü üzere probit regresyon analizine bağımlı değişken (kontrol vs. manipülasyon), bağımsız değişkenler ise, DSRI, GMI, EQI, SGI, DEPI, SGAI, LVGI, TATA değişkenleri alınmıştır. Tüm değişkenler modele alındığında model anlamlı bulunmamıştır ($p = 0,589 > 0,05$). Lojistik regresyon analizi ile probit regresyon analizi sonuçları oldukça benzerdir.

Tablo 5.4. Manipülator ve Kontrol Şirketleri İçin Probit Analizi

	Sig.	Katsayı	Lower CI	%95 Upper %95 CI
Sabit	0,057	-1,166	-2,369	0,039
DSRI	0,926	0,008	-0,164	0,181
GMI	0,733	0,136	-0,647	0,920
EQI	0,535	-0,049	-0,206	0,107
SGI	0,448	0,026	-0,041	0,094
DEPI	0,220	0,113	-0,067	0,294
SGAI	0,712	-0,012	-0,082	0,055
LVGI	0,869	0,059	-0,647	0,766
TATA	0,519	0,762	-1,533	3,077
McFaddenR2Testi	0.049	Gözlem Sayısı	130	

Çalışmada 2011-2015 yılı verilerine göre kontrol ve manipülator şirketleri için açıklanan sekiz bağımsız değişken değerleri kullanılarak model kapsamında analiz yapılmıştır. Analiz sonuçları yukarıdaki Tablo 5.4’de yer almaktadır.

5.3.2. Modelin Gücünün Test Edilmesi

Yapılan analize göre ortaya çıkan katsayı değerleri kullanılarak modelimizin gücü test edilmiş olup, ortaya çıkan model aşağıdaki gibidir:

$$M_i = 0,057 + (0,926*DSRI) + (0,733*GMI) + (0,535*EQI) + (0,448*SGI) + (0,220*DEPI) + (0,712*SGAI) + (0,869*LVGI) + (0,519*TATA)$$

Yapılan analizle ulaşılan bu model bağımsız değişkenlerin 2011-2015 yılları itibarıyla bilgilere göre çıkan sonucun değerleri yukarıdaki modellerde eşleşerek 130 işletmenin M_i değerleri bulunmuştur.

Tablo 5.5. M_i Değerinin Yorumlanması (k-ortalama kümeleme analizi)

M_i Değeri	Finansal Bilgi Manipülasyonu Uygulanıp Uygulanmadığı
$M_i < 2,65$	Uyguladığına dair bulgu yoktur.
$2,65 < M_i < 3,53$	Uyguladığına dair olasılık vardır.
$3,53 < M_i < 5,49$	Uyguladığına dair ciddi riskler vardır.
$5,49 < M_i$	Uyguladığına dair çok önemli bulgular vardır.

Araştırma kapsamına alınan şirketlerin Beneish modeli yardımıyla M_i değerleri hesaplanmıştır. Tablo 5.5’de belirtildiği üzere K-Ortalama Kümeleme (K-Means Clustering) analizi yapılmış ve dört küme oluşturulmuştur. K-Ortalama kümeleme analizi sonuçlarına göre, hesaplanan M_i değerinin;

- %2,65 den düşük olması halinde, o şirketin finansal bilgi manipülasyonuna başvurduğuna dahil bir bulgunun olmadığına (no evidence),
- %2,65 ile %3,53 aralığında olması halinde, o şirketin finansal bilgi manipülasyonu yapma olasılığının bulunduğu,
- %3,53 ile %5,49 aralığında olması halinde, o şirketin finansal bilgi manipülasyonu yapmış olma olasılığı hakkında ciddi bulguların olduğu,
- %5,49’dan yüksek olması halinde, o şirketin finansal bilgi manipülasyonu yaptığına dair çok önemli bulguların olduğu değerlendirilmiştir.

Araştırma kapsamındaki 130 şirketin bağımsız değişken değerleri hesaplanmış ve bu denklemler eşleşerek her bir şirket için finansal bilgi manipülasyonu yapma ihtimali üzerinde durulmuştur.

Model kullanılarak yapılan tahmini sonuçlara göre, BİST’de işlem gören 130 şirketten 51 (%39) finansal bilgi manipülasyonu yaptığı tespit edilmiştir. Son yıllara meydana gelen ekonomik kriz, özellikle döviz kurlarında oluşan dalgalanmalar nedeniyle olumsuz etkilenen firmaların mevcut durumunu gizlemek amacıyla finansal bilgi manipülasyonuna başvurduğu şeklinde yorumlanabilir.

Finansal bilgi manipülasyonu yapan firmaları tespit etmek için yapılan çalışmamıza istinaden finansal bilgi manipülasyonu yapmayan şirketleri de ayırabilmek için iki tür hata yöntemleri kullanılmaktadır. Bunlar; (Küçüksözen, 2004, s. 322-323)

- Tip 1 hata; Manipülasyon yapan firmaların, yapılan analizler sonucu manipülasyon yapmadığını dair tespitlerin yapılması,
- Tip 2 hata; Manipülasyon yapmayan bir firmanın ise analizler sonucu manipülasyon yapmış olduğuna ait tespitlerin yapılması durumunu göstermektedir.

Küçüksözen’e (2004) göre, “Modelde yapılacak tahminlerden ortaya çıkabilecek bu iki tür hatanın hem yatırımcılar hem de düzenleyici kurumlar (SPK) açısından bazı maliyetleri söz konusudur. Buna güvenerek yatırım yapan yatırımcı, şirketin finansal bilgi manipülasyonu yaptığı ortaya çıkması sonucunda bu yatırımından dolayı zarara uğrayacaktır. Aksi durumda söz konusu olabilir. Mesela yatırımcı manipülatör olarak

değerlendirdiği firmaya (aslında manipölatör olmaması) yatırım yapmaması sonucunda ortaya çıkacak getiriden mahrum kalması da söz konusu olabilir.” (s. 323)

BÖLÜM 6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Finansal bilgi manipülasyonunun tespitine yönelik 1980'li yıllardan günümüze kadar araştırmacılar ve akademisyenler çeşitli modeller geliştirmiştir. Ancak yapılan bu çalışmalara rağmen 21 yüzyılda meydana gelen skandalların önüne geçilememiştir. Özellikle bu skandalların başında Enron, Worldcom (Amerika) ve Parmalat (İtalya) gelmektedir. Türkiye de ise bu skandallara örnek olarak Çukurova ve İmar bankasını gösterebilir. Özellikle denetim kuruluşlarında suç bulunması, firmaların yeterli denetimden geçilmediği ya da mevcut durumları olduğundan farklı göstererek yatırımcıların milyonlarca dolar zarar etmesine neden olmuştur. Bu gibi skandalların ardında meydana gelmesi sonucunda şirket ortaklarının ve yatırımcıların piyasaya olan güvenleri sarsılmıştır. Bu durum piyasayı da olumsuz anlamda etkilemiştir. Bu nedenle Amerika Sarbanes-Oxley yasasını yürürlüğe sokmuştur. Bu yasayla birlikte kamu gözetim kurumu kurulmuş ve bu kurumun bağımsız denetim firmalarını incelemeye olarak yapılan usulsüzlükleri önlemesi hedeflenmiştir.

Bu çalışmada, finansal bilgi manipülasyonu üzerinde durulmuştur. Önceki bölümde detaylarıyla açıklanan model kullanılarak Türkiye'de manipülatör şirketlerin tespit edilebileceği iddia edilmiştir. Beneish (1999) ve Küçüksözen (2004) çalışmaları dikkate alınarak finansal tablolarda yer alan veriler kullanılarak bu hesapların bağımsız değişkenleri ile model oluşturulmuş ve bu modelle 2011-2015 yıllarında finansal bilgi manipülasyonu yapan firmaları tahmin etmeye çalışılmıştır.

2011-2015 yılları arasında Borsa İstanbul'da işlem gören ve finansal raporları bağımsız denetimden geçmiş 130 şirket manipülatör ve kontrol şirketleri olarak belirlenmiştir. 2011-2015 yılları arasında SPK bülteni incelenmiş ve bu bültende yer alan bilgilere göre, Sermaye piyasalara kurumunun yapmış olduğu denetim ve incelemelerin neticesinde finansal bilgi manipülasyonu yaptığı tespit edilen aynı zamanda cezai işlem gören şirketler ile bu şirketlerle aynı sektörde işlem gören kontrol şirketler seçilmiştir. Buna istinaden SPK bültenindeki bilgiler baza alınarak finansal bilgi manipülasyonu yaptığı tespit edilen 26 şirket belirlenmiştir. Ve aynı sektörde işlem

gören 104 şirket ise, kontrol şirketi olarak ele alınmıştır.

Model kullanılarak yapılan tahmin sonuçlarına göre 2011-2015 yılında BİST’te işlem gören 130 şirketten 51 (%39) finansal bilgi manipülasyonu yaptığı tespit edilmiştir.

SPK ve diğer kuruluşlar açısından bu modellerin kullanılması, borsada işlem gören halka açık firmaların finansal bilgi manipülasyonu yapmış olma olasılığının olması durumunda gerekli tedbirler alması ve daha detaylı denetime tabi tutulması açısından önemlidir. Bu gibi durumlar finansal bilgi manipülasyonu yapılmasının önüne geçilmesi ve aynı zamanda özellikle yatırımcıların piyasaya olan güvenin tekrar inşa edilmesi konusunda büyük önem taşır.

Bilgi kullanıcılarına sunulan finansal tabloların özellikle gerçeğe uygun ve güvenilir olması beklenmektedir. Ancak bazı durumlarda şirketin olduğundan daha iyi veya daha kötü gösterilecek bu beklenti dışına çıkmaktadır. Bu gibi durumlarda finansal bilgi manipülasyonuna başvurmaktadır. Bu gibi durumların kullanılacak modellerle tespit edilebileceği ve gerekli önlemlerin alınabileceğinin vurgulanması yerinde olacaktır.

KAYNAKLAR

Kitaplar:

- [1] Akgüç, Ö, (1995), “*Mali Tablolar Analizi*”, Avcıol Basım Yayın, İstanbul.
- [2] KGK Bağımsız Denetçilik Sınavı, (2018), *Muhasebe Standartları*, Deha Yayın, İstanbul 2018.
- [3] KGK Bağımsız Denetçilik Sınavı, (2018), *Kurumsal Yönetim İlkeleri ve Finansal Yönetim*, Deha Yayın, İstanbul.
- [4] Küçüksavaş, N., (2000), “*Genel Muhasebe İlkeler ve Uygulaması*”, Beta Basım, İstanbul.
- [5] Özbirecikli, M., Kıymetli Şen, İ., Tüm, K., (2017), “*Uygulamaya Dönük Örnekli Açıklamalarla Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı*”, Detay Yayıncılık, Ankara.
- [6] Pehlivanlı, D., (2011), “*Hile Denetimi Metodoloji ve Raporlama*”, 1. Baskı, Beta Basım, İstanbul.
- [7] Şavlı, T., (2014), *Uluslararası/Türkiye Finansal Raporlama Standardı*”, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara
- [8] Yörük, N., Doğan, E., (2009), “*Finansal Bilgi Manipülasyonu ve Finansal Bilgi Manipülasyonunun Belirlenmesine Yönelik Modeller İstanbul Menkul Kıymetler Borsası’nda Bir Uygulama*”, 1. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara.

Tezler:

- [1] Avşarlıgil, N. (2010), “*Finansal Tabloların Manipülasyonunda Yaratıcı Muhasebe Uygulama Teknikleri ve Beneish Modeli ile Bir Uygulama*”, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- [2] Berberoğlu, G.Y., (2018), “*Yeni Uygulamalar Kapsamında Finansal Tabloların Kullanım Düzeyi ile İlgili Bir Araştırma*”, Yüksek Lisans Projesi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- [3] Canbulut, G., (2008), “*Finansal Bilgi Manipülasyonu ve Örnek Bir Uygulama*”

Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

- [4] Çağlar, S. (2007), “*Ara Dönem Mali Tablolarda Uyulması Gereken Esaslar Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ve Türkiye Uygulaması*”, *Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.*
- [5] Doğan, E. (2009), “*Finansal Bilgi Manipülasyonu ve Finansal Bilgi Manipülasyonunun Belirlenmesine Yönelik Modeller İstanbul Menkul Kıymetler Borsası’nda Bir Uygulama*”, *Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.*
- [6] Küçüksözen, C. (2004), “*Finansal Bilgi Manipülasyonu Nedenleri Yöntemleri Amaçları Teknikleri Sonuçları ve İMKB Şirketleri Üzerinde Ampirik Bir Çalışma*”, *Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.*
- [7] Tekin, E. (2017), “*2010-2014 Yılları Arasında Türkiye’de Halka Açık Şirketlerde Manipülasyon Üzerine Beneish Modeli ile Ampirik Çalışma*”, *Doktora Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.*

Makaleler:

- [1] Ataman, B., Cavlak, H., (2017), “*Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS) ile Tam Set Türkiye Muhasebe ve Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının (TMS / TFRS) Karşılaştırılması*”, *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 3, Kasım, 153-168.*
- [2] Ataman, B., Altuk Özden, E., (2014), “*Kar Yönetimi ve Yöntemleri*”, *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi, Cilt: 11, Sayı: 42, Temmuz, 13-25.*
- [3] Alkan, B.Ş., (2018), “*Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve ve Kavramsal Çerçeve Projesi*”, *Mali Çözüm, Ocak – Şubat 2018, 107-134.*
- [4] Aygün, D., (2013), “*Yaratıcı Muhasebe Stratejileri*”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 2, 49-69.*
- [5] Çatıkkaş, Ö., (2011), “*İşletmelerde Mali Tablo Hileleri*”, *Denetim, 2011/8,*
- [6] Çıtak, N., (2009), “*Yaratıcı Muhasebe Hileli Finansal Raporlama mıdır?*”, *Mali Çözüm, Sayı: 91, 2009, 81-112.*
- [7] Dalğar, H., Pekin, S., (2011), “*Kurumsal Yönetim ile Finansal Tablo Manipülasyonu Arasında İlişki İMKB Kurumsal Yönetim Endeksi’nde Yeralan*

- Şirketlerde Bir Araştırma*”, İSMMM MO Mali Çözüm, Eylül – Ekim 2011, 19-43.
- [8] Doğan, A., (2018), “*Büyük ve Orta Boy İşletmeler için Finansal Raporlama Standardı ile VUK/MSUGT Karşılaştırması*”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Ekim 2018, 115-132.
- [9] Demir, V., Bahadır, O., (2007), “*Muhasebe Manipülasyonu Yöntemleri ve Teknikleri*”, İSMMM MO Mali Çözüm, Sayı 84, Kasım – Aralık 2007, 103-119.
- [10] Elitaş, B. L., (2013), “*Muhasebe Manipülasyonu ve Muhasebe Bilgi Kalitesine Etkileri*”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Nisan 2013, 41-54.
- [11] Erol, M., Aslan, M., (2016), “*Muhasebe Manipülasyon Yöntemlerinde Agresif Muhasebe ve Bir Uygulama*”, Muhasebe ve Denetime Bakış, Sayı: 49, 19-28.
- [12] Ertürk, S., Yardımcıoğlu, M., (2017), “*İşletme Birleşmeleri ve Birleşme Sonucu Elde Edilen Şereftiyenin TFRS 3 ve TMS 38 Kapsamında İncelenmesi*”, Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR), Sayı: 8, 32-45.
- [13] Fındık, H., Öztürk, E., (2016), “*Finansal Bilgi Manipülasyonunun Beneish Modeli Yardımıyla Ölçülmesi BİST İmalat Sanayi Üzerine Bir Araştırma*”, İşletme Araştırma Dergisi, Journal of Business Research Turk, 483-499.
- [14] Kara, S., Sakarya, Ş., Aksu, M., (2016), “*Beneish Modeli ile Kazanç Manipülasyonunun Tespit Edilmesi BİST Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Uygulama*”, Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, Cilt:8, Sayı: 2, 13-25.
- [15] Karacan, S., Uygun, R., (2018), “*Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS) ile Türkiye Muhasebe/Finansal Raporlama Standartları (TMS/TFRS) Karşılaştırılması*”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 11, Sayı: 56, 799-813.
- [16] Küçüksözen, C., Benli, Y. K., Küçükkocaoğlu, G., (2007), “*Finansal Bilgi Manipülasyonunun Tespitinde Yapay Sinir Ağı Modelinin Kullanımı*”, İMKB Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 36, 1-96.
- [17] Küçüksözen, C., Küçükkocaoğlu, G., (2005), “*Finansal Bilgi Manipülasyonu İMKB Şirketleri Üzerine Ampirik Çalışma*”, Muhasebe Bilim Dünyası (MÖDAV), İstanbul, 1-58.
- [18] Memiş, Ü.M., Çetenak, E.H. (2012), “*Kurumsal Yönetimin Kazanç Yönetimi Uygulamaları Üzerine Etkisi: İMKB’de İşlem Gören Şirketler Üzerine*

- Uygulama*”, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 21, Sayı: 3, 205-224.
- [19] Ocak, M., Güçlü, F. C., (2014), “*Muhasebe Manipülasyonu Hile Yaratıcı Muhasebe Kar ve İzlenim Yönetimine İlişkin Kavramsal Çerçeve*”, Uluslararası Alanya İşletme Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 3, 123-135.
- [20] Odabaşı, C., Ergen, H., (2015), “*Bağımsız Denetimde Kamu Gözetimi ve Skandallar*”, Muhasebe ve Denetim Dünyası (E-Dergi), 1-11.
- [21] Sezgin, F.H., (2017), “*Finansal Bilgi Maipülasyonunun Belirlenmesinde Spathis Modeli Yaklaşımının Etkinliği*”, International Conference on Economic and Social Impacts of Globalization, 155-165.
- [22] Tepeli, Y., Kayıhan, B., (2016), “*Muhasebe Manipülasyonunun Beneish Modeli ile Tespit Edilmesi: BİST Gıda Maddeler Sanayi Sektörü’nde Bir Uygulama*”, Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi / Journal of Management and Economics Research, Cilt:14, Sayı:4, 245-264.
- [23] Tekin, A., Kabadayı, N., (2011), “*Kazanç Yönetimi*”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 1-2, 127-159.
- [24] Tunçez, H. A., (2018), “*Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS) ile Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) Arasındaki Temel Farklılıklar*”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 11, Sayı: 61, 1018-1024.
- [25] Varıcı, İ., Er, B., (2013), “*Muhasebe Manipülasyonu ve Firma Performansı İlişkisi İMKB Uygulaması*”, Ege Akademik Bakış, Cilt: 13, Sayı: 1 Ocak, 43-52.
- [26] Yel, T., Erdem, M. S., (2016), “*Karları İstikrarlı Hale Getirme Uygulamalarının Hisse Senetleri Borsa İstanbul’da İşlem Gören Şirketlerde Tespit Edilmesi*”, İSMMMO Mali Çözüm, Sayı 57, Kasım – Aralık, 57-74.

Elektronik Yayınlar/İnternet:

- [1] (WEB_1, 2018), Şerefiye
(http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=%C5%9EEREF%C4%B0YE), 16.12.2018.
- [2] (WEB_2, 2018), TFRS, Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının İlk Uygulaması,

- (http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2018Seti/TFRS/TFRS_1_2018.pdf), 30.12.2018.
- [3] (WEB_3, 2018), Ernst, Young, Türkiye Finansal Raporlama Standartları, (<https://www.vergidegundem.com//documents/10156/645575/TFRSyehazirmisiniz.pdf>), 31.12.2018.
- [4] (WEB_4, 2018), Resmi Gazete, Tebliğ, Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Raporlama Standardı Hakkında Tebliğ (Sıra No:56), (<http://www.istanbulymmo.org.tr/TR/PopUp.aspx?ID=1190>), 15.12.2018.
- [5] (WEB_4, 2018), Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Raporlama Standardı, (http://archive.ismmmo.org.tr/Mansetler/MEVZUAT/Duyuru/BOB%C4%B0_FRS_Sorular_.pdf_172.pdf), 15.12.2018.
- [6] (WEB_6, 2018), Manipülasyon, (http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c1264b36c2774.87980222), 20.12.2018.
- [7] (WEB_7, 2018), Borsa da Manipülasyon Nedir, (<http://www.ekodialog.com/Konular/borsada-manipulasyon-nedir.html>), 30.12.2018.
- [8] (WEB_8, 2018), İmar Bankası'nın İflası ve 7,5 Milyar TL Zarar, (http://www.opriskdergisi.com/oprisk-ornek-16-imar_bankasinin_iflasi_ve_7_5_milyar_tl_zarar.html), 15.12.2018.
- [9] (WEB_9, 2018), Türkiye'de Yasal Boşluk ve Esnekliklerden Yararlanılarak Gerçekleştirilen Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları, (<https://yusufartar.com/2016/06/01/turkiyede-yasal-bosluk-ve-esnekliklerden-yararlanilarak-gerceklestirilen-yaratici-muhasebe-uygulamalari/>), 30.12.2018.
- [10] (WEB_10, 2019), Özkaynak Değişim Tablosu (<http://www.muhassebex.com/ozkaynak-degisim-tablosu?amp>), 01.03.2019.
- [11] (WEB_11, 2019), KGK, Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve (<http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2019Seti/Finansal%20Raporlamaya%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Kavramsal%20%C3%87er%C3%A7eve/Kavramsal%20%C3%87er%C3%A7eve.pdf>), 29.03.2019.

- [12] (WEB_12, 2019), KGK, Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı, (http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/PDF%20linkleri/bobi_frs.PDF), 29.03.2019.
- [13] (WEB_13, 2019), Bilanço Çeşitleri, (<http://www.muhasibex.com/bilanco-cesitleri?amp>), 30.03.2019.

